

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Vybrané otázky mezinárodního sportovního práva

Selected questions of the international sports law

Zpracovatel: Mgr. Petr Vybíral

Listopad, 2010

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci „Vybrané otázky mezinárodního sportovního práva“ vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány, že předkládaná rigorózní práce „Vybrané otázky mezinárodního sportovního práva“ nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu, a že předkládaná rigorózní práce „Vybrané otázky mezinárodního sportovního práva“ byla vypracována rozšířením a prohloubením mé diplomové práce „Mezinárodní sportovní právo“.

V Praze dne 23. listopadu 2010

Podpis

Rozsah vlastního textu předkládané rigorózní práce „Vybrané otázky mezinárodního sportovního práva“ činí podle počítačového programu Microsoft Office Word 2003: 181 378 znaků, neboli 100,77 normostran.

OBSAH

ÚVOD	5
KAPITOLA 1 - OBECNĚ O SPORTU	8
KAPITOLA 2 - MEZINÁRODNÍ SPORTOVNÍ PRÁVO	10
Základy mezinárodního sportovního práva	10
Lex sportiva	15
Mezinárodní koncepce	17
KAPITOLA 3 - PRAMENY PRÁVA SE VZTAHEM KE SPORTU	20
Mezinárodní sportovní právo a jeho prameny	20
Mezinárodní úmluvy	22
Právo Evropské unie	29
Národní právní řády	31
KAPITOLA 4 - POSTAVENÍ PROFESIONÁLNÍCH SPORTOVČŮ	37
Sporty individuální vs. kolektivní a profesionální status	37
Povaha činnosti profesionálních sportovců	44
Profesionální smlouva	50
Účast na soutěži	52
Přestupy	62
KAPITOLA 5 - ORGANIZACE SPORTOVNÍ ČINNOSTI	75
Organizační struktura obecně	75
Mezinárodní olympijský výbor	79
Mezinárodní sportovní organizace	81
Národní sportovní organizace a sportovní kluby	89
KAPITOLA 6 - ŘEŠENÍ SPORŮ	90
Úvod do řešení sporů	90
Sportovní arbitrážní soud v Lausanne	94
ZÁVĚR	103
ABSTRAKT	105
ABSTRACT	106
SEZNAM ZKRATEK	107
SEZNAM PRAMENŮ	109
KLÍČOVÉ POJMY	115

ÚVOD

Předmětem této rigorózní práce je mezinárodní sportovní právo. Sport je společenskou činností a jako každé takové činnosti se ho právo silně dotýká. Specifikem sportu jsou jeho vlastní pravidla, původně jen upravující samotnou hru a s rostoucí organizovaností i vztahy mezi subjekty se sportem spojenými. Tato pravidla samozřejmě musí být v souladu s právem. Vzhledem k velké globalizaci sportu dochází ke sjednocování sportovních pravidel v rámci jednotlivých sportů.

Původ sportovní globalizace plyne i z pouhé soutěživosti sportovců, která je vede k poměřování sil na co možná největším teritoriu. Sport není vázán hranicemi a veškerá jeho organizace je nakonec vždy spojena s mezinárodním prvkem. Sportovní činnost sice začíná na územích jednotlivých států, ale v souvislosti s pohybem profesionálních sportovců snadno hledajících profesní příležitosti po celém světě a s ohledem na sjednocující se sportovní pravidla je třeba zdůraznit jeho mezinárodní povahu.

Pojmenování mezinárodní sportovní právo může budit otázky, ale hlavním cílem této práce není polemika ohledně existence mezinárodního sportovního práva jako samostatného odvětví práva, resp. mezinárodního práva soukromého. Sport je regulován jako každá jiná činnost právními normami národními, mezi nimi i normami mezinárodního práva soukromého, a také mezinárodním právem veřejným. Snahou této práce je postihnout základní otázky, které vznikají ve sportu s mezinárodním prvkem a právně je zařadit. I když, co se týče rozšířenosti, rekreační sport převažuje, budu se zabývat pouze sportem profesionálním, protože jen v souvislosti s ním je možné mluvit o jakémsi uceleném systému sportovně-právních vztahů a norem.

Na úvod je nutné říci, že mezinárodní sportovní právo, za předpokladu existence takto uceleného normativního celku, je nově rodící se kategorií, která

se objevuje s tím, jak se rozrůstá obliba a význam sportu. Vzhledem k tomu, že neexistuje žádná právní norma zabývající se tímto předmětem komplexně, je docela obtížné se touto problematikou zabývat. Projevuje se to např. ve skromném množství ucelené zahraniční literatury na dané téma a téměř absentujícími zdroji českými. V české literatuře existuje nemnoho prací zabývajících se sportovním právem národním i mezinárodním, ačkoliv rozlišování práva zabývajícího se sportem na národní a mezinárodní může být na pováženou, jelikož pokud zde jsou nějaké prameny, speciálně se zabývající sportem, pak jsou převážně nenárodní.

Důležitým pramenem mezinárodního sportovního práva jsou rozsudky a rozhodčí nálezy, které i v případech, že jsou vydány národními institucemi mívají vliv mezinárodní, protože se často dotýkají záležitostí, které na horizontální úrovni ovlivňují všechny jednotlivé sporty a je spravující organizace a na vertikální úrovni mezinárodní organizace každého jednotlivého sportu a jejich reakcí tak dochází ke sjednocování právních vztahů vznikajících v souvislosti se sportem, a to všechno proto, aby zůstala zachována jednotná sportovní pravidla umožňující nerušený chod sportu ve všech zemích v rámci dané sportovní organizace.

Systematika rigorózní práce vychází ze subjektivně relevantního obsahu pojmu mezinárodního sportovního práva. Není možné se v tomto příliš inspirovat jinými autory, protože jednak netvoří dostatečně reprezentativní vzorek a dále se jejich práce vcelku liší tím, co považují za důležité a tím, co si vůbec představují pod pojmem, který je předmětem mé práce. Tato nejednotnost plyne jak z přítomnosti mezinárodního prvku, který způsobuje nejednotné nahlížení i např. na samotné mezinárodní právo soukromé v pojetí evropském a americkém,¹ tak také z povahy teprve krystalizujícího oboru.

Nakonec lze ovšem pozorovat otázky, které se v souvislosti s mezinárodním sportovním právem vyskytují ve zvýšené míře. Z těchto otázek

¹ Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé. Brno: Doplněk, 2009, str. 96.

spadá zároveň pod můj zájem a mou představu dané problematiky zejména otázka obecného pojednání o mezinárodním sportovním právu, dále otázka pramenů, postavení profesionálních sportovců a jejich práv a povinností, otázka sportovních organizačních struktur a na závěr řešení sportovních sporů.

KAPITOLA 1 - OBECNĚ O SPORTU

Význam sportu ve světě je v současnosti na nejvyšší úrovni v historii a zřejmě ještě poroste. Rozvoj sportu souvisí především s ekonomickou vyspělostí společnosti. Protože se jedná o činnost, která měla primárně přinášet pouze zábavu, nemůže se vyvíjet, aniž by byla zajištěna dostatečná hospodářská a společenská úroveň. To můžeme pozorovat poslední století, během kterého lidská společnost udělala zřejmě největší pokrok za dobu své existence.

Ovšem i tam, kde panují špatné životní podmínky, může sport nalézt své uplatnění. Zvláštní fond OSN UNICEF se snaží prostřednictvím sportu podpořit rozvoj mládeže v nejchudších částech světa, národní sportovní reprezentace můžou hrát roli sjednocujícího činitele mezi občany, sportovní aktivity mohou pomáhat vytěsnit sociopatologické jevy jako užívání návykových látek nebo kriminalitu.

Pokrok vedl mimo jiné k tomu, že se lidem dostalo více volného času, který bylo třeba zaplnit. Po celá staletí známé hromadně navštěvované kratochvíle, mezi nejznámější z nichž patří divadlo a hudební produkce, už nestačily. Právě technický rozvoj, který na jednu stranu dal lidem volný čas, umožnil na druhou stranu i vznik možností, jak ho strávit.

Nejdůležitějším přínosem v tomto směru byl zrod rádiového a televizního vysílání. Tato média, která doplnila tisk, dávala mnohem větší prostor i pro šíření zábavy. Jejich ekonomické základy jsou založeny na reklamě, která bývá u soukromých subjektů rozhodujícím zdrojem příjmů. Z hlediska spotřebitelů je ovšem reklama brána jen jako vedlejší produkt vysílání. Proto musely mediální společnosti hledat cesty, jak konzumenty u vysílání udržet. Vedle zpravodajství, filmů a různých vlastních pořadů přišel na řadu i sport. Ten byl vybrán, jelikož umožňuje z marketingového hlediska zasáhnout poměrně široký okruh

populace. Proto, aby byl sport součástí vysílání, musel již být oblíbený a mít širokou diváckou základnu. Tak tomu bylo od konce 19. století, kdy byla obnovena tradice Olympijských her a sporty se začaly hromadně organizovat.

Předcházející řádky měly demonstrovat, že rozšíření sportu a růst jeho významu je nerozlučně spojen zejména se vznikem a rozvojem médií. To, co začalo před sto léty nepříliš kvalitními rozhlasovými přenosy sportovních událostí prozatím končí u prvních digitálních trojdimenzionálních televizních přenosů v roce 2010.

Sport zaznamenává svůj „boom“ už jedno století. V podobě, jak ho známe dnes, se začal formovat s masovým šířením televizního vysílání do domácností, tedy od poloviny 20. století. Sport, jakožto produkt společenského života, je ale mapován už v prvním tisíciletí před naším letopočtem. Nejznámější jsou starořecké Olympijské hry, na kterých mezi sebou soutěžili jednotliví sportovci mužského pohlaví v disciplínách převážně atletických. Ale i u ostatních sportů, které známe dnes, můžeme pozorovat jejich zárodky v hluboké minulosti.

Oproti minulosti se změnilo především to, že vedle sportu, jako volnočasové aktivity, která může přinášet zábavu sportovcům i divákům, vzájemné nenásilné porovnávání a maximálně prestiž těm úspěšnějším, se objevil sport jako povolání, sport který vytváří nové obrovské komercializované společenské a hospodářské odvětví. Sportovní odvětví tvoří v současnosti tři procenta světového obchodu² a jen v Evropské unii je počet zaměstnanců v něm odhadován na osm set tisíc.³ Co se týče zájmu o profesionální sport a sport jako aktivity k trávení volného času jde o spojené nádoby. Média samozřejmě zajímá hlavně profesionální sport, ale zviditelňování profesionálů podporuje zájem v celé společnosti a naopak volnočasové sportování přizívuje zájem o komerčně provozovaný sport.

² Blackshaw, I.: The Professional athlete-employee or entrepreneur? The International Sports Law Journal, 2006, 3-4.

³ White Paper on Sport - Commission staff working document, http://ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/doc163_en.pdf, str. 13.

KAPITOLA 2 - MEZINÁRODNÍ SPORTOVNÍ PRÁVO

Základy mezinárodního sportovního práva

Jak již bylo zmíněno v úvodu, samotná otázka existence Mezinárodního sportovního práva jakožto zvláštního oboru je sporná. Je jisté, že toto právo nelze řadit mezi stávající právní odvětví z několika důvodů. Plyne to především z nepřehledné právní úpravy, která se navíc čistě sportem zabývá jen zřídka. Dále tomuto oboru schází dlouhodobé formování a všeobecné uznávání tak, jak je tomu u současných národních odvětví práva soukromého, veřejného a mezinárodního práva veřejného, kteréžto členění můžeme pozorovat jak v kontinentálním, tak angloamerickém právním systému.

Dalším možným problémem bránícím pohlížení na mezinárodní sportovní právo jako na ucelený obor je jeho zařazení do právního systému. Materie sice spadá pod mezinárodní soukromé právo, avšak existují zde i souvislosti s jinými odvětvími. A to konkrétně s veřejným právem v podobě ochrany hospodářské soutěže nebo předpisy zavazujícími veřejnoprávní subjekty k určité aktivitě na poli sportu nebo chránícími zájmy sportovních subjektů. Úpravy týkající se mezinárodního sportu existují i v oblasti mezinárodního práva veřejného.

I přes pochybnosti o existenci samostatného odvětví, nebo jen oboru, není možné nevidět, že s tím, jak roste význam sportu, přibývá i právních otázek a sporů s ním spojených. Někdy bývá oblast sportu považována z právního hlediska za „stát ve státě“, a to z důvodu jednak výše zmíněného složitého zařazení, nepřehledné úpravy a v neposlední řadě z velké neochoty sportovně zainteresovaných subjektů podřídit se standardním právním předpisům. Sportovní subjekty, ať už jednotliví sportovci nebo sportovní kluby a federace, se snaží maximálně využívat výhod snadného pohybu po celém světě spojeným se sportem. Sportovci ve srovnání s jinými osobami konajícími výdělečnou činnost mají mnohem jednodušší a přirozenější možnost hledat si

živobytí po celém světě a využívat vhodně zvoleného daňového rezidentství. Stejně tak kluby a federace hledají státy, které jim poskytnou nejvýhodnější osobní statut.⁴ Toto všechno je spojeno právě s mezinárodním aspektem sportu, kdy se vytváří jednotná sportovní pravidla po celém světě a kdy dochází k soutěžení právních řádů jednotlivých států o přilákání zahraničních subjektů na své území prostřednictvím daňových zákonů a, mluvíme-li o sportu, pak také vhodnou úpravou rozhodčího řízení.

Sport tvoří jen zlomek hospodářské a pracovní aktivity ve světě, ale jen těžko se hledá činnost, která by byla v takovém rozsahu vykonávána v každé zemi a byla obdobně sjednocená. Je zde podoba s mezinárodním obchodem a část mezinárodní sportovní aktivity pod něj rovněž spadá. V této souvislosti je dobré zmínit, jak je nazíráno na právo mezinárodního obchodu.

„Právo mezinárodního obchodu nelze pokládat za jedno z odvětví právního řádu, jako jsou např. občanské právo, obchodní právo, správní právo, mezinárodní právo soukromé atd. Právo mezinárodního obchodu proto můžeme vymezit tak, že se jím rozumí účelově uspořádaný soubor právních norem z různých právních odvětví a různého původu, které spojuje jejich společný účel upravovat právní vztahy vznikající při uskutečňování mezinárodního obchodu a mezinárodního hospodářského styku vůbec.“⁵

Z této definice, která by se docela dobře dala použít i pro vystižení pojmu mezinárodního sportovního práva, pokud bychom zaměnili slovo obchod za sport, plyne, že právo mezinárodního obchodu, stejně jako mezinárodního sportu, není na jednu stranu tak koherentní, aby tvořilo samostatné právní odvětví, na druhou stranu má však dostatek znaků pro to, aby utvořilo separovanou a uznávanou právní oblast.

⁴ Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 25.

⁵ Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžicka, K. a kolektiv: Právo mezinárodního obchodu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 16-17.

Při formování mezinárodního sportovního práva záleží na tom, jak se k němu postaví tvůrci práva, tj. jednotlivé země a mezinárodní organizace veřejného práva. Snad každý stát, včetně České republiky, má na vládní úrovni orgán, který se sportem alespoň okrajově zabývá. Některé země mají dokonce subjektivní právo na aktivity spojené se sportem obsaženy ve svých ústavách. Vedle ústav některých států bývá sportovní problematika upravena i v běžných zákonech, a to i tam, kde chybí ústavní podklad, jako např. ve Spojených státech amerických. Dále bude otázka vnitrostátních právních předpisů zmíněna v následující pasáži věnující se pramenům mezinárodního sportovního práva. Tím, že státy věnují sportovní tematice pozornost ve svých právních řádech, přispívají i k základům rodícího se mezinárodního sportovního práva. Rovněž mezinárodní organizace veřejného práva a nadnárodní organizace, jako Evropská unie, reflektují sport ve svých aktech.

Vedle těchto právních norem jsou důležitým základním kamenem také soudní rozhodnutí a rozhodčí nálezy. Tam, kde je nedostatečná právní úprava, což je právě případ mezinárodního sportu, hraje stěžejní roli rozhodovací praxe, která zaplňuje vzniklé mezery. Jak bude řečeno dále, významná jsou všechna rozhodnutí, i ta, která na první pohled postrádají mezinárodní aspekt, a rovněž není důležité, zda byla přijata ve státě s precedenčním právním systémem, nebo ne.

Sport je z velké míry řízen vlastními vnitřními pravidly, která musí být pokud možno sjednocená po celém světě, aby umožňovala otevřenost národních sportovních trhů a tím i už zmíněnou migraci sportovců a mezinárodní sportovní soutěže. Obtížným úkolem mezinárodních sportovních federací, které jsou subjekty mezinárodního práva soukromého, je vytvořit pravidla tak, aby neodporovala právu jejich domovského státu a následně ani právu států jednotlivých členských národních federací (jinak je možné též používat pojem národní organizace), které musejí z nadřazených pravidel vycházet.

Z hlediska existence mezinárodního sportovního práva je významnou povaha těchto pravidel. Jde především o jejich souvislost se zvykovým právem. Samotná pravidla jsou produktem sdružovacího práva a soukromoprávní iniciativy. Vzhledem k hierarchii, která panuje od nejvyššího článku, tj. mezinárodní federace, až po federace národní, musí být pravidla sjednocená. Na tato pravidla pak u kolektivních sportů odkazují profesionální hráčské smlouvy mezi sportovci a kluby⁶ a také registrační přihlášky sportovců a klubů k účasti ve federaci. U individuálních sportů je odkaz na pravidla součástí registrace do klubu a federace.⁷ Tím, že sportovci celosvětově uzavírají velmi podobné profesionální smlouvy a využívají sdružovacího práva, kdy jsou povinni dodržovat obdobné stanovy, dochází k formování mezinárodních sportovních zvyklostí.

Zvyklosti často bývají národními právními předpisy uznávány jako subsidiární pramen práva. V českém právním řádu postavení některých mezinárodních zvyklostí upravuje Obchodní zákoník. Ze spojení § 730 a § 264, na který odkazuje, plyne, že není-li možno nalézt řešení závazkového vztahu z mezinárodního obchodu ve smlouvě ani v zákoně, pak se při určení práv a povinností z tohoto vztahu přihlíží i k obchodním zvyklostem obecně zachovávaným v mezinárodním obchodě v příslušném obchodním odvětví.⁸

Tímto odvětvím je v našem případě sport. Proto můžeme určitá vnitřní sportovní pravidla považovat zprostředkovane za pramen práva. V České republice by uplatnění mezinárodních sportovních zvyklostí připadalo v úvahu jen v rámci závazkových vztahů uvedených v § 261 a § 262 ObchZ (tedy vztahů mezi podnikateli, nebo i mezi nepodnikateli, pokud se tak dohodli), na jejichž vzniku se podílí alespoň jeden účastník, který má sídlo nebo místo podnikání,

⁶ Např. vzorová smlouva ČMFS, Sluka, T.: Profesionální sportovec. Havlíček Brain Team, 2007, str. 128.

⁷ Např. členská přihláška Svazu lyžařů České republiky, <http://www.czech-ski.com/userfiles/dokumenty-klubu/pr-1-prihlaska-clena.doc>.

⁸ Blíže k mezinárodním obchodním zvyklostem viz Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé. Brno: Doplněk, 2009, str. 221.

popřípadě bydliště, na území jiného státu než ostatní účastníci, jestliže tyto vztahy se řídí českým právním řádem.⁹

Záleží ale na každém státu, zda bude přihlížet ke zvyklostem jako k závaznému pramenu i v dalších právních oblastech, mimo obchodní sféru, které vedle ní také tvoří právní základ mezinárodního sportovního práva, např. v pracovněprávní oblasti. Tato pasáž odůvodňuje bližší zájem o vnitřní sportovní pravidla, jejichž primárním účelem není být pramenem práva, kterým samozřejmě ani samy o sobě být nemohou.

⁹ § 729 ObchZ.

Lex sportiva

Pokud se zabýváme existencí mezinárodního sportovního práva a jeho základy, je třeba ještě zmínit i specifický systém pravidel, ve kterém opět narážíme na podobnost s mezinárodním obchodem, a to lex sportiva. Tato koncepce světového sportovního práva,¹⁰ inspirovaná lex mercatoria, by mohla být významným stavebním kamenem mezinárodního sportovního práva, protože považuje, vedle jiných, mezinárodní sportovní zvyklosti, a tím pádem i vnitřní sportovní pravidla, která tvoří nejpočetnější úpravu sportovní aktivity, za samostatný závazný právní systém, který stojí vedle národního i mezinárodního práva.

Lex sportiva je dále tvořena zejména rozhodovací činností sportovních rozhodčích soudů, různými vzorovými dokumenty a jinými akty vytvářenými mezinárodní sportovní praxí. Takovéto širší pojetí je jen jednou z více možností pojmání konceptu lex sportiva na škále počínající ztotožněním tohoto pojmu pouze s rozhodovací činností sportovních arbitráží a končící zaměřováním s mezinárodním sportovním právem.¹¹

Při srovnání lex mercatoria a lex sportiva je možno zmínit, že v rámci lex sportiva nepanuje taková jednota zájmů mezi subjekty, jejichž praxe je podstatná a kterými jsou zejména sportovní federace, kluby a sportovci. Tato nejednota a zejména slabé postavení sportovců oproti federacím oslabuje koncepci lex sportiva.¹² Naopak společné mají oba systémy přijetí od některých mezinárodních rozhodčích soudů, což není překvapivé, neboť právě jejich činností je lex sportiva a lex mercatoria z velké míry tvořena.¹³

¹⁰ Kolev, B.: Lex Sportiva and Lex Mercatoria. The International Sports Law Journal, 2008, 1-2.

¹¹ Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 49.

¹² Kolev, B.: Lex Sportiva and Lex Mercatoria. The International Sports Law Journal, 2008, 1-2.

¹³ Lex sportiva podporuje Sportovní arbitrážní soud v Lausanne (CAS) viz Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 51. Lex mercatoria přijímá Rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži viz Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé. Brno: Doplněk, 2009, str. 219.

Nicméně nakonec je nutno konstatovat, že z pohledu českého práva není koncepce *lex sportiva* přijatelná. Náš právní řád neumožňuje existenci jiného právního systému, který by byl nezávislý na národním a mezinárodním právu. To se samozřejmě netýká jednotlivých prostředků tvořících *lex sportiva*. Ty mají takovou právní relevanci, jakou jim dává náš právní řád, takže je možné se zabývat např. zvyklostmi a rozhodčími nálezy, protože se jedná o našemu právu známé instituty.¹⁴

¹⁴ Blíže k obdobné koncepci *lex mercatoria* viz Kučera, Z.: *Mezinárodní právo soukromé*. Brno: Doplněk, 2009, str. 218.

Mezinárodní koncepce

Hovoříme-li o mezinárodním sportovním právu, je nezbytné přiblížit, v čem spočívá jeho mezinárodní povaha. Dobrou představu je možné si vytvořit už na základě předchozího výkladu. Nejprve pohled mezinárodního práva soukromého a jeho mezinárodního prvku. Důležité pro mezinárodní prvek je, aby byl dostatečně relevantní, jinak by nemohl být brán v potaz.

V mezinárodním sportovním právu se nejčastěji mezinárodní prvek projevuje v rozdílné státní příslušnosti subjektů, které vstupují převážně do smluvních závazkových vztahů a také v rozhodovacím řízení, které se týká vztahů s mezinárodním prvkem. Příkladem toho jsou smlouvy sportovců s cizozemskými kluby nebo rozhodčí nálezy řešící rozpory mezi sportovci a mezinárodními federacemi a dále může být mezinárodní prvek spatřován v účasti klubů z různých států v jedné sportovní lize. Toto byly příklady mezinárodního prvku z pohledu mezinárodního práva soukromého, které z velké části stojí za mezinárodním sportovním právem.

Kromě něj se však na úpravě mezinárodního sportu podílí i mezinárodní právo veřejné, a to jak jeho právně závazné, tak i pouze doporučující akty. Z tohoto pohledu je zde mezinárodní aspekt plynoucí ze samé povahy mezinárodního práva veřejného.

Navíc rovněž Evropská unie ovlivňuje mezinárodní sport nejen svou judikaturou, ale i svou vlastní ochranou hospodářské soutěže a ochranou volného pohybu osob a poskytování služeb. V těchto činnostech také tkví mezinárodní povaha, přesněji řečeno komunitární mezinárodní prvek.¹⁵

Organizovaný sport na celém světě funguje převážně na pyramidovém principu (viz další kapitoly), ze kterého plyne závaznost pravidel nejvyššího článku pro ty nižší. Na nejvyšším článku stojí zastřešující mezinárodní federace

¹⁵ Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 4.

a její pravidla. Pravidla nižších článků mohou jít nad jejich rámec, ale nesmí být s nimi v rozporu. Proto se nabízí otázka, zda v tom, že i tuzemští sportovci v tuzemských ligách musí dodržovat pravidla mezinárodních federací, jichž jsou prostřednictvím svých národních federací účastní, nelze rovněž spatřovat mezinárodní prvek.

Tím by se dala veškerá organizovaná sportovní činnost na národní úrovni považovat i za mezinárodní jen z důvodu pyramidové struktury a podřízení se pravidlům nejvyššímu článku, který je povahy mezinárodní. Uvedený pohled je umožněn sdružovací povahou sportovních organizací a nízkou právní regulací sportu na národních úrovních.

Také je třeba zabývat se podobnou otázkou v souvislosti s již zmíněným rozhodovacím řízením, ať už soudním, rozhodčím nebo i správním. Tato rozhodnutí, bez ohledu na to, zda jsou vydávána na nadnárodní úrovni, např. Soudním dvorem Evropské unie, nebo úrovni národní v čistě národním sporu, ovlivňují formování sportovních pravidel po celém světě, protože pokud jsou úspěšně napadena nebo zpochybněna, nezbyvá mezinárodním federacím než je změnit, aby nedocházelo k dalším sporům, které by byly úspěšným napadením inspirovány, a aby si federace udržely kontrolu nad organizací sportovní činnosti.¹⁶

Nezáleží na tom, jestli se teritoriální závaznost rozhodnutí váže na jeden stát nebo na Evropskou unii, neboť pokud je napadeno pravidlo na úrovni státu, musí být změněno nejen na úrovni státní, ale z důvodu univerzální propojenosti sportu na celém světě. Národní federace, předtím než sama pravidlo změní, musí nejprve počkat, až tak udělá její nadřízená mezinárodní federace, aby se s ní nedostala do konfliktu. Nejen, že rozhodnutí může ovlivnit jednotlivé sportovní odvětví na celém světě, ale má vliv i na celosvětové sportovní dění a pravidla v ostatních sportech.

¹⁶ Např. případ řešený před Sportovním arbitrážním soudem (CAS) ohledně španělského fotbalového klubu Granada 74 a reakce FIFA viz <http://in.reuters.com/article/sportsNews/idINIndia-30225820071030>.

Tak tomu je zejména u rozhodnutí ohledně ochrany hospodářské soutěže a v pracovněprávní oblasti, kdy pokud je rozhodnuto, že pravidla jedné federace porušují právní úpravu, musí být změněna pravidla všech federací, která jsou protiprávní, což se děje velice často, jelikož ve výše zmíněných oblastech panuje značná shoda pravidel i mezi různými sporty.¹⁷ V tom tkví mezinárodní aspekt veškerého rozhodování sportovních sporů a jde také o charakteristický rys mezinárodního sportovního práva. Proto je nutné zabývat se nejen rozhodnutími s mezinárodním prvkem, ale i národními rozhodnutími, která jsou na první pohled bez tohoto prvku a u kterých lze pozorovat nepřímý mezinárodní aspekt.

Na závěr této kapitoly se pokusím o souhrnnou definici mezinárodního sportovního práva. Mezinárodní sportovní právo je souborem právních předpisů, mezinárodních sportovních zvyklostí a rozhodovací praxe, jenž se zabývá právními vztahy s mezinárodním aspektem, vznikajícími v souvislosti s profesionální sportovní činností.

Jak už bylo řečeno, možná je diskutabilní mluvit o mezinárodním sportovním právu jako o právním oboru nebo dokonce odvětví. Podaný výklad se zabýval jeho teoretickými stavebními pilíři a bude záležet na přístupu tvůrců práva a odborné právní veřejnosti, jestli vznik samostatného oboru podpoří. Z pohledu této práce však není výše zmíněná otázka důležitá, protože je nesporné, že bez ohledu na ni existuje široké spektrum právních vztahů s mezinárodním aspektem zabývajících se sportem a těm se budu věnovat v následujících kapitolách.

¹⁷ Např. pokud anglický soud v rozhodnutí ve věci Greig v Insole shledal nově zavedené pravidlo mezinárodní kriketové federace za neospravedlnitelnou překážku obchodu, pak není možné, aby se stejné pravidlo objevilo v jakémkoliv jiném sportu. Výjimkou by byla pravidla sportovní federace takového sportu, který by nebyl provozován na území Anglie, ale i tak by byla velká pravděpodobnost, že v některém ze států národních federací bude rozhodnuto obdobně. Blíže k rozhodnutí viz Blackshaw, I.: The Professional athlete-employee or entrepreneur? The International Sports Law Journal, 2006, 3-4.

KAPITOLA 3 - PRAMENY PRÁVA SE VZTAHEM KE SPORTU

Mezinárodní sportovní právo a jeho prameny

Pramenem práva obecně jsou ty formy norem, které stát jako pramen uznává. Záleží tedy na státech, které formy zvolí, a prameny se proto mezi jednotlivými zeměmi liší. Co se týče mezinárodního sportovního práva, je možno nahlížet na prameny z pohledu jednotlivých států nebo z globálního souhrnného pohledu zahrnujícího všechny právní prameny související se sportem z celého světa.

Druhý pohled je odůvodněn silnou mezinárodní propojeností sportu a vzájemným ovlivňováním jednak sportu a právních úprav a jednak jednotlivých právních řádů mezi sebou. Vycházím ze systematiky pramenů České republiky, která je typická pro celé kontinentální právo, ale navíc je třeba zmínit i některé další formy, které hrají na poli mezinárodního sportu a práva klíčovou roli, jelikož ty ovlivňují mezinárodní sport a jeho prostřednictvím i právní řády ostatních zemí.

Prameny mezinárodního sportovního práva byly obecně vypočteny už v kapitole zabývající se existencí tohoto práva. Předně to jsou prameny spadající pod mezinárodní právo veřejné, a to právně závazné úmluvy a nezávazná ujednání a deklarace, které jsou základem budoucích úprav. Druhým pramenem je právo Evropské unie včetně rozhodnutí vydávaných jejími soudními orgány. Dalším jsou vnitrostátní právní předpisy, z nichž nejdůležitější roli hrají ústavní a zákonné předpisy. Tím by výčet pramenů z pohledu českého práva končil.

Z pohledu mezinárodní sportovního práva je však nutno přihlížet i k nálezům sportovních rozhodčích institucí, zejména mezinárodních, a k vnitrostátním soudním rozhodnutím týkajících se především hospodářské soutěže a pracovního práva. Za pramen práva bývají považovány i kolektivní smlouvy, a to jejich normativní části.

Konečně není možno vynechat ani mezinárodní sportovní zvyklosti, které se formují z vnitřních pravidel sportovních organizací. Proto je nutné se zabývat i těmito pravidly, jakožto produktem samoregulační činnosti, která je pro sport typická. Co se týče rozhodčích nálezů, soudních rozhodnutí a mezinárodních sportovních zvyklostí, resp. vnitřních sportovních pravidel, těm bude věnována pozornost v kapitolách zabývajících se postavením sportovců, sportovními organizačními strukturami a rozhodováním sportovních sporů.

Ještě je třeba rozdělit prameny na ty, které mají sport jako výhradní předmět své úpravy, a na ostatní obecné prameny, které se na sport aplikují jako na každou jinou oblast. Takovéto členění existuje v rámci všech výše uvedených pramenů. Mezi obecnými prameny je potřeba největší pozornost věnovat právu upravujícímu ochranu hospodářské soutěže a právu pracovnímu, protože právě tato nejvíce zasahují do sportovních vztahů. Avšak i tyto většinou obecné úpravy obsahují někdy pasáže speciálně věnované sportu.¹⁸

¹⁸ Např. německý zákon na ochranu hospodářské soutěže obsahoval v minulosti výjimku týkající se jednotného prodeje sportovních mediálních práv. Viz White Paper on Sport - Commission staff working document, http://ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/doc163_en.pdf, str. 83.

Mezinárodní úmluvy

Mezi prameny mezinárodního veřejného práva se zaměřením na sport převažují úmluvy o boji proti doping. Jedním z důvodů je, že téma doping je nerozlučně spjato s ochranou lidského zdraví a také s potíráním obchodu se zakázanými návykovými látkami. A to jsou oblasti, kterým je na mezinárodním poli věnována dlouhodobě velká pozornost. Asi nejdůležitější takovou smlouvou je Mezinárodní úmluva proti doping ve sportu, která byla přijata v rámci UNESCO, přidružené organizace OSN, a která se stala účinnou v roce 2007. Úmluva je závazná pro 134 států, mezi nimi i pro Českou republiku.¹⁹

Dle článku 1 „účelem této Úmluvy, v rámci strategie a programu činnosti UNESCO v oblasti tělesné výchovy a sportu, je podpořit prevenci a boj proti doping ve sportu s cílem jeho odstranění“. Úmluva ale obsahuje z pohledu mezinárodního sportovního práva mnohem zajímavější a důležitější ustanovení. Jsou to ta, která odkazují na spolupráci států se sportovními organizacemi, jakožto subjekty soukromého práva. Už v preambuli odkazuje Úmluva na Olympijskou chartu a hlásí se ke Světovému antidopingovému kodexu přijatému Světovou antidopingovou agenturou.

Mimořádně významný je článek 2, který obsahuje základní definice. I když jsou podávány v souvislosti s dopingem, jejich interpretační použitelnost je univerzální. Definice mají být chápány v kontextu Světového antidopingového kodexu, avšak v případě konfliktu platí ustanovení Úmluvy. Jedná se zde o odkaz mezinárodněprávní úmluvy na pravidla soukromoprávního mezinárodního sportovního subjektu.

„Sportovcem se pro účely dopingové kontroly rozumí každá osoba, která se účastní sportu na mezinárodní nebo národní úrovni, kterou definují jednotlivé národní antidopingové organizace a uznávají ji smluvní strany, a jakákoli další osoba, která se účastní sportu nebo sportovní akce nižší úrovně uznané

¹⁹ <http://portal.unesco.org/la/convention.asp?KO=31037&language=E&order=alpha>.

smluvními stranami. Pro účely programů antidopingového vzdělávání a odborné přípravy označuje pojem "sportovec" každou osobu, která se účastní sportu, který spadá do pravomoci sportovní organizace“.

„Sportovní organizací je jakákoli organizace, která řídí sportovní událost v jednom nebo několika sportech“. „Antidopingovou organizací je subjekt, který odpovídá za přijetí pravidel pro iniciování, zavedení a dodržování jakékoliv části procesu dopingové kontroly. Jde např. o Mezinárodní olympijský výbor, Mezinárodní paralympijský výbor, další organizátory významných akcí, kteří provádějí testování v průběhu těchto akcí, Světovou antidopingovou agenturu, mezinárodní federace a národní antidopingové organizace“.

„Olympijským hnutím jsou všichni ti, kteří souhlasí s tím, že se budou řídit Olympijskou chartou, a kteří uznávají autoritu Mezinárodního olympijského výboru, a to konkrétně: mezinárodní federace sportů, které jsou na programu Olympijských her, národní olympijské výbory, organizační výbory Olympijských her, sportovci, soudci a rozhodčí, asociace a kluby a rovněž všechny organizace a instituce uznané Mezinárodním olympijským výborem“.²⁰

„Dále se státy zavazují na národní a mezinárodní úrovni přijmout příslušná opatření, která budou v souladu s principy Kodexu“ (článek 3). „Zavazují se, že budou podporovat spolupráci mezi antidopingovými organizacemi, orgány veřejné správy a sportovními organizacemi spadajícími do jejich pravomoci a stejnými organizacemi spadajícími do pravomoci jiných smluvních stran, s cílem dosáhnout plnění této Úmluvy na mezinárodní úrovni“ (článek 13) a že „tam, kde je to vhodné a v souladu s vnitřními zákony a postupy, budou vzájemně uznávat postupy dopingové kontroly a testů včetně z toho vyplývajících sportovních sankcí jakékoli antidopingové organizace, které jsou v souladu s Kodexem“ (článek 16).

²⁰ S tímto ustanovením úmluvy mezinárodního práva veřejného definujícím olympijské hnutí je možno srovnat obdobnou, zřejmě inspirující, definici soukromoprávní povahy uvedenou v článku 1 Olympijské charty Mezinárodního olympijského výboru. Viz http://www.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Charter_en_2010.pdf.

Přestože Úmluva mnohokrát odkazuje na Světový antidopingový kodex, který je i jejím dodatkem, nelze pominout jeho soukromoprávní povahu. A tak článek 4 vymezuje vztah Úmluvy a Kodexu následovně. Kodex, jakožto dodatek je uveden pro informaci, není integrální součástí této Úmluvy a jako takový nepředstavuje pro smluvní strany, žádné závazné povinnosti podle mezinárodního práva. Lze tedy shrnout, že státy musí respektovat principy Kodexu, ale ten sám o sobě není pramenem mezinárodního práva veřejného. Naopak nedílnou součástí Úmluvy jsou dvě přílohy, a to Seznam zakázaných látek a metod dopingů - mezinárodní standard a Standardy pro udělování terapeutických výjimek. Opět se jedná o normy soukromoprávního charakteru vydané, stejně jako Kodex, Světovou antidopingovou agenturou, tentokrát ale představující pro státy závazné povinnosti podle mezinárodního práva. Tyto přílohy navíc stanoví práva a povinnosti přímo pro sportovce, nezavazují tedy jen subjekty mezinárodního práva, ale i jednotlivce.

Ještě dříve byla na úrovni Rady Evropy přijata Evropská antidopingová úmluva účinná od roku 1990. Česká republika je členem úmluvy. Zmiňuje se, stejně jako Úmluva UNESCO, o spolupráci mezi státy a sportovními organizacemi. Definuje také pojem sportovec, resp. sportovkyně, kterými rozumí osoby pravidelně se účastnící organizovaných sportovních aktivit. V dodatkovém protokolu k Úmluvě se stanoví, že „smluvní strany budou vzájemně uznávat pravomoc sportovních nebo národních antidopingových organizací provádět dopingové kontroly sportovců a sportovkyň pocházejících z jiných států smluvních stran Úmluvy na svém území v souladu s vnitřními předpisy hostitelského státu. Výsledky těchto kontrol budou současně oznámeny národní antidopingové organizaci a národní sportovní federaci sportovců a sportovkyň, kterých se to týká, národní antidopingové organizaci hostitelského státu a mezinárodní sportovní federaci“.

Součástí Úmluvy je i Seznam zakázaných látek schvalovaný a obnovovaný Monitorovací skupinou Úmluvy, tento Seznam v současnosti obsahuje látky uvedené ve Světovém antidopingovém kodexu. Jinak ale

Evropská antidopingová úmluva, na rozdíl od Úmluvy UNESCO, na Kodex ve svých člancích neodkazuje.²¹

Velmi obecně se sportem na mezinárodní úrovni zabývá Mezinárodní charta tělesné výchovy a sportu přijatá v roce 1978 v rámci UNESCO. Tato stručná úprava obsahující obecné proklamace stanoví, mimo jiné, že přístup k tělesné výchově a sportu je základním lidským právem. Na soukromý sportovní sektor odkazuje v článku 7, kdy zdůrazňuje potřebu ochrany vrcholového sportu před negativními vlivy dopingu, násilí a komercializace, které zatemňují původní sportovní hodnoty. Důležitou roli v tomto procesu mají hrát např. veřejné autority, dobrovolná sportovní sdružení, specializované nevládní organizace, média, olympijské hnutí, fanoušci, trenéři, sportovní manažeři a také sami sportovci.

Obdobou Mezinárodní charty na úrovni Rady Evropy je Evropská charta sportu z roku 1992. Evropská charta je z hlediska mezinárodního sportovního práva významnější, jelikož se více zabývá organizovaným sportem. Je zde podána definice sportu, kterým se rozumí „všechny formy tělesné činnosti, které, ať již prostřednictvím organizované účasti či nikoli, si kladou za cíl projevení či zdokonalení tělesné i psychické kondice, rozvoj společenských vztahů nebo dosažení výsledků v soutěžích na všech úrovních“ (článek 2).

Organizovanému sportu se věnuje celý článek 3, nadepsaný „sportovní hnutí“, když na prvním místě vyzdvihuje význam „úzké spolupráce orgánů státní správy s nevládními sportovními organizacemi v zájmu realizace cílů této Charty, jakož i pro případné zřízení mechanismů rozvoje a koordinace sportu“. Dále je vhodné podporovat vytváření příznivých podmínek pro činnost dobrovolných sportovních organizací. „Jak vlády, tak i sportovní organizace musí uznat nezbytnost vzájemného respektování svých rozhodnutí“. Dokonce je řečeno, že aplikace některých ustanovení této Charty může být svěřena i nevládním sportovním orgánům nebo organizacím. Nakonec článku je

²¹ Další akty Rady Evropy zabývající se dopingem ve sportu viz http://www.coe.int/T/DG4/Sport/Resources/dopingtexts_en.asp.

zmíněna spolupráce sportovních organizací s obchodním odvětvím a sdělovacími prostředky.

V článku 7 je uvedeno, že je nutné pomáhat klubům vytvořit vhodné systémy sportovních soutěží a soutěžních podmínek. Podporou vrcholového a profesionálního sportu se zabývá článek 8 stanovící, že „profesionální sportovci musí požívat přiměřené ochrany, sociální statut a morální záruky, jež by je uchránily před jakoukoli formou zneužívání“.

Mezi mezinárodními úmluvami reflektujícími sport se zhruba od osmdesátých let minulého století formuje oblast zabývající se diváckým násilím. Příčinou jsou především fotbaloví fanoušci z Evropy a Latinské Ameriky. Bylo třeba reagovat na množství se tragické incidenty.²² Tak byla v roce 1985 přijata na půdě Rady Evropy Evropská úmluva k diváckému násilí. Česká republika k ní přistoupila v roce 1995. Úmluva, stejně jako předchozí smlouvy, upravuje společný postup veřejných orgánů a nezávislých sportovních organizací v boji proti násilí na fotbalových stadionech i při jiných sportovních kláních tam, kde je to nutné.

Státy musí zajistit, že tam, kde hrozí násilí a nepokoje, budou podniknuta taková opatření, která jim zabrání, a to i ze strany sportovních organizací, klubů a vlastníků stadionů. Pokud jde o mezinárodní klubová a reprezentační utkání nebo turnaje, zainteresované státy vyzvou kompetentní subjekty, zejména sportovní organizace, aby určili možná riziková utkání. Ohledně těchto utkání proběhnou v dostatečném předstihu jednání mezi kompetentními subjekty, jejichž účelem bude zvolit vhodná bezpečnostní opatření (článek 4).

Mezinárodní úmluvou, která chrání ryze soukromý zájem nejvýznamnější mezinárodní sportovní organizace, Mezinárodního olympijského výboru, je Smlouva z Nairobi na ochranu olympijských symbolů. Smlouva byla přijata v roce 1981 v rámci WIPO a Česká republika je jejím signatářem. Z této strohé

²² Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 165.

smlouvy je důležitý zejména první článek, který zavazuje státy k tomu, aby zakázaly jakékoli neautorizované nakládání s olympijskými symboly pro komerční účely. Ohledně definice olympijských symbolů je odkazováno na Olympijskou chartu.²³

Považuji Smlouvu z Nairobi za nadbytečnou, protože i přesto, že má Mezinárodní olympijský výbor celospolečenský vliv a často mu plynou práva a povinnosti ze závazných mezinárodních i národních právních předpisů, tak to neospravedlňuje poskytnutí výše uvedené výjimečné ochrany. Jako dostatečný právní prostředek ochrany olympijských symbolů se mi jeví vnitrostátní úprava duševního vlastnictví a nekalé soutěže. Druhým důvodem je to, že Mezinárodnímu olympijskému výboru se, co se týče významu, mohou blížit některé jiné mezinárodní sportovní federace, které by také mohly požadovat speciální zacházení v oblasti duševních práv.

Několik málo zemí v rámci Rady Evropy, nikoli však Česká republika, uzavřelo v roce 1986, s účinností od roku 1991, Smlouvu ohledně uznávání právní subjektivity mezinárodních nevládních organizací. Z pohledu mezinárodního sportovního práva je nejvýznamnější smluvní stranou Švýcarsko, neboť mnoho mezinárodních sportovních federací má své sídlo právě tam. Úmluva se vztahuje na ty organizace, které splňují následující podmínky. Musí mít neziskový, mezinárodně prospěšný cíl, musí být založena v souladu s právem smluvního státu, musí být činná alespoň ve dvou státech, mít statutární sídlo na území smluvní strany a ústřední řízení na území této smluvní strany nebo kterékoli jiné. Uznání může být odepřeno např. z důvodu národní bezpečnosti nebo rozporu s veřejným pořádkem.

Úmluva je ze všech sportovních subjektů použitelná jen na dva nejvyšší články organizační hierarchie, a to na regionální sportovní federace, jako je UEFA, a mezinárodní (celosvětové) sportovní federace, jako FIFA. V dnešní době a v evropském prostoru je tato smlouva nadbytečná, protože předmětné

²³ http://www.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Charter_en_2010.pdf.

organizace jsou uznávány, jako všechny ostatní soukromé právnické osoby, bez větších obtíží, zejména to platí v rámci Evropské unie.

Právo Evropské unie

Pro Českou republiku je dalším pramenem právo Evropské unie, tzv. komunitární právo. To se člení na právo primární a sekundární. Primárním právem jsou smlouvy, které spadají do oblasti mezinárodního práva veřejného. Sekundárním právem jsou vnitřní normativní akty specifické povahy. Z hlediska sportu je mimořádně důležitá rozhodovací praxe Soudního dvora Evropské unie, Tribunálu Evropské unie a ve věcech hospodářské soutěže i Evropské komise. Jde sice o individuální aplikační právní akty, ale co se týče Soudního dvora Evropské unie, jeho výklad smluv primárního práva je všeobecně závazný a tyto smlouvy není možno aplikovat v rozporu s jeho rozhodnutími. Nejdůležitější rozhodnutí budou uvedena v následujících kapitolách.

Na úrovni primárního práva je přijata Listina základních práv Evropské unie, která ovšem bohužel neobsahuje žádnou zmínku o sportu. Z tohoto pohledu je důležitější Smlouva o fungování Evropské unie, která je v konsolidovaném znění účinná od konce roku 2009. Její článek 6 říká, že „Unie má pravomoc provádět činnosti, jimiž podporuje, koordinuje nebo doplňuje činnosti členských států, mimo jiné v oblasti sportu“.

Blíže se sportem zabývá hlava XII., nazvaná „všeobecné a odborné vzdělávání, mládež a sport“. „Unie má přispívat k podpoře evropských hledisek sportu s přihlédnutím k jeho zvláštní povaze, jeho strukturám založeným na dobrovolné činnosti a jeho společenské a výchovné funkci. Má se také zaměřit na rozvoj evropského rozměru sportu podporou spravedlivého a otevřeného sportovního soutěžení a spolupráce mezi subjekty odpovědnými za sport (zřejmě i soukromými), jakož i ochranou fyzické a mravní integrity obzvláště u mladých sportovců. Unie a členské státy podporují spolupráci v oblasti sportu se třetími zeměmi a s příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména s Radou Evropy“. Příslušnými mezinárodními organizacemi se zřejmě rozumí pouze organizace vládní povahy.

Sportem se zabývá i několik méně formálních aktů, např. deklarace přijaté v souvislosti s tzv. Amsterdamskou smlouvou nebo tzv. Smlouvou z Nice. Samostatně byla přijata Aarhuská deklarace k dobrovolné práci ve sportu. Tyto nezávazné deklarace se zabývají společenským aspektem sportu.²⁴

V rámci sekundárního práva neexistuje žádná speciální úprava týkající se sportu. Je třeba použít obecné normy obsažené v nařízeních a směrnících, zejména ohledně hospodářské soutěže a pracovních vztahů. Koncepčním materiálem, který má být základem budoucího sekundárního práva orientovaného na sport, je Bílá kniha o sportu z roku 2007. Obsahuje pasáže o společenské roli sportu, hospodářském rozměru sportu, organizaci sportu a následných opatřeních. Pro mezinárodní sportovní právo jsou důležité zejména prostřední dvě pasáže.

²⁴ White Paper on Sport - Commission staff working document, http://ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/doc163_en.pdf, str. 6, str. 13.

Národní právní řády

Poslední úrovní sportovně právních pramenů, které vychází z výše uvedených, jsou národní právní řády. V jejich rámci stojí nejvýše ústavní pořádek. Česká republika nemá ve svých ústavních zákonech ustanovení, které by se explicitně zmiňovalo o sportu. Aktivita se sportem související mohou být subsumovány pod právo svobodně se shromažďovat nebo sdružovat (články 19 a 20) a také hlavu čtvrtou Listiny základních práv a svobod upravující hospodářská, sociální a kulturní práva.

Jinak je ale možné vzít si příklad z některých zahraničních ústav. Článek 21 Ústavy Čínské lidové republiky stanoví, že stát rozvíjí fyzickou kulturu a podporuje hromadné sportovní aktivity za účelem zlepšení fyzické kondice obyvatel. Článek 79 portugalské Ústavy dává každému právo na tělesnou výchovu a sport a dále zavazuje stát k podpoře tělesné výchovy a sportu a k předcházení násilí ve sportu, a to vše ve spolupráci se školami, sportovními asociacemi a skupinami. Řecká Ústava ve svém článku 16 zmiňuje podporu a kontrolu sportovních organizací ze strany státu. Článek 82 ekvádorské Ústavy, zabývající se sportem, mimo jiné stanoví závazek státu poskytovat finanční zdroje a zajišťovat infrastrukturu tak, aby byl sport přístupný širokým masám. Dále zavazuje stát k podpoře přípravy a účasti výkonnostních sportovců na národních a mezinárodních soutěžích.

Poměrně obsáhlou pasáž věnovanou sportu má i brazilská Ústava, a to v článku 217. Je zde výslovně kladen důraz na autonomii sportovních organizací, rozdílné zacházení se sporty vykonávanými profesionálně a těmi ostatními. Z hlediska řešení sportovních sporů je velmi užitečné ustanovení, které stanoví existenci sportovních soudů a možnost řešit spory u státních soudů až poté, co byly vyčerpány všechny instance sportovních soudů.

Jestliže v České republice chybí zvláštní úprava sportu na ústavní úrovni, pak zákonná regulace, i když velmi chabá, zde je. Pro mezinárodní sportovní

právo je nejdůležitější Zákon o ochraně olympijských symbolik.²⁵ V jeho záhlaví se uvádí, že „zákon byl přijat v zájmu posílení myšlenky a ducha olympijského hnutí jako prostředku mírového dorozumění a spolupráce mezi národy, úlohy mezinárodních a národních olympijských výborů jakožto řídicích orgánů tohoto hnutí a k zabezpečení závazků z toho vyplývajících“. Tím, že je zákonem podporováno olympijské hnutí, se zároveň dostává uznání i všem sportovním federacím, které se ho účastní.

Zákon byl přijat, aby byl naplněn závazek ze Smlouvy z Nairobi. Stejně jako Smlouvu, tak i tento zákon považují z hlediska ochrany práv duševního vlastnictví za nadbytečný, jelikož v našem právu existovala a existuje dostatečná ochrana. V zákoně jsou zbytečná duplicitní ustanovení, která stanoví, že olympijská symbolika jsou registrována podle platných právních předpisů a mezinárodních dohod na ochranu průmyslového a duševního vlastnictví, jimiž je Česká republika vázána nebo že spory týkající se práv a povinností upravených tímto zákonem rozhoduje příslušný soud a že Český olympijský výbor nebo oprávněná osoba se může rovněž domáhat náhrady škody, která byla způsobena neoprávněným užitím olympijských symbolik.

Na druhou stranu ale zákon obsahuje pro mezinárodní sportovní právo i dvě významná ustanovení. První určuje postavení Českého olympijského výboru jako subjektu, který řídí a organizuje olympijské hnutí v rámci České republiky²⁶ a zároveň stanoví, že má právní formu občanského sdružení. Druhé ustanovení zavádí vlastní symboly Českého olympijského výboru. Význam těchto norem spočívá v tom, že se jimi závazně uznává hierarchie celého mezinárodního sportu.

Z ustanovení implicitně plyne, že olympijské hnutí má mezinárodní povahu, protože se stanoví jeho řídicí orgán výslovně jen pro Českou republiku. Faktem je, že vznik Českého olympijského výboru následoval až po vytvoření

²⁵ Zákon č. 60/2000 Sb., o ochraně olympijských symbolik.

²⁶ Obdobné ustanovení obsahuje např. zákon Spojených států amerických, Amateur sports act, 36 U.S.C. § 220503(3).

Mezinárodního olympijského výboru a jeho Olympijské charty, která je pro národní výbory závazná.²⁷ Charta je ovšem závazná i pro organizační celky všech sportů, které se účastní olympijského hnutí. Tím, že náš zákon reflektuje Český olympijský výbor, který je podřízen jinému mezinárodnímu subjektu a jeho pravidlům, která jsou stejně tak závazná pro všechny majoritní sporty a jejich organizace na celém světě, a to vše na soukromoprávní bázi, zároveň nepřímo uznává koncepci celého mezinárodního sportovního práva.

Na základě tohoto zákona vzniká otázka, jestli je Český olympijský výbor stále jen osobou soukromého práva. Pro veřejnoprávní povahu hovoří stanovení výlučné kompetence. Proti tomuto pojetí mluví oblast, na kterou se kompetence vztahuje, kterou je olympijské hnutí, za předpokladu, že je považováno za čistě soukromoprávní záležitost. Proti veřejnoprávnímu pojetí je i deklaratorní stanovení formy občanského sdružení, i když zase na druhou stranu Zákon o sdružování občanů stanoví, že sdružení nesmějí vykonávat funkci státních orgánů, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.²⁸ Nakonec pro veřejnoprávní prvek hovoří i samotná zákonná úprava, jelikož je nepřípustné, aby zákonem byly svěřovány kompetence jakémukoli individuálnímu soukromému subjektu, a to ve věci, ke které ani toto zmocnění nepotřebuje, protože si vystačí s prostředky soukromého práva.

Pokud by byl Český olympijský výbor alespoň z části nadán veřejnou pravomocí, pak by to vzbuzovalo další nejasnosti, a to ohledně povahy jeho stanov a vnitřních předpisů. Znamenalo by to, že vzhledem k jeho řídicí úloze by se staly jeho pravidla a zároveň i Olympijská charta jednostranně závaznými pro subjekty spadající do olympijského hnutí z titulu vrchnostenského postavení Českého olympijského výboru. Fakticky je ale skutečným řídicím orgánem zastřešující Mezinárodní olympijský výbor, protože národní výbory jsou jeho členy a jsou mu podřízeny. Z toho vyplývá, že zákon implicitně stanoví status řídicího orgánu cizozemskému subjektu.

²⁷ <http://www.olympic.cz/cz/cesky-olympijsky-vybor>, <http://www.olympic.org/en/content/The-IOC/The-IOC-Institution1/?Tab=1>.

²⁸ § 5, zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

Problematickým se jeví deklaratorní určení řídicího subjektu i z toho důvodu, že pokud by občanské sdružení zaniklo, byť i dobrovolně, nebyl by zde subjekt, který by měl povinnost založit nové, jelikož nikdo nesmí být nucen ke sdružování, k členství ve sdruženích ani k účasti na jejich činnosti²⁹ a zákonné ustanovení zmiňující Český olympijský výbor by tak zůstalo ve vzduchoprázdnu.

V roce 2001 byl přijat Zákon o podpoře sportu, který se převážně zabývá činnostmi státu a územních samosprávních celků v oblasti sportu. Novelou zde přibýly povinnosti provozovatelů sportovních zařízení. Sport je zde definován jako „všechny formy tělesné činnosti, které prostřednictvím organizované i neorganizované účasti si kladou za cíl harmonický rozvoj tělesné i psychické kondice, upevňování zdraví a dosahování sportovních výkonů v soutěžích všech úrovní“.³⁰

Tento zákon mimo jiné ve svém výčtu kompetentních veřejných subjektů a jejich povinností nezahrnuje Český olympijský výbor. Za zmínku stojí podpora státních reprezentantů v rámci zřizování rezortních sportovních center Ministerstvem vnitra a Ministerstvem obrany a také povinnost Ministerstva zdravotnictví zřídit laboratoř dopingové kontroly a zabezpečit její činnost v rozsahu stanoveném Mezinárodním olympijským výborem. Laboratoř dopingové kontroly je organizační složkou státu. Toto propojení mezinárodního sportu a vnitrostátních veřejných orgánů opět vypovídá o právně závazném nepřímém uznání koncepce mezinárodního sportovního práva.

V souvislosti s mezinárodní organizací sportu je nutno zmínit Zákon o podmínkách činnosti organizací s mezinárodním prvkem v Československé socialistické republice.³¹ Tento zákon podle § 1 stanoví podmínky, za nichž v České republice může být zřízena, vyvíjet činnost nebo mít sídlo nevládní

²⁹ § 3 tamtéž.

³⁰ Definice vychází z Evropské charty sportu.

³¹ Zákon č. 116/1985 Sb., o podmínkách činnosti organizací s mezinárodním prvkem v Československé socialistické republice.

organizace s mezinárodním prvkem. Hlavní podmínkou je povolení Ministerstva vnitra udělené na žádost doplněnou o stanovy příslušné organizace.

Použití zákona připadá v úvahu ve dvou případech. První možností je založení mezinárodní nebo alespoň regionální sportovní organizace v České republice. Tato možnost je docela nepravděpodobná, protože Česká republika, na rozdíl např. od Švýcarska, není zemí, která by byla k tomuto účelu vhodná, ať už z důvodů stability právního prostředí, nebo jiných. Druhá možnost, snáze představitelná, je vyvíjení činnosti již existující mezinárodní sportovní organizace na našem území. Zde je problém s interpretací pojmu vyvíjení činnosti.

Jednotlivé sporty jsou na národní úrovni řízeny národními organizacemi, které jsou členy mezinárodních celků. Činnost tedy vyvíjí národní organizace a to, že při tom musí vycházet z pravidel nadřazeného mezinárodního subjektu, zřejmě nezakládá působení této mezinárodní organizace na našem území. Jasná by byla situace např. v případě pořádání mistrovství světa na území České republiky. Tato mistrovství bývají pořádána mezinárodními sportovními organizacemi ve spolupráci s národními organizacemi a šlo by o zjevné vyvíjení činnosti.

Celou kapitolu pramenů mezinárodního sportovního práva je třeba zakončit těmi prameny, které nemají k oblasti mezinárodního sportu užší vztah než k jiným odvětvím, ale které přichází na řadu vždy, když nemůžeme použít žádnou jinou, speciálnější, sportovně-právní úpravu. Při absenci zvláštních právních norem zaměřených na sport hrají obecné předpisy důležitou roli a často vytváří samotný základ na kterém je následně budováno mezinárodní sportovní právo.

Jde jednak o předpisy upravující postavení a činnost profesionálních sportovců a jednak o předpisy normující postavení a činnost klubů a vyšších sportovně organizačních celků. Do první kategorie spadá v České republice

zejména Občanský zákoník, Obchodní zákoník a měl by i Zákoník práce. Do druhé patří především opět Obchodní zákoník, Zákon o ochraně hospodářské soutěže a Zákon o sdružování občanů. V mezinárodním sportovním právu je vždy třeba nejprve vycházet ze Zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním, resp. relevantní komunitární úpravy, abychom se vůbec mohli zabývat výše zmíněnými předpisy.

KAPITOLA 4 - POSTAVENÍ PROFESIONÁLNÍCH SPORTOVců

Sporty individuální vs. kolektivní a profesionální status

Profesionální sportovce můžeme dělit podle toho, jestli se účastní sportů individuálních nebo kolektivních. Z hlediska mezinárodního sportovního práva je zajímavější druhá skupina, protože je v ní mnohem více právních nejasností a problematických bodů spojených zejména s výkonem závislé činnosti. Individuální sportovci bývají naopak častěji zmiňováni v souvislosti s tématem dopingu nebo mezinárodní daňové optimalizace.

Sportovci účastníci se kolektivních sportů na vrcholové úrovni vedle toho, že jsou registrovanými členy národních sportovních organizací a klubů, tak navíc uzavírají s příslušnými kluby profesionální smlouvy a jsou jimi také placeni. Tyto příjmy tvoří převážnou část jejich zdrojů, nepočítáme-li zisky z reklamy a sponzorství. Oproti tomu individuální sportovci jsou sice také registrováni národní sportovní organizací a většinou i ve sportovním oddílu, se kterým dokonce mohou uzavřít hráčskou smlouvu k vymezení vztahu mezi hráčem a jeho klubem,³² ale jejich příjmy jsou roztržštěny a plynou zejména ze startovného, soutěžních cen, reklamy a od sponzorů. Ve srovnání s kolektivními sportovci mají větší volnost pokud jde o možnost účasti na sportovních událostech, protože nejsou vázáni profesionální smlouvou a povinnostmi vůči klubu.

Individuální sportovci si sami vybírají, které akce se zúčastní, pokud naplní její přístupová kritéria. Tento výběr může probíhat většinou po celém světě, a to v rámci jedné mezinárodní sportovní federace nebo i mimo ni,³³ přičemž nebývá

³² Např. Čl. 5 Registračního řádu Českého tenisového svazu, viz http://www.cztenis.cz/docs/registracni_rad_2008.pdf.

³³ Např. profesionální tenisté se mohou účastnit domácích turnajů pořádaných národní sportovní organizací, dále turnajů pořádaných zahraniční sportovní organizací nebo mezinárodních turnajů, a to vše v rámci zastřešující Mezinárodní tenisové federace, nebo se mohou účastnit turnajů organizace ATP

nutné, aby zahraniční individuální sportovec, pokud je členem domovské národní sportovní organizace, byl registrován v zahraniční národní sportovní organizaci, která soutěž pořádá. Na druhou stranu kolektivní sportovci vykonávají svou aktivitu v pevnějším rámci, většinou na území jednoho státu a výhradně v rámci jedné národní a mezinárodní sportovní federace.³⁴

Vedle dichotomie sportů individuálních a kolektivních existuje i druhé členění sportů a sportovců, a to na profesionální a ostatní. Pokud jde o sport, jako profesionální činnost zabezpečující sportovcům živobytí, pak hodně závisí na kultuře a hospodářském stavu té které země. V rozvojových státech znamená sport na vrcholové úrovni jednu z mála možností, jak navštívit cizí země a zároveň také možnost získat na tamní poměry astronomické příjmy. Na druhou stranu například v Číně bylo na profesionální sport dlouho nahlíženo skrz prsty, protože konfuciánská filosofie praví, že „hlava vládne svalům, nikoliv naopak“. Proto sportovci, aby nebyli považováni za ty, kterým vládnou svaly, odmítali profesionální status a i když šlo o světové šampióny, tak sport nikdy neměli jako své povolání.³⁵ To se v Číně postupem času a s rostoucí komercializací, nejen sportu, změnilo.

Abychom se mohli zabývat profesionálními sportovci, musíme nejprve vymezit, kteří to jsou. Mezinárodní úmluvy, pokud vůbec zmiňují sport vykonávaný na profesionální úrovni, tento pojem nijak nevysvětlují. Z právních předpisů se jím detailněji zabývají národní předpisy některých států. V USA je sport regulován Zákonem o amatérském sportu.³⁶ Název by mohl napovídat tomu, že upravuje pouze amatérský sport, ale z jeho definice amatérismu, která odkazuje na statuty národních sportovních organizací, plyne, že zákon se zabývá i sportem vykonávaným na profesionální úrovni.

(Association of Tennis Professionals), která sice nespádá pod organizační strukturu Mezinárodní tenisové federace, ale účast nezpůsobuje žádné problémy, protože tyto organizace se vzájemně uznávají a spolupracují, viz <http://www.atpworldtour.com/Corporate/History.aspx>.

³⁴ Např. fotbalisté hrají za své kluby v domácí lize, která spadá do pyramidové struktury zastřešené jednou v podstatě monopolní mezinárodní organizací. V rámci této struktury jsou pořádány i mezinárodní klubové soutěže, ale ty jsou v porovnání s individuálními sporty záležitostí jen několika málo nejlepších klubů a tvoří jen menší část jejich celoroční aktivity.

³⁵ Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 335.

³⁶ Amateur sports act, 36 U.S.C. 2205.

„Amatérským sportovcem se rozumí sportovec, který splňuje podmínky k účasti na příslušném sportu stanovené národní sportovní organizací nebo paralympijskou sportovní organizací“.³⁷ Národní sportovní organizací je subjekt, který je uznán Olympijským výborem USA,³⁸ tedy subjekt organizující některý z olympijských sportů. Vzhledem k tomu, že národní sportovní organizace upravují podmínky účasti buďto jak profesionálů, tak zároveň amatérů, nebo mezi nimi vůbec nerozlišují, v závislosti na definicích nadřazených mezinárodních sportovních federací, můžeme tedy vyvodit závěr, že americký zákon se zabývá sportem amatérským i profesionálním, ale jen tím, který je zároveň sportem olympijským. Výjimkou jsou např. elitní nejvyšší hokejová nebo basketbalová liga,³⁹ které, ač se týkají olympijských sportů, nespádají pod organizační strukturu příslušných národních a mezinárodních sportovních federací, a proto jsou mimo působnost uvedeného zákona.

V Itálii Zákon o profesionálním sportu⁴⁰ definuje profesionálního sportovce jako „osobu, která soustavně vykonává sportovní činnost za odměnu, a to v rámci sportů řízených Italským olympijským výborem a která obdrží kvalifikaci od národní sportovní organizace v souladu s jejími pravidly řídícími se regulemi Italského olympijského výboru ohledně rozlišování amatérských a profesionálních aktivit“.

Je třeba si uvědomit, že rozlišování kategorie profesionálů má původ ve sportovní praxi a právo na něj mohlo jen reagovat. Proto pro definici toho, kdo je profesionálním sportovcem, je nakonec nejdůležitější, jak se k ní staví jednotlivé sportovní organizační struktury. Tento status určují mezinárodní sportovní federace a podřízené organizace se ho musí držet.⁴¹ Záleží však na každé federaci, resp. národní organizaci, jestli profesionály výslovně vymezí, nebo tak neučiní a pouze obecně upraví přístupová kritéria k účasti v ní a poté

³⁷ Amateur sports act, 36 U.S.C. § 220501 b(1).

³⁸ Amateur sports act, 36 U.S.C. § 220501 b(6).

³⁹ National hockey league (NHL), National basketball association (NBA).

⁴⁰ Legge sul professionismo sportivo, No. 91/81.

⁴¹ Např. čl. 1 Statusového a přestupního řádu FIFA, viz

http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/66/98/97/regulationsstatusandtransfer_en_1210.pdf.

bude záviset na okolnostech, za nichž konkrétní sportovci vykonávají svou činnost.

Nejvíce byla otázka profesionálního statusu řešena v souvislosti s Olympijskými hrami. Do roku 1971 se olympiády mohli účastnit sportovci, kteří měli sport jen jako zálibu, a neměli z něj žádný profit. Museli mít zaměstnání nesportovní povahy, kterým si vydělávali na živobytí. Nesměli za sportovní účast nikdy obdržet odměnu a museli vyhovovat pravidlům příslušné mezinárodní sportovní federace.⁴² Z důvodu velké přísnosti bylo velmi těžké splnit všechna stanovená kritéria. Problémem byl všeobecně známý fakt, že podmínky skutečně splňovali pouze sportovci ze západních zemí, jejichž sportovní profesionálové zůstávali mimo Olympijské hry.

Ve východním bloku byli sice sportovci navenek představováni jako amatéři, často zaměstnaní v průmyslových podnicích, ve skutečnosti ale vůbec práci nevykonávali a byli ryzími profesionály placenými za sportovní výkony. Tento nesoulad vedl ke zkresleným výsledkům Olympijských her, na kterých proti sobě stáli amatéři a profesionálové, což bylo přesným opakem původně zamýšlených cílů.

Postupně byly tedy podmínky účasti uvolňovány, až v roce 1988⁴³ byly přijaty podmínky účasti, které již dále nezakazovaly přístup profesionálům. Současné znění Olympijské charty vymezuje přístupová kritéria následovně. „Olympijských her se může zúčastnit závodník, trenér, instruktor nebo jiný funkcionář, který se podřídí Olympijské chartě a pravidlům příslušné mezinárodní sportovní federace schváleným Mezinárodním olympijským výborem. Závodník, trenér, instruktor nebo jiný funkcionář musí být přihlášen svým Národním olympijským výborem. Tyto osoby musí zejména respektovat

⁴² Článek 26 Olympijské charty, ve znění z roku 1970.

⁴³ Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 145.

ducha fair play a zásady nepoužití násilí a chovat se podle toho a respektovat a dodržovat po všech stránkách Světový antidopingový kodex“.⁴⁴

Jelikož vstupní podmínky mezinárodních sportovních federací jsou otevřeny jak pro amatéry, tak pro profesionály, pak to samé se odráží i na Olympijských hrách. Co se týče účasti na olympiádě, tak jinou věcí je, že někdy není na straně individuálních sportovců nebo sportovních klubů ohledně jejich hráčů ochota vystavovat se riziku zranění a sporům se sponzory jen proto, aby byly naplněny olympijské ideály. To platí zejména pro nadstandardně placené profesionály a můžeme to pozorovat např. v tenise nebo u fotbalu. Tím fakticky dochází k tomu, že je na Olympijských hrách dáván v některých sportech prostor i druhořadým sportovcům a opět může docházet ke zkresleným výsledkům sportovního soutěžení, jako za časů olympiád vyhrazených pro amatéry.

Zvláštní situace panuje u některých sportovních organizací, které stojí mimo zavedený sportovní organizační systém. Nejznámějším příkladem jsou NBA a NHL, jejichž hráči se mohou účastnit olympiády jen pokud jim to liga povolí, a to na základě dohod s příslušnými mezinárodními federacemi, resp. Mezinárodním olympijským výborem.

Jak již bylo řečeno výše, jednotlivé mezinárodní sportovní federace si samy určují podmínky účasti a při tom mohou stanovit i kategorie účastníků. Tyto podmínky jsou také rozhodující pro účast na Olympijských hrách. Jednou z nejvýznamnějších sportovních organizací je FIFA. Ta ve svých pravidlech stanoví, že hráči účastníci se organizovaného fotbalu (v rámci FIFA) jsou buď amatéři nebo profesionálové. „Profesionálem je hráč, který má písemnou

⁴⁴ Článek 41 Olympijské charty, viz http://www.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Charter_en_2010.pdf.

smlouvu s klubem a jehož plat za fotbalovou činnost převyšuje jeho náklady s ní spojené. Všichni ostatní hráči jsou považováni za amatéry“.⁴⁵

V České republice je národní organizací řídící fotbal a zároveň členem UEFA a FIFA Českomoravský fotbalový svaz (ČMFS). Jeho pravidla ohledně hráčského statutu by měla být v nezměněné podobě převzata od FIFA. Tak tomu sice není, ale česká pravidla se dají interpretovat tak, že nemění podobu pravidel FIFA, ale pouze je rozvádí. ČMFS rozlišuje hráče na profesionály, neamatéry a amatéry s tím, že z hlediska mezinárodních přestupů mají status profesionálů podle přestupního řádu FIFA profesionálové a neamatéři dle ČMFS, ale pro účely přestupů v rámci ČMFS se za amatéry považují i hráči, kteří mají u ČMFS evidovanou neamatérskou smlouvu.⁴⁶ Neamatérský status v českém fotbalu tedy má dvojí povahu. V závislosti na tom, zda neamatér přestupuje do zahraničí nebo jen v rámci ČMFS, tak je považován buď za profesionála nebo za amatéra.

Další sportovní organizací, která kategorizuje své účastníky, je Mezinárodní federace házené (IHF). Ta ve svém Kodexu způsobilosti hráče dělí účastníky na ty, kteří nemají uzavřenu smlouvu a na ty, kteří smlouvu mají, včetně profesionálů.⁴⁷ Český svaz házené (ČSH) opět přebírá tato ustanovení a rozlišuje, stejně jako český fotbal, mezi amatéry, neamatéry a profesionály.⁴⁸

Naopak např. Mezinárodní basketbalová federace (FIBA)⁴⁹ ve svých pravidlech upravuje pouze obecně přístupová kritéria, aniž by se zabývala rozlišováním na profesionály a amatéry. Jde-li o individuální sporty, tak v těch není příliš obvyklé rozlišování amatérského statutu.

⁴⁵ Čl. 2 Statusového a přestupního řádu FIFA, viz http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/66/98/97/regulationsstatusandtransfer_en_1210.pdf.

⁴⁶ http://nv.fotbal.cz/ftp/cmfs/legislativa/stanovy/13_Komentar_k_predpisum_FIFA_2.doc.

⁴⁷ http://www.ihf.info/upload/Manual/IHF_STATUTS_CHAP_03_GB.pdf.

⁴⁸ Část C Registračního řádu ČSH, viz http://www.svaz.chf.cz/dated_documents/rrh_konecna_upravy-12_09_1.pdf.

⁴⁹ FIBA je zkratkou pro Mezinárodní federaci amatérského basketbalu, přičemž ale slovo „amatérského“ odpovídalo skutečnosti jen do roku 1986, než bylo toto členění z basketbalu odstraněno. Písmeno „A“ ve zkratce zůstává jen z důvodu zachování tradice. Viz <http://www.fiba.com/pages/eng/fc/FIBA/quicFact/p/openNodeIDs/962/selNodeID/962/quicFacts.html>.

Nakonec je možno tedy shrnout, že ke stanovení profesionálního statutu dochází primárně v soukromém sektoru sportovně organizační činnosti, vedeném olympijským hnutím, kdy záleží na každé, v první řadě mezinárodní, organizační jednotce toho kterého sportu, jaké podmínky účasti stanoví a zda zavede i nějakou další kategorizaci. Pokud se statutem sportovců zabývají právní řády, pak ho stejně nevymezují, ale většinou odkazují právě na sportovně organizační subjekty soukromé povahy. Rozlišována bývá kategorie amatérů, profesionálů a někdy i kategorie neamatérů, která stojí mezi nimi a typickým znakem pro ni je, jak plyne ze sportovních pravidel, že vztah z ní plynoucí vzniká smluvně a je zde i odměna, která je však pouze v takové výši, že nepostačuje na živobytí. Úplně mimo tyto kategorie spadají rekreační sportovci, kteří nejsou členy žádné sportovní organizace.

Povaha činnosti profesionálních sportovců

Klíčovou otázkou z hlediska práv a povinností profesionálních sportovců je, jakou právní povahu má jejich činnost. V úvahu připadá samostatně výdělečná činnost, resp. podnikání, nebo pracovněprávní vztah. Typicky jsou individuální sportovci samostatnými osobami poskytujícími soustavně služby v podobě sportovních výkonů, za což dostávají odměnu. Protože jakožto profesionálové vykonávají svou činnost dlouhodobě, nikoliv náhodně, z vlastní vůle a za účelem zisku, pak jde v jejich případě o výkon podnikání.

V českém právním řádu vzbuzuje pochybnosti jen to, že podnikáním se rozumí činnost prováděná podnikatelem. Podnikatelem jsou osoby uvedené v § 2 ObchZ. Fyzické osoby musí mít živnostenské nebo jiné oprávnění k příslušné činnosti, aby byly považovány za podnikatele. Speciální živnost ani jiné oprávnění pro sportovce v současnosti ale neexistuje. Pro daňové účely jsou sportovci samostatně výdělečnými osobami, kterážto kategorie stojí vedle podnikatelů.⁵⁰

Pokud bychom řešili otázku aplikace Občanského nebo Obchodního zákoníku na vztahy uzavírané mezi individuálními sportovci a podnikajícími sportovními organizacemi, považoval bych za nepřipustné použít občanskoprávní úpravu jinak než subsidiárně, neboť ta je určena, co se týče smluvních závazků, pro vztahy spotřebitelské a pro nahodilé vztahy mezi neprofesionály. Proto mám za to, že je třeba se dívat na činnost individuálních sportovců v České republice jako na podnikání, i když nespádají pod pojem podnikatele.

Pokud jde o zahraniční oprávněně podnikající individuální sportovce, ti se pokládají za podnikatele podle našeho zákona.⁵¹ Zahraniční osoby mohou podnikat na území České republiky za stejných podmínek a ve stejném

⁵⁰ § 7, zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

⁵¹ § 23 ObchZ.

rozsahu jako české osoby, pokud ze zákona nevyplývá něco jiného.⁵² Výhodnější podmínky mají ti zahraniční sportovci, kteří pocházejí z Evropské unie. Na základě článků 56 a 57 Smlouvy o fungování Evropské unie je možno volně poskytovat služby přes hranice, aniž by byl sportovec ve státě, kde službu poskytuje, usazen.⁵³

Povahou činnosti individuálních sportovců se na půdě Evropské unie zabýval Evropský soudní dvůr v rozsudku ve věci *Deliège*.⁵⁴ V tomto případě belgické judistky *Deliège* soud mimo jiné řešil otázku, zda amatérský status sportovce způsobuje jeho vynětí z pravidel chránících volný trh. Podle soudu je důležité zdůraznit, že „pouhý fakt, že sportovní organizace klasifikují své členy jako amatéry, neznamená, že tito sportovci nekonají ekonomickou aktivitu. Jako výsledek nedávného vývoje ve sportu se navíc hranice mezi amatéry a profesionály stala méně zřetelnou“.

Proto se soud vyjádřil tak, že „sportovní aktivity, a to zejména účast vrcholových sportovců na mezinárodních soutěžích, jsou spojeny s poskytováním služeb různého typu, které mohou spadat pod rozsah článku 59 SES i přesto, že některé z nich nejsou zaplacený těmi, pro které jsou vykonávány“. Tento rozsudek tedy označil individuální sportovce jako poskytovatele služeb v komunitárním smyslu, a tím pádem jako podnikatele ve smyslu národním, a to bez ohledu na jejich profesionální status v rámci sportovní organizace.

Hovoříme-li o kolektivních sportovcích, pak tito obvykle vykonávají svou činnost jménem svého klubu, ke kterému jsou smluvně vázáni, musí dodržovat pokyny trenérů a jiných osob podílejících se na chodu klubu a za to jsou klubem placeni. Tato charakteristika napovídá k jejich zařazení mezi zaměstnance.⁵⁵

⁵² § 21 ObchZ.

⁵³ Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžička, K. a kolektiv: *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 74.

⁵⁴ Rozsudek ESD čj. C-51/96 a C-191/97, SbSD, 2000.

⁵⁵ Mezi zaměstnance naopak nelze zařadit individuální sportovce jen proto, že jsou pod vedením svých agentů a manažerů a musejí se řídit pravidly sportovní organizace. Důvodem je to, že do soutěží vstupují

Proti tomu bývá někdy namítáno, že sportovci se od zaměstnanců liší větší svobodou při samotném výkonu činnosti, jelikož sice musí dodržovat pokyny, ale jejich uplatňování na hřišti i mimo něj závisí z velké míry na samotných hráčích a na objektivních okolnostech, se kterými nelze předem počítat. Dále mají také hráči povinnosti, se kterými se u zaměstnanců nesetkáme. Pravidelně jim bývá nařizováno, kterých aktivit se musejí zdržet, a to i ve volném čase. Nicméně ve většině zemí je na sportovce kolektivních sportů pohlíženo jako na zaměstnance.

Výjimkou je praxe v České republice, kdy jsou považováni, stejně jako individuální sportovci, za osoby samostatně výdělečně činné, resp. podnikající osoby. Tak tomu je i přes dostatečně výmluvnou a právně závaznou definici závislé práce a povinnosti jejího výkonu výlučně v pracovněprávním vztahu.⁵⁶ Hlavním motivem této praxe je snaha sportovních klubů ušetřit na daňových a sociálních platbách, které by musely za hráče odvádět. Méně důležitým důvodem je už výše zmíněná sporná povaha některých ustanovení hráčských smluv, která by mohla odporovat pracovněprávním předpisům.

Hráči uzavírají s kluby tzv. profesionální smlouvy. Z tohoto označení neplyne právní povaha závazkového vztahu. Pravidla FIFA mluví v této souvislosti o zaměstnání,⁵⁷ ale zřejmě je třeba vykládat je extenzivně. ČMFS ve své vnitřní směrnici stanoví, že „na základě profesionální smlouvy vykonává hráč sportovní činnost jako své hlavní zaměstnání“. Ale zároveň na jiném místě stanoví, že „pro kvalifikaci profesionálních smluv není rozhodující právní vztah mezi klubem a hráčem“.⁵⁸ Tímto ČMFS připouští, že pro něj není nutné, aby hráči byli se svými kluby v pracovněprávním vztahu. Vzorová profesionální smlouva ČMFS odstraňuje všechny pochybnosti, když výslovně uvádí, že jde

vlastním jménem a odměna je vyplácena za jimi poskytnuté služby. Viz Blackshaw, I.: The Professional athlete-employee or entrepreneur? The International Sports Law Journal, 2006, 3-4.

⁵⁶ § 2 a § 3, zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

⁵⁷ Např. čl. 22 Statusového a přestupního řádu FIFA, viz http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/66/98/97/regulationsstatusandtransfer_en_1210.pdf.

⁵⁸ Čl. 1 a 2 Směrnice pro evidenci profesionálních a neamatérských smluv ČMFS, viz http://nv.fotbal.cz/ftp/cmfs/legislativa/stanovy/07_Smernice_pro_evidenci_smluv_2.doc.

o nepojmenovanou smlouvou uzavřenou podle § 51 Občanského zákoníku a že jejím uzavřením nevzniká pracovněprávní vztah.⁵⁹ Obdobná situace panuje i v ostatních kolektivních sportech v České republice.

Otázkou právní povahy činnosti kolektivních sportovců se rovněž zabýval Evropský soudní dvůr. Ve svém zřejmě nejznámějším rozsudku, týkajícím se sportovní tematiky, ve věci belgického fotbalisty Bosmana,⁶⁰ soud judikoval tak, že „na placené kolektivní sportovce je třeba hledět jako na zaměstnance a poskytnout jim příslušnou ochranu podle článku 48 SES zajišťujícího volný pohyb pracovníků v Evropské unii“. Soud vyslovil, že „pro účely aplikace článku 48 SES není nutné, aby zaměstnavatel byl podnikatelem, resp. podnikem v komunitárním smyslu, protože dostačující je už pouhý záměr vytvořit zaměstnanecký poměr“. Dále uvádí, že „pravidla sportovních organizací mohou tvořit překážku volnému pohybu pracovních sil“. Soud také říká, že „garantovaná svoboda pohybu pracovníků je základní unijní svobodou a nemůže být omezována závazkem Unie respektovat kulturní specifika členských států“.

Zaměstnaneckým vztahem se blíže Evropský soudní dvůr zaobíral v rozsudku Lehtonen.⁶¹ Šlo o případ finského basketbalisty. Soud rozhodl, že „profesionální basketbalista, který je příslušníkem členského státu Unie, musí být považován za pracovníka ve smyslu článku 48 SES, pokud uzavřel pracovní smlouvu s klubem z jiného členského státu za účelem výkonu výdělečného zaměstnání v tomto státě“.

„Pojem zaměstnání má ale v komunitární judikatuře svůj autentický význam. Podle soudu, pokud jde o pojetí zaměstnance, musí být na základě ustálené judikatury bráno v potaz, že tento pojem nelze vykládat rozdílně podle právních řádů jednotlivých států, ale že má komunitární význam. Musí být definován za použití objektivních kritérií, která dostatečně vymezují

⁵⁹ Vzorová smlouva ČMFS, Sluka, T.: Profesionální sportovec. Havlíček Brain Team, 2007, str. 124.

⁶⁰ Rozsudek ESD čj. C-415/93, SbSD, 1995.

⁶¹ Rozsudek ESD čj. C-176/96, SbSD, 2000.

zaměstnanecký vztah s ohledem na práva a povinnosti dotýčných osob. Základním znakem zaměstnaneckého vztahu v komunitárním smyslu je, že osoba po určitou dobu poskytuje služby pod vedením jiné osoby, za což dostává odměnu“. Pod takto pojmávaný zaměstnanecký poměr je možno podřadit i vztahy vznikající z nepojmenovaných smluv v české praxi kolektivních sportů a poskytnout jim i ochranu podle článku 48 SES. Jinak by jim zřejmě plynula prakticky stejná ochrana z článku 59 SES o volném pohybu služeb.

Jak vyplývá z předchozích řádků, sportovci mohou být buď podnikajícími osobami anebo zaměstnanci. Může se ale stát, že budou obojím. To přichází v úvahu u zaměstnaných kolektivních sportovců, kteří často využívají své pozice a snaží se profitovat z oblastí se sportem spojených. Záleží na profesionálních smlouvách, jak velký prostor pro podnikatelské aktivity sportovcům nechají. Jde hlavně o využití osobnostních práv sportovců a s tím ruku v ruce jdoucí reklamu a podporu produktů. Hráči ve smlouvách s kluby přenechávají některá svá osobnostní práva i ve prospěch třetích osob. Většinou ale hráčům vždy zůstane možnost nakládat se svými osobnostními právy individuálně. Takto potom dochází ke střetu jejich využití a následným sporům spadajícím do oblasti nekalé soutěže.⁶²

V souvislosti s právní povahou činnosti kolektivních sportovců a jejím možným rozdílným pojmáním v jednotlivých státech vyvstává problém při řešení sporů. Tak tomu bude v případě sportovce, který pochází ze země, kde je na jeho činnost pohlíženo jako na zaměstnání a který uzavřel profesionální smlouvu se zahraničním klubem ze státu, kde naopak jeho činnost za zaměstnání považována není, nebo sice je, ale praxe postupuje v rozporu s tím.

Mohl bych uvést například situaci ruského hokejisty hrajícího v české lize. V Rusku by byl považován za zaměstnance, ale v České republice by uzavřel nepojmenovanou smlouvu podle Občanského zákoníku. V jeho případě může dojít ke dvěma komplikacím. První by bylo určení rozhodného práva v případě

⁶² Blíže k využití osobnostních práv viz např. Sluka, T.: Profesionální sportovec. Havlíček Brain Team, 2007, str. 97n.

sporu mezi ním a klubem. Při sporu řešeném v České republice by byl problém s tím, že smluvní praxe je na hraně zákona. Tak by při určení kolizní normy nejprve muselo být rozhodnuto, zda se použije ta pro pracovněprávní vztahy nebo pro vztahy závazkové. I když v tomto případě by zřejmě bylo výsledkem obou variant určení stejného rozhodného práva, kterým by bylo české právo. Toto právo by zřejmě bylo rozhodným právem i v případě volby. Pokud by byl ale spor řešen v Rusku, pak by mohlo dojít k tomu, že by bylo kolizní normou určeno české právo jako rozhodné, ale z ruského pohledu by byl problém s aplikací českých nikoliv pracovněprávních norem. Druhým momentem způsobujícím potíže by bylo uznání případného rozhodčího nálezu v zemi, ve které není přípustné rozhodčí řízení v pracovněprávní věci.

Profesionální smlouva

Bez ohledu na to, zda má činnost profesionálního sportovce povahu výkonu podnikání nebo pracovní činnosti, jsou mezi kolektivními sportovci a sportovními kluby uzavírány specifické smlouvy, zahrnující pro ně typické závazky.

Obsahem profesionální smlouvy jsou práva a povinnosti související s výkonem sportovní činnosti. Jde především o závazek sportovce vykonávat sportovní činnost jménem klubu a řídit se při tom pokyny osob podílejících se na chodu klubu. Ze strany klubu jde zejména o povinnost zaplatit odměnu za vykonanou sportovní činnost a závazek vytvářet sportovci vhodné podmínky pro jeho aktivitu. Sportovní organizace často vytvářejí unifikované vzorové smlouvy, obsahující ta ustanovení, která jsou dle pravidel nutná. Nad jejich rámec mohou být stanovena i jiná práva a povinnosti, neodporují-li však pravidlům sportovní organizace.

Součástí smlouvy bývá pravidelně závazek sportovce i klubu podřídit se pravidlům a rozhodnutím vydávaným na všech stupních hierarchické organizační struktury. To má za následek, že strany profesionální smlouvy jsou povinny dodržovat i závazky, které nejsou přímým výsledkem jejich společné vůle, nýbrž vůle sportovních organizací, včetně zastřešující mezinárodní sportovní federace.

Dále bývá v profesionální smlouvě upraveno nakládání s osobnostními právy sportovce, nakládání s právy duševního vlastnictví klubu a také bývá stanovena povinnost sportovce dodržovat zdravou životosprávu a vyvarovat se některých nebezpečných činností, a to i v době, kdy nevykonává vlastní sportovní činnost, která je předmětem smlouvy. Zmíněná omezení by mohla vzbuzovat podezření, zda nejsou v rozporu s pracovněprávními předpisy, pakliže by na sportovce bylo nahlíženo jako na zaměstnance.

V zemích, kde profesionální smlouva má povahu pracovněprávního závazku, jsou často uzavírány kolektivní smlouvy mezi sportovními organizacemi a asociacemi sportovců, zastupujících jejich zájmy.⁶³ Sportovci tím získávají mnohem lepší vyjednávací pozici. V případě uzavřených profesionálních soutěží se existence kolektivních smluv projevuje mimo jiné v tom, že sportovci si v pravidlech vyjednali pro ně příznivou dopingovou úpravu. Tyto uzavřené profesionální soutěže tak často neuznávají a nejsou vázány antidopingovými pravidly nevládních mezinárodních organizací.⁶⁴

⁶³ V Evropě jsou takové smlouvy uzavírány např. ve Francii, Nizozemí, nebo Švédsku. Viz White Paper on Sport - Commission staff working document, http://ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/doc163_en.pdf, str. 60.

⁶⁴ Jako příklad může sloužit severoamerická baseballová liga MLB, která do svých pravidel nedokázala zakotvit úpravu vypracovanou Světovou antidopingovou agenturou, a to kvůli odporu hráčské asociace při vyjednávání kolektivní smlouvy. Viz Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 156.

Účast na soutěži

Každý sport má, mezi jinými, i pravidla upravující přístup sportovců do soutěží. Pravidla tohoto typu, stejně jako ostatní, musí být v souladu s právem. Někdy se ale stává, že se souladu nepodaří dosáhnout a jsou přijata pravidla diskriminačního charakteru a taková, která omezují hospodářskou soutěž. Touto problematikou se hojně zabýval Evropský soudní dvůr z důvodu porušování primárního práva Evropské unie. Ústřední úlohu v jeho judikatuře hraje diskriminace na základě státní příslušnosti, která je v některých případech kombinovaná ještě s početním omezením.

Poprvé se Evropský soudní dvůr zabýval rozporem sportovních pravidel se svobodami plynoucími z unijního primárního práva v rozsudku *Walrave a Koch* z roku 1974.⁶⁵ V tomto případě se jednalo o dva nizozemské vodiče cyklistů, kteří se chtěli zúčastnit cyklistického mistrovství světa, ale bránilo jim v tom pravidlo Mezinárodní cyklistické unie, které vyžadovalo, aby vodič i cyklista byli stejné národnosti. Protože nemohli najít vhodné závodníky své národnosti, napadli toto pravidlo soudně. Evropský soudní dvůr v rozsudku zmiňuje, že „pravidla omezující přístup občanů Evropské unie k činnostem ekonomické povahy, které spadají pod rozsah svobod volného trhu na základě jejich státní příslušnosti, jsou v rozporu s primárním právem. Nicméně zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti neplatí v případě pravidel čistě sportovního charakteru, která jako taková nemají nic společného s ekonomickou aktivitou. To je zejména případ pravidel regulujících skladbu národních týmů“.

Diskriminace čistě z důvodu státní příslušnosti byla jádrem sporu také v kauze *Donà*.⁶⁶ V tomto případě byla napadena pravidla Italské fotbalové federace, podle kterých se jen hráči registrovaní touto federací mohli účastnit zápasů jako profesionálové nebo poloprofesionálové, ale která zároveň

⁶⁵ Rozsudek ESD čj. C-36/74, SbSD, 1974.

⁶⁶ Rozsudek ESD čj. C-13/76, SbSD, 1976.

umožňovala registraci jen italským státním příslušníkům. Soud rozhodl tak, že „sportovní pravidla, která vyhrazují účast v ligových zápasech příslušníkům jednoho členského státu, jsou v rozporu se svobodou volného pohybu pracovníků a volného poskytování služeb. Výjimkou je situace, kdy tato pravidla vylučují z účasti na určitých zápasech zahraniční hráče z důvodů, které nejsou ekonomické povahy nebo které nevyhnutně plynou ze specifické povahy těchto zápasů a jsou tudíž čistě ve sportovním zájmu“.

V již zmíněném rozsudku Delière přibyl k selekci na základě státní příslušnosti také výběr omezeného počtu sportovců. Belgická judistka Delière byla nespokojena s tím, že nebyla vybrána za účastnici pařížského mezinárodního turnaje v judu. Výběr na tuto akci měl na starosti belgický národní svaz juda, jehož byla členkou, a ten mohl vyslat do Paříže jen dvě účastnice. Delière spatřovala v příslušných pravidlech a v celé výběrové proceduře překážku volného poskytování služeb v Evropské unii. Evropský soudní dvůr odpověděl tak, že „sportovní pravidla, která zakotvují výběrovou proceduru na úrovni národních sportovních svazů jako nutnou podmínku účasti sportovce na vrcholné mezinárodní sportovní soutěži, a to i když se nejedná o soutěž národních týmů ale jednotlivců, nepředstavují sama o sobě překážku podle článku 59 SES za podmínky, že jsou nezbytná pro řádnou organizaci soutěže“.

Ještě je nutné znovu zmínit rozhodnutí ve věci Bosman, protože mělo obrovský vliv na volný pohyb fotbalistů, potažmo všech kolektivních sportovců, v rámci Evropské unie. Než padlo toto rozhodnutí, byla fotbalová praxe taková, že pravidla omezovala počet zahraničních hráčů, kteří se mohli zúčastnit ligových zápasů. To vedlo k tomu, že kluby musely pečlivě zvažovat, se kterým cizincem uzavřou smlouvu, jelikož nechtěly mít zbytečně zahraniční hráče mimo zápasové soupisky. Důsledkem byl omezený počet mezinárodních přestupů.

Evropský soudní dvůr tato pravidla zakázal ve prospěch státních příslušníků členských zemí Unie s odůvodněním, že „článek 48 SES vylučuje

uplatnění pravidel sportovních organizací, která omezují počet profesionálních hráčů z jiných členských států v zápasech spadajících pod jejich strukturu. Tato pravidla jsou v rozporu se zákazem diskriminace na základě státní příslušnosti v oblasti zaměstnání, odměňování a pracovních podmínek, a to bez ohledu na to, že se otázky zaměstnání přímo nedotýkají. Tím, že pravidla upravují maximální počet zahraničních hráčů, kteří mohou zasáhnout do utkání, zároveň ovlivňují šanci na zaměstnání, neboť účast v zápase je hlavním předmětem zaměstnání profesionálních hráčů“.

Teritoriálně-personální dosah rozsudku Bosman byl rozšířen dvěma následujícími rozsudky Evropského soudního dvora. Prvním byl rozsudek ve věci Kolpák,⁶⁷ kdy se jednalo o házenkáře slovenské státní příslušnosti hrajícího v německé druhé lize. Kolpák spadal podle pravidel německého národního sportovního svazu házené do kategorie hráčů cizí státní příslušnosti. Takto zařazených hráčů se týkala podobná kvóta, která byla předmětem rozsudku Bosman a která umožňovala účast v soutěžních zápasech jen dvěma hráčům ze zemí mimo Evropskou unii. Takovéto pravidlo na první pohled nevzbuzovalo námitky, protože se nedotýkalo občanů Evropské unie a jejich svobod. Problémem bylo ale to, že v době, kdy Kolpák hrál v Německu, už byla mezi tehdejším Evropským společenstvím a Slovenskou republikou uzavřena Asociační dohoda, která byla základem budoucího přistoupení Slovenska do Evropské unie. Asociační dohoda mimo jiné zakazovala diskriminaci založenou na základě státní příslušnosti.

Evropský soudní dvůr rozhodl následovně. „Ustanovení Asociační dohody, které stanoví, že pracovníci slovenské státní příslušnosti zaměstnaní na území členského státu nesmí být ve srovnání s vlastními příslušníky diskriminováni na základě státní příslušnosti v oblasti pracovních podmínek, odměňování nebo propouštění ze zaměstnání, má přímý účinek a plyne z něj pro slovenské státní příslušníky možnost dovolávat se ho před soudy jednotlivých členských států. Tomuto ustanovení podléhají i pravidla sportovní federace, která ovlivňují

⁶⁷ Rozsudek ESD čj. C-438/00, SbSD, 2003.

přístup profesionálních sportovců k placenému zaměstnání“. Proto jsou výše uvedené kvóty v rozporu s Asociační dohodou. Rozsudek tedy rozšířil zákaz diskriminačních pravidel i na státní příslušníky ze zemí, které se chystají přistoupit k Evropské unii a mají uzavřeny asociační dohody se stejným obsahem, jako měla Slovenská republika.

Druhým rozsudkem, který navázal na výsledky z případu Bosman, byl rozsudek ve věci Simutenkov.⁶⁸ Opět šlo o kvóty, tentokrát ve španělském fotbale a o ruského hráče, na kterého se vztahovaly. Ruský fotbalista se proti znevýhodňujícím pravidlům bránil odkazem na Dohodu o partnerství a spolupráci uzavřenou mezi Evropským společenstvím a Ruskou federací. Evropský soudní dvůr rozhodl, že i „dohoda tohoto typu, která obsahuje ustanovení o zákazu diskriminačního zacházení se státními příslušníky ze smluvního státu, zabraňuje sportovně organizačním celkům přijímat pravidla, která jsou v rozporu s ní“. Takže tento rozsudek přiznal ochranu, kterou do té doby měli jen občané členských států Evropské unie a k ní přistupujících států, i státním příslušníkům ze zemí, s nimiž byly uzavřeny mezinárodní smlouvy s příslušnými ochrannými ustanoveními.

Na tomto místě je třeba znovu zdůraznit, že závěry rozsudků Evropského soudního dvora ohledně přípustnosti pravidel upravujících účast na sportovních soutěžích je možno personálně aplikovat jen v souvislosti se sportovci, kteří vykonávají sportovní činnost tak, že ta má ekonomickou povahu. Proto se tyto rozsudky nevztahují na čistě amatérské sportovce, kteří nejsou za své výkony odměňováni. Dále je možno je aplikovat v zásadě jen na státní příslušníky z členských zemí Evropské unie a na občany ze zemí, se kterými byly uzavřeny výše uvedené dohody. Na druhou stranu záleží na mezinárodních sportovních federacích, zda pravidla, která jsou v rozporu s právem Evropské unie, změní jen v tomto teritoriu nebo v rámci celosvětové jednotnosti sportovních regulí zavedou pravidla vyhovující právu Evropské unie i ve zbytku světa.

⁶⁸ Rozsudek ESD čj. C-265/03, SbSD, 2005.

Například, pokud jde o fotbalová pravidla omezující přístup na základě státní příslušnosti hráčů, pak FIFA, resp. UEFA, zvolila takový přístup, že je omezila jen v nezbytném rozsahu na území Evropské unie, aby vyhověla jejímu právu. To znamená, že tato omezující kritéria v pravidlech národních sportovních organizací dále mohou existovat, a to dokonce i v členských státech Evropské unie, za podmínky, že se nevztahují na osoby chráněné unijním právem. Odrazem toho je třeba i přístup anglických správních orgánů udělujících pracovní povolení, které ho vydají fotbalistovi pocházejícímu ze země mimo Evropskou unii jen v případě, že má odehrán určitý počet zápasů za národní tým a jeho země figuruje ve vymezeném pásmu žebříčku FIFA. Toto opatření si primárně klade za cíl podpořit mladé anglické hráče.⁶⁹ Vede ovšem i k tomu, že zahraniční talentovaní fotbalisté končí v konkurenčních ligách.

Výše uvedený výklad se zabýval problematikou podmínek účasti na sportovní soutěži optikou práva Evropské unie a rozhodovací praxe Evropského soudního dvora, přičemž šlo výhradně o otázky, týkající se sportu organizovaného na pyramidovém principu. Z povahy tohoto typu organizačního uspořádání plyne, že není zásadně možné, aby pravidla stanovila postup, na základě kterého by byl sportovec zbaven možnosti svobodně si zvolit konkrétní sportovní klub v rámci příslušné organizace, ve kterém by chtěl působit.

Jinak tomu ovšem může být u některých kolektivních sportů, jejichž organizace je založena na principu uzavřené profesionální soutěže. Jedná se zejména o případ severoamerických tzv. major leagues.⁷⁰ Vzhledem k nízkému počtu sportovních klubů, které jsou součástí příslušných soutěží, a k uzavřenému charakteru těchto soutěží, je možné přijmout taková pravidla, jež předem silně omezují sportovce v tom, s kým může v budoucnu uzavřít profesionální smlouvu.

⁶⁹ Sluka, T.: Profesionální sportovec. Havlíček Brain Team, 2007, str. 108.

⁷⁰ Major leagues je souhrnné označení pro nejprestižnější sportovní organizace, resp. ligy, působící v USA a Kanadě. Patří mezi ně hokejová NHL, basketbalová NBA, liga amerického fotbalu NFL a baseballová MLB.

Řeč je o systému tzv. vstupního draftu, přičemž českým ekvivalentem tohoto pojmu je volba, resp. výběr. Tímto institutem je možné se zabývat jednak v souvislosti s podmínkami účasti na soutěži, ale také ve spojitosti s přestupy. Dále je třeba uvést, že pravidla zakotvující systém vstupního draftu musí být v souladu s právními předpisy, a to zejména z oblasti pracovního práva a práva na ochranu hospodářské soutěže. Význam draftu spočívá ve dvou hlavních rovinách.

První je rovina ekonomická. Účelem draftu je zamezit zbytečné eskalaci nákladů sportovních klubů při uzavírání profesionálních smluv s kolektivními sportovci. Tam, kde drafty v pravidlech zakotveny nejsou, dochází ke konkurenci mezi sportovními kluby, které mají o určitého sportovce zájem. To vede k souboji nabídek, jenž se projevuje na výši nabízeného platu a na výši odstupného, jestliže je sportovec smluvně vázán k jinému klubu. Následkem stupňování nabídek je, že sportovec uzavře smlouvu s ekonomicky nejsilnějším klubem, čímž dochází k deformaci na trhu se sportovci a posilování ekonomicky nejsilnějších sportovních klubů.

Tímto se dostáváme ke druhé významové rovině vstupního draftu, která úzce souvisí s první. Je jí zachování pokud možno vyrovnané sportovní soutěže. Jestliže je totiž kvalita hráčských kádřů závislá do značné míry na ekonomické síle klubů, pak dochází k vytvoření úzké skupiny klubů, kterým jejich ekonomické zázemí přináší možnost stahovat z trhu nejlepší sportovce a tím pádem dosahovat lepších výsledků ve sportovní soutěži, a to na úkor ostatních klubů, čímž zároveň vzniká „začarovaný kruh“. Pokud možno vyrovnaná soutěž mezi kluby je podmínkou její samotné existence, protože kluby spolu na jednu stranu soupeří, ale na druhou stranu si nemohou dovolit připustit takovou dominanci ekonomicky nejsilnějších, která by potlačila nepředvídatelnost výsledků a tím pádem význam celé soutěže.⁷¹

⁷¹ To je slabé místo soutěží organizovaných na pyramidovém principu, ve kterých chybí regulace obdobná vstupním draftům.

Vstupní drafty hrají ve prospěch ekonomicky slabších sportovních klubů a mohou tedy přispět k vyrovnanější soutěži, i když je nutné říci, že samy o sobě by bez dalších opatření z dlouhodobého hlediska vyrovnanou soutěž nezajistily. Vstupní drafty nemohou ovlivnit další pohyb sportovce mezi kluby v rámci ligové soutěže, a tak ani to, aby ekonomicky silné kluby přece jen nakonec získaly sportovce, které chtějí. K udržení vyrovnané soutěže pak slouží další nástroje, jako jsou např. tzv. platové stropy.⁷²

Podstata vstupního draftu tkví v tom, že každý rok si kluby, které jsou členy uzavřené profesionální soutěže, vybírají v pořadí stanoveném pravidly soutěže libovolné sportovce z celého světa, se kterými mohou v určité době po skončení draftu uzavřít profesionální smlouvu. Vůle samotných sportovců při tom nehraje roli. Nejedná se v žádném případě o založení závazkového vztahu mezi klubem a sportovcem. Naopak jde o závazek mezi kluby příslušné soutěže, který je zakotven v pravidlech a který zaručuje klubu výhradní právo uzavřít s vybraným sportovcem profesionální smlouvu, pokud ten o to bude mít zájem.

Smyslem tedy je zajištění si exkluzivního práva, vylučujícího ostatní kluby, uzavřít v budoucnu profesionální smlouvu s vybraným sportovcem. Druhou stranou mince je, že pokud byl sportovec draftován, omezuje to jeho smluvní volnost v tom směru, že může uzavřít profesionální smlouvu pouze s klubem který ho draftoval, nebo s klubem na něhož bylo toto výhradní právo převedeno. S ohledem na to, že ze vstupního draftu neplynou sportovci žádné přímé závazky, může být jedna osoba draftována neomezeným počtem klubů z různých, na sobě nezávislých soutěží.⁷³

⁷² Platovými stropy se rozumí stanovení maximálních možných platů sportovců, nebo stanovení maximálních platových rozpočtů sportovních klubů.

⁷³ Ilustrativním příkladem je hráč ledního hokeje, hrající v české hokejové lize, která je organizována na pyramidovém principu. Tento sportovec může být draftován klubem z NHL, která je nezávislou uzavřenou profesionální soutěží s vlastními pravidly. Zároveň může být draftován i kluby z jiných soutěží, pokud tyto využívají systému vstupního draftu. Takovou soutěží je i KHL (Kontinentální hokejová liga), která vznikla na základech ruské nejvyšší hokejové soutěže. V okamžiku, když by se hráč rozhodl přestoupit z české hokejové ligy, záleží pouze na něm, zda přestoupí do NHL, nebo KHL, ale pak může uzavřít profesionální smlouvu jen s klubem, který na to má právo podle výsledku draftu.

Nicméně ne všichni sportovci musí projít procedurou vstupního draftu, jelikož ten je zaměřen nejvíce na mladé hráče. Proto pravidla obvykle umožňují některým sportovcům vstoupit do soutěže bez toho, aby byli draftováni.

Pravidla zakotvující vstupní draft představují překážku smluvní volnosti a volné hospodářské soutěže. Je proto nutné zabývat se jejich souladem s právem na ochranu hospodářské soutěže. Jak již bylo zmíněno, drafty jsou charakteristickým rysem tzv. major leagues, působících v Severní Americe. Pro tyto uzavřené profesionální soutěže je příznačné, že pravidla jsou součástí kolektivních smluv uzavíraných mezi jednotlivými ligami a asociacemi sdružujícími hráče, kteří v ligách působí.⁷⁴ To je právě stěžejním důvodem toho, že vstupní drafty neodporují předpisům na ochranu hospodářské soutěže.⁷⁵

Jestliže předešlý úsek byl věnován vstupním draftům, které jsou spojeny převážně se vstupem mladých sportovců do soutěže, pak je třeba ještě zmínit, jak souvisí věk sportovce s možností účasti na soutěži.

Pokud jde o členství v klubech a sportovních organizacích z pohledu sdružovacího práva, pak není věk sportovce rozhodující. Minimální věková hranice nebývá stanovena. Jiné je to ale s uzavřením profesionální smlouvy. V tomto případě již v pravidlech věkové limity existují. Budť jsou vymezeny ze shora mezinárodními sportovními federacemi, nebo je jejich stanovení ponecháno na národních sportovních organizacích. V každém případě je nutné brát na zřetel právo toho kterého státu.

V případě, že bychom pohlíželi na sportovce jako na zaměstnance, což se v české praxi neděje, pak podle českých právních předpisů způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti, jakož i způsobilost vlastními právními úkony nabývat těchto práv a brát na sebe

⁷⁴ Např. Kolektivní smlouva mezi hokejovou NHL a hráčskou asociací NHLPA.
<http://www.nhl.com/cba/2005-CBA.pdf>.

⁷⁵ K tomu blíže viz pasáž věnovaná přestupům.

tyto povinnosti vzniká dnem, kdy fyzická osoba dosáhne 15 let věku.⁷⁶ To je reflektováno i v pravidlech českých sportovních organizací, kdy možnost uzavřít profesionální smlouvu je limitována dovršením minimálně patnáctého roku.

České pracovněprávní předpisy poskytují zvláštní ochranu nezletilým osobám. Významná je především úprava obsažená v Zákoně o zaměstnanosti⁷⁷, která povoluje činnost, za níž je poskytována odměna, i osobám mladším 15 let, mimo jiné v oblasti výkonu sportovních aktivit. V takových případech musí být respektována příslušná omezení, kterými jsou např. povolení úřadu práce, nebo maximální možná doba výkonu sportovní činnosti. Vzhledem k tomu, co bylo řečeno výše, se však nejedná o činnost založenou profesionální smlouvou, ale o činnost na základě sdružovacího práva ze které mohou plynout odměny, které ovšem nemají povahu odměny plynoucí z profesionální smlouvy.

Už i Soudní dvůr Evropské unie se zabýval specifickými pravidly omezujícími mladé sportovce při uzavírání profesionálních smluv. Jednalo se o rozsudek z roku 2010 ve věci Bernard.⁷⁸ Bernard byl francouzský fotbalista hrající ve francouzském klubu. Zaměstnávání hráčů bylo ve Francii upraveno kolektivní smlouvou, na základě které byli fotbalisté ve věku mezi 16 a 22 lety zaměstnávání profesionálními kluby jako „hráči ve výcviku“. Tito sportovci měli povinnost na žádost klubu během doby výcviku uzavřít první profesionální smlouvu právě s uvedeným klubem, pod hrozbou náhrady škody vzniklé klubu podle francouzského zákoníku práce.

Bernard však na nabídku svého klubu nereagoval a uzavřel smlouvu s klubem z Anglie. Klub, v němž byl ve výcviku proto po něm požadoval náhradu škody. Při projednávání sporu před francouzskými soudy vyvstala otázka, zda úprava v kolektivní smlouvě a francouzském zákoníku práce není v rozporu s volným pohybem pracovních sil umožněným článkem 45 Smlouvy

⁷⁶ § 6, zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

⁷⁷ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

⁷⁸ Rozsudek čj. C-325/08, SbSD, 2010.

o fungování Evropské unie. Příklad se tak dostal před Soudní dvůr Evropské unie, který rozhodl následovně.

„Článek 45 Smlouvy nebrání systému, který za účelem naplnění cíle spočívajícího v náboru a výcviku mladých hráčů zaručuje odškodnění klubu, který hráči poskytl výcvik, v případě, že mladý hráč podepíše po skončení svého výcviku smlouvu profesionálního hráče s klubem z jiného členského státu, pod podmínkou, že je tento systém způsobilý zaručit naplnění uvedeného cíle a nepřekračuje míru toho, co je k jeho dosažení nezbytné.“

„Taková pravidla, jako jsou pravidla dotčená v původním řízení, na základě nichž se hráč který po skončení svého výcviku podepíše smlouvu profesionálního hráče s klubem z jiného členského státu, vystavuje povinnosti uhradit náhradu škody, jejíž výše je nezávislá na skutečných nákladech na výcvik, nejsou nezbytná k zajištění naplnění uvedeného cíle.“

Z rozsudku vyplývá, že předmětná úprava obsažená v kolektivní smlouvě a francouzském zákoníku práce ve svém souhrnu odporuje primárnímu právu Evropské unie. Omezení mladých sportovců, pokud jde o uzavírání jejich profesionálních smluv, jsou možná, musejí být ale přiměřená.

Přestupy

Tak jako je pro každého důležitým životním momentem volba a změna povolání, pro profesionální sportovce to platí dvojnásob, protože jejich sportovní kariéra je mnohem kratší, a z toho důvodu každý krok v tomto směru musejí pečlivě zvažovat. Přestupem se rozumí změna sportovního klubu, prostřednictvím kterého mohou kolektivní sportovci vykonávat sportovní aktivitu. Přestup je obdobou ke změně zaměstnání, často jí i je, ale nelze na všechny přestupy automaticky pohlížet pracovněprávní optikou, jelikož někdy právní vztahy sportovců a klubů, jako např. v České republice, nejsou uzavírány podle pracovního práva.

Individuální sportovci také mohou měnit sportovní oddíly, ale v jejich případě jde hlavně o využití sdružovacího práva, které nemá na jejich individuální výkony a ekonomickou činnost vliv. Regulace přestupů tvoří významnou část sportovních pravidel organizačního charakteru. Bývají rozlišovány přestupy hráčů v rámci národní sportovní organizace a přestupy mezi kluby z odlišných národních organizací.⁷⁹ Při tomto členění není důležitá státní příslušnost sportovců přestupujících v rámci jedné nebo více národních sportovních organizací.

Pro přestup mezi kluby z odlišných národních organizací je potřebná mezinárodní transferová karta. Tato karta je vydávána v součinnosti mezinárodní sportovní federace a národních organizací ze zemí, mezi nimiž přestup probíhá, za předpokladu, že sportovci mají řádně splněny závazky vůči dosavadnímu klubu. Jde o certifikát, jehož účelem je zajistit, aby nový klub a národní sportovní organizace, do kterých sportovec přestupuje, měli jistotu, že hráč již není vázán k předchozímu klubu a je i jinak způsobilý účastnit se soutěže.

⁷⁹ Např. čl. 1 Statusového a přestupního řádu FIFA, viz http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/66/98/97/regulationsstatusandtransfer_en_1210.pdf.

Problémy mohou nastat, pokud sportovec přestupuje mezi kluby a sportovními organizacemi, které nejsou součástí jedné mezinárodní sportovní federace. Klasickým příkladem je přestup mezi evropskými kluby organizovanými na pyramidovém principu a severoamerickými kluby z major leagues, které jsou samostatnými entitami nepodléhajícími mezinárodním sportovním federacím. Pak může docházet k tomu, že sportovci uzavírají profesionální smlouvy s kluby, do kterých přestupují, ale zároveň zůstávají vázáni ke klubům, ze kterých se přestup uskutečňuje. Disciplinární sankce, které v těchto případech následují ze strany organizace, kterou sportovec opouští, nemají vliv na jeho působení v novém klubu.

Přestupy se většinou mohou realizovat jen ve vymezených obdobích, která bývají označována jako přestupová okna. Tato období jsou zavedena za účelem dosažení přehledné, vyrovnané a férové soutěže. Kluby a hráči se mohou na přestupu dohodnout kdykoliv, ale samotný přestup je možný jen během přestupového období. Přestupová okna musí být sjednocena na úrovni organizačního celku, v jehož rámci k přestupům dochází. Nejčastěji jsou tak stanovena mezinárodní sportovní federací.

K přípustnosti přestupových období v pravidlech sportovních organizací se vyjádřil ve svém rozsudku i Evropský soudní dvůr. Jednalo se o rozhodnutí ve věci Lehtonen, které již bylo zmíněno v souvislosti s povahou činnosti sportovců. Šlo o finského profesionálního basketbalistu působícího ve finské lize, který se ihned po jejím ukončení rozhodl přestoupit do belgického klubu, aby se s ním zúčastnil vyřazovací ligové části. Potíž byla v tom, že k přestupu došlo až po uzavření transferového období. Na druhou stranu však bylo zjištěno, že v basketbalových pravidlech existují dvojí přestupová okna. Jedno pro přestupy uvnitř Evropské unie a druhé pro přestupy ostatní. Přestupové období pro unijní přestupy končilo o měsíc dříve než pro mimounijní. Do druhého období by se Lehtonenův přestup vešel.

Soud se zabýval tím, zda stanovením dvou rozdílných přestupových období nebylo porušeno právo na volný pohyb pracovníků. Rozhodl tak, že „článek 48 SES brání aplikaci pravidel přijatých sportovní organizací, která sportovnímu klubu zakazují nasadit do hry hráče z jiných členských států, pokud jejich přestup proběhl až po vymezeném termínu a pokud zároveň tento termín předchází datu, které je rozhodným termínem pro hráče z nečlenských zemí. Výjimkou je situace, kdy rozdílně stanovené termíny mají čistě sportovní opodstatnění nebo jsou důsledkem rozdílné pozice hráčů z členských a nečlenských zemí“. Soud tedy nevyloučil zavádění přestupových oken, ale určil podmínky, za kterých je přípustné rozdílné zacházení se sportovci, jehož kritériem je členství zemí, mezi nimiž přestup probíhá, v Evropské unii.

Vedle přestupových období je další překážkou volnému přestupování i doba, na kterou jsou uzavírány profesionální smlouvy. Tyto smlouvy jsou uzavírány na dobu určitou. Je na každé sportovní organizaci, zda bude limitovat délku kontraktů uzavíraných mezi jejími členy. Dále je nutno respektovat kogentní ustanovení dotčených právních řádů vztahující se k možnosti nebo nutnosti uzavření některých smluv na dobu určitou.

Na začátku nového tisíciletí se otázkou sportovních pravidel stanovících délku profesionálních smluv zabývala na půdě Evropské unie i Evropská komise. Jednalo se o pravidla nejvyššího stupně fotbalové organizace přijímaná mezinárodní sportovní federací FIFA. Hrozilo, že by pravidla mohla kolidovat s unijním právem na ochranu hospodářské soutěže. Nakonec došlo k dohodě mezi Evropskou komisí a představiteli fotbalové federace, která vedla k zastavení vyšetřování ze strany Komise. FIFA přijala pravidlo, podle něhož hráčské smlouvy mohou být uzavírány v rozmezí jednoho roku až pěti let.⁸⁰ Toto rozpětí by mělo zajistit sportovním organizacím, které se jím inspiroují, že nebudou vyšetřovány v souvislosti s porušováním pravidel hospodářské soutěže na území Evropské unie, pokud jde o regulaci délky hráčských smluv.

⁸⁰ White Paper on Sport - Commission staff working document, http://ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/doc163_en.pdf, str. 48.

Zdalo by se být přirozeným, že poté, co sportovcům uplyne doba, na kterou byla smlouva uzavřena, mohou se tyto volně rozhodnout, se kterým klubem dále spojí svou kariéru. Tak tomu ale nebylo v minulosti a úplná svoboda rozhodování na straně sportovce není samozřejmostí ani v dnešní době. Sportovní kluby si totiž snaží udržet výhodnější pozici vůči sportovcům a ponechat si na své straně možnost volby, zda s hráčem smlouvu prodlouží, či nikoliv. K tomu jim pomáhala a v jistém rozsahu stále pomáhají sportovní organizační pravidla.

Co se týče pravidel sportovních organizací uplatňovaných v Evropské unii, tak naprosto průlomovým byl rozsudek Evropského soudního dvora ve věci Bosman, který měl dopad na sport, jeho organizaci a sportovní pravidla i v jiných ohledech, jak plyne z předchozích pasáží. Jde o rozsudek z roku 1995, který uvolnil přestupový trh nejen fotbalistů. Skutkový stav byl následující. Fotbalistovi Bosmanovi, belgickému státnímu příslušníkovi, skončila hráčská smlouva v belgickém ligovém klubu. Rozhodl se tedy nepokračovat ve stávajícím klubu a uzavřel novou smlouvu s francouzským ligovým klubem. Přestup však ztroskotal na tom, že podle pravidel mezinárodní sportovní federace FIFA, která byla převzata národními organizacemi, náleželo belgickému klubu peněžité odstupné, které ale nebyl francouzský klub ochoten zaplatit.

Evropský soudní dvůr rozhodl v tomto případě tak, že „volný pohyb pracovníků, v té době zajištěný Smlouvou o Evropském společenství, vylučuje aplikaci pravidel sportovních organizací, podle kterých profesionální fotbalista, který je státním příslušníkem členského státu, nemůže být po uplynutí smlouvy zaměstnán klubem z jiného členského státu, aniž by nový klub zaplatil předchozímu odstupné“. To vedlo federaci FIFA ke změně pravidel platných pro členské země Evropské unie, která navíc nově umožňovala volný pohyb bez odstupného i hráčům z nečlenských zemí, jednalo-li se o jejich přestupy mezi

kluby z členských zemí Unie.⁸¹ Z rozsudku samozřejmě plynou konsekvence i pro ostatní sporty.

Rozsudek Bosman udělal z kolektivních sportovců z členských zemí Evropské unie, kterým skončily jejich hráčské smlouvy, tzv. volné hráče. Tento sportovní termín je odrazem svobodného rozhodování sportovců o tom, s jakým klubem uzavřou novou smlouvu po ukončení té poslední. Rozsudek Bosman v této záležitosti byl sice klíčový v Evropské unii, z celosvětového pohledu ale nebyl zdaleka prvním rozhodnutím.

Institut volného hráče se formoval zejména v USA v tamních tzv. major leagues. Vše začalo již na konci 19. století v baseballu, ve kterém byly součástí hráčských smluv tzv. výhradní klauzule. Tato smluvní ustanovení stanovila, že hráči poté, co jim vyprší smlouva, mohou prodloužit smlouvu se stávajícím klubem, jinak zůstalo na vůli klubu, zda hráče propustí, vymění nebo prodá. Z baseballu se tyto klauzule postupně rozšířily i do dalších sportů. Výhradní klauzule byly napadány, protože se mělo za to, že jsou v rozporu s právem na ochranu hospodářské soutěže.⁸² Potíž byla ale v tom, že v USA bylo rozlišováno mezi baseballlem a ostatními sporty.

Nejvyšší soud USA nastolil doktrínu, podle které veškeré komerční aktivity spojené s baseballlem byly vyňaty z působnosti antitrustových zákonů.⁸³ Zároveň bylo rozhodnuto, že ostatní sporty takového výsadní postavení nemají.⁸⁴ Proto se výhradní klauzule ve své původní podobě udržela mezi všemi sporty nejdéle právě v baseballu. Přesto i v něm nakonec padla, a to po arbitrážním rozhodnutí, které v roce 1975 dalo za pravdu dvěma baseballistům a které bylo následně potvrzeno americkými soudy.⁸⁵

⁸¹ Sluka, T.: Profesionální sportovec. Havlíček Brain Team, 2007, str. 55.

⁸² Sherman antitrust act, 15 U.S.C. a Clayton antitrust act, 15 U.S.C.

⁸³ Poprvé tak učinil v roce 1922 v rozsudku Federal baseball club v. National league, 259 U.S. 200. Následně byla doktrína potvrzena v roce 1953 rozsudkem Toolson v. New York Yankees, Inc., 346 U.S. 356 a také v roce 1972 rozsudkem Flood v. Kuhn, 407 U.S. 258.

⁸⁴ Rozsudek z roku 1957, Radovich v. National football league 352 U.S. 445.

⁸⁵ Boucher, G.: Baseball, antitrust and the rise of the players association. The University of Denver Sports and entertainment law journal, 2008.

Výhradní klauzule ve své maximálně omezující podobě jsou tedy v dnešní době v americkém sportu zakázány. Stále ale ještě nemůžeme říci, že by v amerických major leagues existovali pouze volní hráči v pojetí vycházejícím z rozsudku Bosman. Naopak, existuje zde v zásadě dvojí členění, a to na neomezené a omezené volné hráče. Pozice neomezeného volného hráče koresponduje se závěry rozsudku Evropského soudního dvora ve věci Bosman. Jde tedy o sportovce, jemuž skončila hráčská smlouva, ať už uplynutím doby nebo oprávněným jednostranným ukončením, a může si vybírat nový klub, aniž by mu v tom starý klub mohl jakkoliv bránit. Oproti tomu kategorie omezeného volného hráče stále zachovává určité restrikce znesnadňující volný přestup. Většinou je tato kategorie založena na tom, že po vypršení smlouvy si hráč sice může hledat nový klub, ale stávající klub může využít předkupního práva a vyrovnat nabídku, popřípadě musí ještě o něco navýšit nabízenou mzdu.

Uvedená kategorizace volných hráčů bývá v USA pravidelně součástí kolektivních smluv mezi jednotlivými ligami a příslušnými hráčskými asociacemi.⁸⁶ Právě vtělení omezujících ustanovení do kolektivních smluv zajišťuje jejich soulad s americkým právem. Důvodem je přednost pracovního práva, pod které kolektivní smlouvy spadají, před antitrustovými zákony, které by jinak zřejmě některá transferová omezení nedovolovaly.⁸⁷ Na závěr je možné dodat, že hráčské smlouvy sportovců působících v major leagues obsahují ustanovení, která by v Evropské unii byla s největší pravděpodobností v rozporu s právem volného pohybu pracovních sil.

K přestupům může nepochybně docházet po skončení hráčských smluv. Otázkou ale je, zda sportovci mohou přestupovat i v době, kdy jim kontrakt ještě nevypršel. Opět záleží v první řadě na právních řádech zemí, mezi nimiž k přestupu dochází, zdali umožní takovouto změnu závazků. Dále jsou určující pravidla mezinárodní sportovní federace a jejich členských organizací. Záleží

⁸⁶ Viz např. článek 10 Kolektivní smlouvy mezi hokejovou NHL a hráčskou asociací NHLPA. <http://www.nhl.com/cba/2005-CBA.pdf>.

⁸⁷ Podle antitrustového zákona lidská práce není zbožím ani předmětem obchodu, a proto se na ni antitrustová ochrana nevztahuje. Clayton antitrust act, 15 U.S.C., § 17.

na nich, jak naloží s možností předčasných přestupů. V této oblasti jsou pravidla v jednotlivých sportech různorodá.

Prvním rozhodnutím, které se významně dotklo předčasných přestupů, byl rozhodčí nálezní Sportovního arbitrážního soudu v Lausanne (CAS), jenž bývá svým významem v oblasti mezinárodního sportovního práva přirovnáván k rozsudku Evropského soudního dvora ve věci Bosman.

Jednalo se o případ fotbalisty Webstera z roku 2008,⁸⁸ který přestoupil jeden rok před vypršením kontraktu ze skotského do anglického klubu. Nutno podotknout, že Webster se snažil využít pravidla zakotveného federací FIFA, které dává hráči možnost jednostranně ukončit smlouvu s klubem po uplynutí tzv. ochranné lhůty,⁸⁹ bez ohledu na skutečnou délku smlouvy. Toto pravidlo bylo ve fotbale zavedeno s celosvětovou působností, jen aby bylo vyhověno právu Evropské unie. Ze strany skotského klubu bylo namítáno, že Webster postupoval v rozporu s pravidly, protože se dopustil formálního pochybení. Z těchto důvodů po něm byla požadována kompenzace, jejíž výše se odvíjela od kritérií stanovených v čl. 17 Statusového a přestupního řádu FIFA.⁹⁰

Sportovní arbitrážní soud rozhodl, že Webster byl oprávněn jednostranně ukončit svou hráčskou smlouvu po uplynutí ochranné lhůty. Zároveň byl povinen za to poskytnout skotskému klubu kompenzaci. Bylo rozhodnuto, že peněžní kompenzace bude ve výši zbývajících hodnoty jeho kontraktu. Ohledně kritérií, na základě nichž byla určena výše kompenzace, není zdaleka jisté, zda zbývajících hodnota kontraktu bude i v jiných případech považována jako dostačující.

⁸⁸ <http://jurisprudence.tas-cas.org/sites/CaseLaw/Shared%20Documents/1298,%201299,%201300.pdf>.

⁸⁹ Ochrannou lhůtou se rozumí určitá doba, počínající uzavřením smlouvy mezi sportovcem a klubem, během níž je sportovci zakázáno uzavřít smlouvu s jiným klubem. Po jejím uplynutí to již možné je s tím, že klubu, z něhož se přestupuje, musí být vyplacena kompenzace.

⁹⁰

http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/66/98/97/regulationsstatusandtransfer_en_1210.pdf.

Právě otázka výše kompenzace vzbudila mimořádný ohlas. Jestliže by sportovci jen na základě vlastního rozhodnutí mohli opouštět své kluby před uplynutím doby, na níž měli sjednanu profesionální smlouvu, za cenu pouze symbolické kompenzace, a to ve srovnání s částkou, kterou by bylo možné obdržet za regulérní přestup, na němž by participoval i původní klub, znamenalo by to destrukci přestupového trhu.

Proto je nutné podrobně se zabývat důvody, které vedly CAS k vydání rozhodčího nálezu, jehož výsledek je uveden výše. CAS musel při svém rozhodování vycházet z pravidel FIFA, přičemž ta obsahovala kritéria pro stanovení výše kompenzace. Jednalo se o čl. 17 Statusového a přestupního řádu FIFA. Ten obsahuje následující kritéria, která musejí být brána v potaz, ledaže smlouva mezi hráčem a klubem stanoví něco jiného.

Musí se tedy přihlídnout k právu státu, s nímž má jednostranné ukončení smlouvy souvislost, ke specifické povaze sportu a k jiným objektivním kritériím, jimiž jsou zejména výše odměny podle nové i staré smlouvy, doba, která zbývala do řádného uplynutí smlouvy, výdaje předešlého klubu a také to, zda jednostranné ukončení nastalo v ochranné lhůtě. Jak vidno, nejedná se o výčet taxativní, takže bude záležet na skutkových okolnostech toho kterého případu, pokud jde o to, která z uvedených nebo jiných kritérií budou použita.

CAS se ve svém nálezu musel zabývat tím, proč vychází při určení výše kompenzační částky pouze ze zbývajících hodnoty kontraktu a proč pomíjí ostatní možná kritéria, ať již demonstrativně uvedená nebo i ta další.

Ke zohlednění práva státu souvisejícího s jednostranným ukončením smlouvy se CAS vyjádřil tak, že se nejedná o obligatorní kritérium, ale jen jednu z více kategorií ovlivňujících konečnou kompenzaci, která může, ale také nemusí, být reflektována.

S odkazem na specifickou povahu sportu se CAS vypořádal s tím, že je třeba zachovávat stabilitu smluvních vztahů na straně jedné a potřebu volného pohybu sportovců na straně druhé. Proto nebylo možné využít tohoto odkazu pro zvýšení či snížení kompenzační částky.

Přihlédnutí k výši odměny plynoucí z nové smlouvy se nejeví podle CAS jako nejvhodnější, jelikož podstatné je zabývat se smlouvou porušenou, přičemž opak by mohl mít na sportovce represivní účinky.

Dále se musel CAS v nálezu zabírat požadavkem klubu, s nímž byla smlouva jednostranně ukončena, na kompenzaci ušlého zisku v podobě tržní hodnoty sportovce. Podle CAS není důvod hovořit o ušlém zisku klubu, protože na tržní hodnotu sportovce má vliv především přičinění jeho samotného a nikoliv klubu. Navíc by nebylo spravedlivé, pokud by měl klub těžit pouze z pozitivního pohybu tržní hodnoty, ale za negativní pohyb by odpovědnost nenesl.

Na tržní hodnotu sportovce a potažmo výši kompenzační částky má vliv i vzájemné chování smluvních stran. Jestliže je dodržování smlouvy sabotováno jednou nebo druhou stranou, s určitostí se to odrazí na zhodnocení sportovce. Příkladem může být situace, kdy chce klub donutit sportovce k prodloužení smlouvy tím způsobem, že mu neumožní aktivně se zúčastnit soutěžních klání. V případě Webstera bylo právě namítáno to, že jeho původní klub ho záměrně nechával mezi náhradníky, protože Webster nesouhlasil s prodloužením kontraktu. Takto mělo dojít ke snížení tržní hodnoty sportovce a tím i výše kompenzační částky. CAS k tomuto ovšem nepřihlédl z důvodu nedostatku důkazů.

Na závěr lze shrnout, že CAS se s kritérii uvedenými v čl. 17 Statusového a přestupního řádu FIFA vyrovnal tak, že z nich podle něj nevyplývá nutnost jejich užití kumulativním způsobem, a proto se po zvážení všech možností jeví v tomto případě jako nejspravedlivější stanovit výši kompenzace na základě

odměny, která by sportovci náležela do doby řádného uplynutí smlouvy, pokud by tuto jednostranně neukončil, neboli na základě zbývajících hodnoty jeho kontraktu. Nález CAS vyvolal obavy na straně FIFA a klubů a zároveň i očekávání, jak budou řešeny obdobné případy v budoucnu.

Netrvalo dlouho a po rozhodčím nálezu ve věci Webster následovala další rozhodnutí CAS, která ovšem přinesla odlišný pohled na stanovení rozhodných kritérií pro určení kompenzační částky v případě jednostranného ukončení smlouvy ze strany sportovce. Zbýající hodnota kontraktu podle nich již není klíčovým kritériem.

V roce 2009 byl vydán nález CAS ve věci Matuzalem.⁹¹ Stejně jako u Webstera šlo o profesionálního fotbalistu. Ten se rozhodl, rovněž jako Webster, jednostranně ukončit smlouvu se svým ukrajinským klubem, jakmile mu uplynula ochranná lhůta podle Statusového a přestupního řádu FIFA a uzavřít nový kontrakt s klubem španělským. Bylo tedy třeba znovu postupovat podle čl. 17 výše zmíněného řádu.

Na prvním místě se CAS zabýval požadavkem ukrajinského klubu na vyplacení částky uvedené ve smlouvě mezi ním a Matuzalemem. Toto smluvní ustanovení umožňovalo sportovci opustit klub kdykoliv během trvání smlouvy, jestliže by jiný klub byl ochoten uvedenou přestupovou částku zaplatit. Předmětné smluvní ustanovení musí být dáno do kontextu s čl. 17 Statusového a přestupního řádu FIFA, podle něhož se kompenzační částka stanoví na základě v něm uvedených kritérií, ledaže si strany dohodly něco jiného. Podle CAS není možné považovat zmíněné smluvní ustanovení za dohodu dle čl. 17, protože se vztahuje na potenciální přestup, jehož by se účastnil stávající i budoucí klub a nikoliv na jednostranné ukončení smlouvy.

Jedním z kompenzačních kritérií podle pravidel FIFA je i právo státu, s nímž má jednostranné ukončení smlouvy souvislost. V případě Matuzalem

⁹¹ http://www.tas-cas.org/d2wfiles/document/3229/5048/0/Award%201519-1520%20_internet_.pdf.

však k němu CAS nepřihlédl a místo toho na základě práva rozhodného pro věcné řešení sporu použil právo švýcarské. Podle něj, pokud není možno určit přesnou výši škody, záleží její stanovení na soudci, který přihlédne k obvyklému sledu událostí a k přičinění poškozeného při odvracení škody.

Po důkladném zhodnocení všech možných kritérií stanovil CAS kompenzační částku následujícím způsobem. Vycházel jednak z hodnoty služeb, které by sportovec klubu poskytoval do doby řádného uplynutí smlouvy, dále přihlédl k chování sportovce a jeho postavení v klubu a nakonec k částce, jíž ukrajinský klub ušetřil tím, že sportovci nemusel vyplácet odměnu za část smlouvy, která nebyla uskutečněna. Z toho vyplynulo, že v případě Matuzalem byla klubu, s nímž sportovec jednostranně ukončil smlouvu, přiznána mnohem vyšší a z pohledu klubu adekvátnější kompenzace, než jako tomu bylo u Webstera.

Poněkud kontroverznějším rozhodnutím byl rozhodčí nález CAS v případě El-Hadary z roku 2010,⁹² týkající se fotbalisty jednostranně ukončivšího smlouvu s egyptským klubem a přestoupivšího do klubu švýcarského.

Egyptský a švýcarský klub spolu nejprve vedli jednání o přestupu El-Hadaryho, ale neshodli se na přestupové částce. Jelikož zájem švýcarského klubu trval, dohodl se na uzavření nové smlouvy s El-Hadarym bez vědomí egyptského klubu, i když obě smluvní strany tvrdily, že svolení měly. Bylo tedy opět potřeba vyčíslit kompenzační částku.

CAS při jejím určení vycházel z myšlenky, že je nutná taková kompenzace, která umožní egyptskému klubu zajistit si za sportovce adekvátní náhradu. To znamená, že výše kompenzační částky byla stanovena součtem sumy, za níž byl švýcarský klub během původního jednání ochoten přestup uskutečnit a celkových příjmů sportovce plynoucích mu z nové smlouvy, s tím, že od toho byly odečteny odměny, které již nemusely být původním klubem

⁹² <http://www.tas-cas.org/d2wfiles/document/4267/5048/0/Award%201880-1881.pdf>.

vyplaceny. Na rozdíl od případu Webster zde CAS přihlédl k odměně plynoucí z nové smlouvy a pominul tak možný represivní charakter tohoto kritéria. Tímto rozhodčím nálezem končí pasáž věnovaná přestupům uskutečněným bez souhlasu klubu za trvání původní smlouvy.

Při přestupech obecně je důležité hledět také na věk sportovce. A to především ze dvou důvodů. Zaprvé pravidla sportovních organizací často poskytují ochranu nezletilým kolektivním sportovcům. Jedná se zejména o ustanovení určující minimální věk pro uzavření profesionální smlouvy a dále také ta, která upravují mezinárodní přestupy nezletilých. Bývá stanoveno, že nezletilí mohou činit mezinárodní přestupy a uzavírat profesionální smlouvy se zahraničními kluby pouze za určitých přísnějších podmínek. Může se jednat např. o podmínění přestupu tím, že rodiče nezletilého sportovce se přestěhují s ním, ale nikoliv pouze za účelem toho, aby mu umožnili výkon sportovní činnosti. Další podmínkou bývá zajištění odpovídajícího zázemí umožňujícího řádný vývoj nezletilého především s ohledem na jeho vzdělání.⁹³

Zadruhé je věk přestupujícího sportovce důvodem vytváření mechanismů zajišťujících větší solidaritu mezi kluby v rámci příslušných sportovních organizací. Do doby, než může podle pravidel a právních předpisů kolektivní sportovec uzavřít profesionální smlouvu, záleží na něm, členem kterého klubu se stane na základě využití sdružovacího práva. Od okamžiku uzavření profesionální smlouvy ovšem mohou být následné přestupy, s tím jak sportovci nabývají na zkušenostech a s přibývajícím kvalitou jejich sportovního výkonu, spojeny s takřka exponenciálně rostoucími přestupovými částkami. Na tom mohou paradoxně nejvíce ztratit jejich mateřské kluby, se kterými byla spojena jejich neprofesionální kariéra.

Mateřské kluby musí vkládat prostředky do svých mladých hráčů s tím, že návratnost jejich investic je silně riziková, protože jen zlomek sportovců

⁹³ Příkladem je možno uvést čl. 19 Statusového a přestupního řádu FIFA, viz http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/66/98/97/regulationsstatusandtransfer_en_1210.pdf.

nakonec dosáhne takových výkonů, které by přinesly očekávaný zisk. Solidární mechanismy jsou zaváděny, aby podpořily kluby, které pomáhají vytvářet hráčskou základnu, ale které z toho zároveň samy nemohou mít odpovídající užitek.⁹⁴ Proto jsou součástí pravidel některých sportovních organizací ustanovení, jejichž účelem je vyrovnání možných nerovností. Tato pravidla stanoví, že kluby, kterými sportovec do určitého věku prošel, se mají podílet na příjmech z přestupů učiněných v budoucnu sportovcem, kterého vychovaly.⁹⁵

I v případech, kdy pravidla sportovních organizací solidární mechanismy neobsahují, můžou si kluby zajistit podíl na možném budoucím lukrativním přestupu jednoduše tím, že se s klubem, do něhož sportovec přestupuje, dohodnou na tom, že mateřskému klubu bude jako součást přestupové částky vyplacen určitý podíl ze sumy obdržené klubem, do něhož sportovec přestupuje za případný další přestup.

⁹⁴ Na začátku roku 2010 přestoupil tehdy sedmnáctiletý talentovaný fotbalista Matěj Vydra z klubu FC Vysočina Jihlava, hrajícího českou druhou nejvyšší soutěž, do prvoligového klubu FC Baník Ostrava za částku okolo 15 milionů korun. O půl roku později následoval jeho další přestup, a to z Ostravy do klubu nejvyšší italské soutěže Udinese Calcio za částku okolo 100 milionů korun (<http://www.eurofotbal.cz/clanky/talentovany-vydra-miri-z-baniku-za-100-milionu-do-udine-119039/>). Cena hráče stoupla z důvodu mimořádně úspěšných výkonů, které předvedl během půlročního působení v české nejvyšší soutěži. Nedá se předpokládat, že by hráč za stejně vysokou částku přestoupil do Itálie přímo z Jihlavy. I kdyby hráč předváděl stejně kvalitní výkony ve druhé lize, neměly by totožnou hodnotu právě proto, že jde o nižší soutěž. Z toho plyne, že sportovec musí zpravidla opustit svůj mateřský klub, aby mohla jeho cena dosáhnout maximální hodnoty. Uvedený příklad demonstruje důležitost vytváření solidárních mechanismů uvnitř sportovních organizací.

⁹⁵ Viz Příloha 5 Statusového a přestupního řádu FIFA, http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/66/98/97/regulationsstatusandtransfer_en_1210.pdf. Nebo Příloha č. 1, bod II, čl. 7 Přestupního řádu pro kluby extraligy a I. ligy (ČSLH), http://www.hokej.cz/files/cslh/rady/Prestupni_rad_pro_kluby_extraligy_a_I_ligy.pdf.

KAPITOLA 5 - ORGANIZACE SPORTOVNÍ ČINNOSTI

Organizační struktura obecně

Na organizaci sportu můžeme nahlížet z pohledu zdola, nebo ze shora. Na počátku sportovně organizační činnosti bylo budování jednotlivých klubů a oddílů, které se později začaly sdružovat za účelem vytvoření řádu pro jejich vzájemné soutěžení. Toto sdružování nejprve končilo na hranicích státu, které následně překročilo, aby nakonec bylo završeno často celosvětovým sjednocením. Od té doby, co se mezinárodní sportovní federace etablovaly, začaly postupně získávat dominantní postavení nejen vůči konkurenčním organizacím stejného sportu, ale i vůči svým členským subjektům. Dnes mají rozhodující slovo mezinárodní sportovní federace a jejich členové se jim musí podřídit. Tato hierarchie je částečně zmírněna tím, že členské organizace jsou v podstatě podřízeny samy sobě, protože jejich zástupci se podílí na řízení mezinárodních sportovních federací.

Z uvedeného vyplývá, že organizace sportovní činnosti byla sice nejdříve budována zdola, v současnosti ale jasně převládá řídící úloha mezinárodních sportovních federací, která je projevem organizace ze shora a zároveň také důkazem silného mezinárodního aspektu ve sportu. Zabýváme-li se organizační strukturou sportu, pak ve srovnání s postavením profesionálních sportovců není v tomto případě tak důležité rozlišovat, zdali se jedná o sport individuální, nebo kolektivní, neboť jejich organizace funguje na podobném principu. Výjimkou je snad větší organizační rozdrobenost u individuálních sportů projevující se někdy v absenci pyramidové struktury a větší konkurenci mezi sportovními organizacemi.

Profesionální sport bývá nejčastěji organizován na pyramidovém principu. To znamená, že základnu tvoří sportovci, resp. kluby a oddíly, ve kterých se sdružují. Tyto subjekty se postupně sdružují do vyšších organizačních celků, až

jsou na vrcholu zastřešeny jedinou mezinárodní sportovní federací. Organizační struktura se tedy skládá na nejnižší úrovni ze sportovců, poté následují sportovní kluby, regionální sportovní sdružení, řídící národní sportovní organizace, mezinárodní sportovní organizace nižšího řádu a vše je završeno mezinárodní sportovní federací.⁹⁶ V závislosti na konkrétním sportu může některý z organizačních článků chybět.

Pyramidový model bývá považován za produkt evropské sportovní organizační činnosti. Je příznačný pro sporty, ve kterých dochází k soutěžení i na mezinárodní úrovni, a takových je naprostá většina. Proto je rozšířen na celém světě a vyskytuje se i tam, kde vedle něj stojí konkurenční sportovně organizační struktura budovaná na odlišném principu.⁹⁷ Typickým znakem pyramidového modelu je otevřená přístupná soutěž a solidarita mezi subjekty na všech stupních hierarchie. Otevřená soutěž umožňuje klubům ze spodních pater struktury postup až na vrchol, v závislosti na podávaných sportovních výsledcích, a naopak rovněž sestup opačným směrem.

Druhým modelem sportovně organizační struktury, stojícím v opozici k pyramidovému modelu, je systém uzavřených profesionálních soutěží. Tento model je typický pro Severní Ameriku a je také častý u individuálních sportů. Zde nelze hovořit o několikastupňové struktuře, protože téměř vždy se jedná pouze o jednu organizační úroveň. Zaprvé jde o sportovní organizace, které zajišťují soutěž jen na určitém území a jejich účastníky jsou sportovci z celého světa. Tak je tomu v případě severoamerických major leagues. Nebo zadruhé může jít o sportovní organizace, které nejsou teritoriálně vymezené, a ty organizují sportovní soutěže s mezinárodní účastí po celém světě. Zde je možné uvést např. tenisovou ATP World tour. Pro uzavřené profesionální

⁹⁶ Klasickým příkladem je pyramidová organizace fotbalu. V České republice jsou kluby sdruženy v řídící národní sportovní organizaci, kterou je Českomoravský fotbalový svaz. Ten je členem evropské mezinárodní sportovní organizace nižšího řádu, kterou je UEFA. A ta je spolu s pěti ostatními kontinentálními organizacemi členem zastřešující mezinárodní sportovní federace FIFA.

⁹⁷ Např. Mezinárodní federace ledního hokeje (IIHF) působí prostřednictvím členské národní organizace i v USA, kde nejvyšší hokejová soutěž (NHL) stojí mimo strukturu IIHF.

soutěže je charakteristická vysoká komercializace a jak je zřejmé z názvu, tak i neprostupnost (zejména u kolektivních sportů).⁹⁸

V rámci této práce byl již řešen vztah států a subjektů mezinárodního práva veřejného ke sportovním organizacím. Nyní je třeba se zmínit o tomto vztahu z opačného pohledu. Sportovní organizace všech stupňů jsou zakládány jako soukromé právnické osoby podle příslušných národních právních řádů. Přes uvedenou soukromoprávní povahu mají sportovní organizace značný vliv na veřejnoprávní subjekty, projevující se např. ve financování sportovních organizací z veřejných prostředků nebo v ochotě veřejných orgánů vycházet vstříc sportovním organizacím při pořádání významných sportovních akcí. Na druhou stranu by si ale sportovní organizace rády zachovaly co možná největší nezávislost na veřejných orgánech, což se projevuje hlavně v odporu k podřízení se soudním orgánům. Souvisí to s praktikami, které panují ve sportu ve všech zemích na světě a které se často pohybují na hraně legálnosti.

Ukázkovým příkladem demonstrujícím vztah sportovní organizace ke státu a veřejným orgánům je článek C.4 Vnitřního řádu basketbalové mezinárodní federace FIBA, nadepsaný „vztahy se státy.“ Podle tohoto článku „se subjekty spadající pod organizační strukturu FIBA musí snažit zachovávat harmonické vztahy s veřejnými orgány, v souladu se zásadou univerzality a politické neutrality soutěží FIBA“. Je zde dokonce vysloven požadavek směřující přímo k nejvyšším státním orgánům. „Vzhledem k duchu humanismu, bratrství a respektu k jednotlivcům, což jsou ideály, na nichž FIBA staví, je vyžadováno po vládách států, které hostí soutěže pořádané FIBA, aby převzaly závazek, že jejich státy budou striktně respektovat zásady obsažené ve všech předpisech FIBA“. Dále je stanoveno, že „subjekty spadající pod organizační strukturu FIBA mohou svobodně ovlivňovat veřejné dění ve státech, jichž jsou příslušníky. Nemohou ale zneužívat své pozice k činnostem, které by byly v rozporu se zásadami a předpisy FIBA“.⁹⁹

⁹⁸ Blíže k organizačním modelům viz Nafziger, J.: A comparison of the european and north american models of sports organisation. The International Sports Law Journal, 2008, 3-4.

⁹⁹ http://www.fiba.com/downloads/Regulations/170310_FIBA_Internal_Regulations.pdf.

Ještě dále jde v požadavcích kladených na stát Olympijská charta Mezinárodního olympijského výboru ve svém článku 34, vztahujícím se k výběru města pořádajícího Olympijské hry. Podle ní „musí vláda státu, ve kterém se nachází uchazečské město, poskytnout Mezinárodnímu olympijskému výboru právně závazné záruky, že stát a veřejné orgány budou dodržovat Olympijskou chartu“. Vůči vládním autoritám se Charta vymezuje v článku 56, když „po dobu trvání Olympijských her, včetně ceremonií, zakazuje jakékoliv proslovy vládních představitelů nebo veřejných orgánů a politiků v jejich dějišti“.¹⁰⁰

Sportovní organizace, ze svých pozic soukromých subjektů, samozřejmě nemohou právně donutit státy a veřejné orgány, aby se podřídili výše popsaným požadavkům. Můžou na ně však působit svou autoritou a vlivem na veřejné dění, které bývají značné. Přestože se jedná pouze o soukromoprávní subjekty, tak pokud státy chtějí, aby na jejich území byly pořádány významné mezinárodní sportovní události, nezbývá než se jim podřídít.

¹⁰⁰ http://www.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Charter_en_2010.pdf.

Mezinárodní olympijský výbor

Jestliže mezinárodní sportovní federace zastřešují veškerou organizaci konkrétních sportů, pak Mezinárodní olympijský výbor (MOV) je jedinou organizací stojící i nad nimi. Týká se to všech federací, jež organizují sporty, ve kterých se soutěží na Olympijských hrách, a také některých dalších federací. MOV je nevládní organizací s mezinárodní působností. Má formu neziskového sdružení založeného podle článku 60 a následujících švýcarského občanského zákoníku.

Svým významem bývá přirovnáván k jiné nevládní organizaci působící na celém světě, kterou je Mezinárodní výbor Červeného kříže.¹⁰¹ MOV je sice založen jako osoba soukromého práva, ale je možné pozorovat, že mnoho států, včetně České republiky,¹⁰² ho reflektuje ve svých právních rádech. Záleží na státech, jestli mu přiznají nějaká oprávnění jdoucí nad rámec čistě soukromoprávní povahy.

Z hlediska celého mezinárodního sportovního práva má mimořádný význam Olympijská charta, která je hlavním dokumentem MOV a slouží i jako jeho stanovy.¹⁰³ V jejím úvodu je řečeno, že „Olympijská charta je kodifikací základních olympijských zásad, pravidel a prováděcích ustanovení, přijatých Mezinárodním olympijským výborem. Řídí organizaci, činnost a fungování olympijského hnutí a stanoví podmínky pro konání Olympijských her“. Právě věta o tom, že řídí olympijské hnutí, tvoří základ, na němž je vybudována celá sportovní organizace.

Vedle MOV jsou nejdůležitějšími účastníky olympijského hnutí a zároveň členy MOV národní olympijské výbory, organizační výbory Olympijských her a mezinárodní sportovní federace. Olympijská charta neobsahuje žádná herní sportovní pravidla, protože ta mají na starosti jednotlivé mezinárodní sportovní

¹⁰¹ Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 4.

¹⁰² Viz zákon č. 60/2000 Sb., o ochraně olympijských symbolik.

¹⁰³ http://www.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Charter_en_2010.pdf.

federace. Ustanovení Charty se dají rozdělit na ta, která se zabývají výhradně Olympijskými hrami a jejich organizačním zajištěním a na ustanovení mající mnohem širší dosah vzhledem ke sportovní organizaci všeobecně.

První kategorie ustanovení je srovnatelná s úpravami jiných mezinárodních sportovních federací řídících svou vlastní organizaci a soutěže. Jde o zakotvení MOV, národních olympijských výborů a organizačních výborů a jejich úkolů, přičemž vše má směřovat k pořádání mezinárodní sportovní soutěže, Olympijských her. Na národní úrovni jsou tedy aktivity spojené s olympijským hnutím organizovány národními olympijskými výbory. Jedná se o nezisková sdružení, jejichž členy jsou mimo jiné národní sportovní organizace, které spadají do struktur mezinárodních sportovních federací olympijských sportů. Organizační výbor je zřizován pro každé Olympijské hry a má na starosti jejich přípravu v hostitelském městě.

Druhá kategorie ustanovení Olympijské charty je důležitá zejména pro mezinárodní sportovní federace a jejich členy. Každá mezinárodní sportovní federace, která chce, aby její sport měl zastoupení na olympiádě, musí být uznána MOV. V případě paralelní existence více federací může být uznána pouze jedna. Charta k tomu v článku 26 uvádí, že „stanovy, praxe a aktivity mezinárodních sportovních federací v olympijském hnutí musí být v souladu s Olympijskou chartou, včetně přijetí a plnění Světového antidopingového kodexu. S výhradou předcházejících ustanovení si každá mezinárodní sportovní federace při řízení svého sportu zachovává nezávislost a samostatnost“. Jelikož naprostá většina celosvětově rozšířených sportů spadá pod olympijské hnutí, je možné Olympijskou chartu považovat za „sportovní ústavu“ a MOV za vrchol sportovní organizační pyramidy. Současně to i vede ke sbližování pravidel mezinárodních sportovních federací, organizujících různé sporty.

Mezinárodní sportovní organizace

Mezinárodní sportovní federace jsou obecně zakládány jako nevládní organizace, nejčastěji ve formě neziskových sdružení. Někdy mezi nimi a národními organizacemi stojí ještě regionální mezinárodní organizace.¹⁰⁴ Záleží na nich, zda se chtějí účastnit olympijského hnutí a toto rozhodnutí se pak musí odrazit v jejich pravidlech. Můžeme rozlišovat několik druhů pravidel přijímaných federacemi. Při samotném zakládání federace je nezbytné přijmout stanovy, které jsou také podkladem pro tvorbu ostatních pravidel. Poté následuje interní řád, který se detailně zabývá organizací sportovní činnosti. Jeho součástí mohou být pravidla upravující statut sportovců a případně u kolektivních sportů i přestupy. Statusová a přestupová pravidla ale stojí často samostatně. Stejně tak mohou být součástí interního řádu, nebo stát zvlášť, disciplinární pravidla. Z hlediska samotného výkonu sportovní činnosti v soutěžích jsou nejdůležitější pravidla hry. U nich se stává jen zřídka, že by kolidovala s právními normami. Vedle těchto základních pravidel bývá přijímáno nespočet dalších, které se liší v závislosti na federaci.

Pravidla mezinárodních sportovních federací je možné členit ještě druhým způsobem. Do první skupiny pravidel tvořící menší část ze všech spadají ta, která upravují sportovní činnosti, jež se odehrávají přímo pod záštitou mezinárodní sportovní federace. Jde např. o pořádání mistrovství světa. Většina pravidel však náleží do druhé skupiny, která tvoří základ pro fungování členských sportovních organizací. Některá z těchto pravidel musí členské organizace převzít bezesbytku, jiná jsou jen subsidiární.

Mezinárodní sportovní federace musí přijímat taková pravidla, která budou v první řadě vyhovovat právnímu řádu jejich osobního statutu. Zároveň musí myslet na to, že pravidla jsou závazná pro členské národní organizace a musí být tedy v souladu i s právem zemí těchto organizací. Legálnost je zajišťována tím, že národní organizace sice musí přejímat pravidla federací, ale při tom je

¹⁰⁴ Např. šest členských kontinentálních konfederací FIFA.

mohou přizpůsobit tak, aby vyhovovala národnímu právu. I přesto se stává, že se pravidla dostanou do rozporu s právem. V kapitole věnované postavení profesionálních sportovců bylo uvedeno mnoho takových případů. Jednalo se především o případy porušování práva Evropské unie, a to jeho ustanovení chránících volný pohyb pracovníků a služeb.

Primární právo Evropské unie se sportovně organizační činnosti dotýká pouze za předpokladu, že je s ní spojena ekonomická aktivita.¹⁰⁵ Tak je tomu téměř vždy, hovoříme-li o profesionálním sportu. Výjimkou je, jak vyplynulo z rozsudků Evropského soudního dvora, přijímání pravidel čistě sportovního charakteru a pravidel nezbytně nutných pro řádnou organizaci sportu. Tato výjimka ale platí pouze v souvislosti se svobodou volného pohybu pracovníků a služeb. To, že pravidlo čistě sportovní povahy nemůže ohrozit výše uvedené svobody, ještě neznamená, že neporušuje některá jiná ustanovení primárního práva. Výkon sportovně organizační činnosti se velmi silně dotýká zejména hospodářské soutěže.

Souladem pravidel mezinárodních sportovních federací s primárním právem Evropské unie se zabýval Evropský soudní dvůr v rozsudku ve věci Meca Medina.¹⁰⁶ Šlo o plavce, usvědčené a potrestané z dopingu. Ti neúspěšně vyčerpali všechny prostředky, jimiž mohli trest zvrátit. Nakonec podali stížnost u Evropské komise proti antidopingovým pravidlům MOV i Mezinárodní plavecké federace FINA, která považovali za odporující pravidlům hospodářské soutěže, stanoveným v člancích 81 a 82 SES. Poté napadli i verdikt Komise a následně i rozhodnutí Soudu prvního stupně.

Hospodářskou soutěž mohou podle SES narušovat pouze podniky. Evropský soudní dvůr se k otázce, zda MOV je podnikem vyjádřil tak, že podpořil zamýšlené stanovisko Komise, že „MOV musí být kvalifikován jako podnik a v rámci olympijského hnutí jako sdružení národních a mezinárodních sdružení podniků“. Soud v tomto rozsudku rovněž určil pravidla, na základě

¹⁰⁵ Rozsudek ESD ve věci Walrave a Koch, čj. C-36/74, SbSD, 1974.

¹⁰⁶ Rozsudek ESD čj. C-519/04, SbSD, 2006.

kterých se postupuje při posuzování souladu pravidel sportovních organizací s pravidly hospodářské soutěže, bez ohledu na to, zda jsou, nebo nejsou dotčena jiná ustanovení SES.

Rozhodujícími kritérii jsou celkový kontext, ve kterém byla dotčená sportovní pravidla přijata nebo působí své účinky a konkrétněji jejich cíle. Dále je podstatné, jestli omezující účinky na hospodářskou soutěž, které z pravidel vyplývají, jsou inherentní zajištění uvedených cílů, a jsou těmto cílům přiměřené. Soud v tomto konkrétním případě neshledal, že by napadená antidopingová pravidla byla v rozporu s ochranou hospodářské soutěže.

Podle soudního výkladu primárního práva Evropské unie má být tedy na MOV pohlíženo jako na podnik, nebo jako na sdružení podniků. To, jestli se jedná o samostatnou jednotku nebo o více spolupracujících jednotek hraje obecně velkou roli z hlediska práva hospodářské soutěže.

Hospodářská soutěž může být nedovoleně omezena jednak dohodami narušujícími soutěž a jednak zneužitím dominantního postavení na trhu. České právo stanoví, že dohody narušující soutěž mohou být uzavírány mezi soutěžiteli, nebo mohou vznikat rozhodnutím jejich sdružení, či jejich jednáním ve vzájemné shodě.¹⁰⁷ Analogicky jsou subjekty, jejichž spolupráce představuje potenciální nebezpečí pro hospodářskou soutěž, vymezeny v článku 101 Smlouvy o fungování Evropské unie. Obdobnou úpravu obsahují uvedené právní prameny i pokud jde o zneužití dominantního postavení, kterého se podle nich může dopustit samostatná jednotka, nebo více takových jednotek.

Povahu MOV ve vztahu k primárnímu právu Evropské unie a jeho ustanovením chránícím hospodářskou soutěž sice vyřešil Evropský soudní dvůr, ale další otázkou je, jak se má zacházet s ostatními sportovními organizacemi, za předpokladu, že na ně rozsudek ve věci Meca Medina není aplikovatelný.

¹⁰⁷ § 3, zákona č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže.

Touto problematikou se poměrně hojně zabývala právní praxe na severoamerickém kontinentu. Jak již bylo mnohokrát uvedeno, tamní nejvýznamnější sportovní organizace kolektivních sportů mají povahu uzavřených profesionálních soutěží. Např. hokejová NHL je založena tím způsobem, že kluby vytvářejí joint venture ve formě neziskového volného sdružení. Zásadním problémem při posuzování souladu její činnosti s právem hospodářské soutěže je tak to, zda se jedná o činnost sdružení, jakožto samostatné jednotky, nebo naopak o činnost jednotlivých klubů koordinovanou na základě dohody, resp. dohod.

Soudy v USA zmíněnou otázku řešily v průběhu druhé poloviny minulého století mnohokrát. V roce 1974 došlo ke sporu mezi hokejovým klubem San Francisco Seals a NHL,¹⁰⁸ přičemž šlo o pravidla NHL omezující vstup nového klubu do soutěže. Soud rozhodl, že podle amerického práva nebyla pravidly, která vyžadovala souhlas NHL se vstupem nového zájemce, porušena hospodářská soutěž.

Podle názoru soudu v uvedeném případě klub nebyl v konkurenčním vztahu s NHL, ale naopak se snažil do této organizace vstoupit. Ligové organizační schéma nezakládalo překážku volného obchodu na relevantním trhu, ale namísto toho ve skutečnosti vytvářelo prostor, bez něhož by nebyla hospodářská soutěž v daném odvětví vůbec možná. Co je ovšem nejdůležitější je to, že soud shledal NHL, z pohledu její organizace, samostatnou jednotkou, jejíž konání nemůže být pokládáno za výsledek dohody narušující hospodářskou soutěž.

Rozhodnutí, která následovala se však k povaze činnosti podobných sportovních organizací stavěla opačným způsobem a považovala jejich konání za činnost jednotlivých klubů na základě společné dohody. Za všechny je možné uvést případ, ve kterém proti sobě stáli klub Oakland Raiders a liga

¹⁰⁸ Rozhodnutí San Francisco Seals, Ltd. v. National Hockey League, 379 F. Supp. 966 (1974).

amerického fotbalu NFL.¹⁰⁹ Soud své rozhodnutí, odklánějící se od teorie sportovní organizace jako samostatné jednotky, odůvodnil tím, že „tolerovat takovýto pohled na věc by umožnilo členským klubům uniknout odpovědnosti za porušování antitrustových zákonů“. „Členské kluby by mohly vytvářet takové překážky volné hospodářské soutěže, které by sice na jednu stranu mohly přinést benefity pro ligu a soutěž mezi kluby, ale na stranu druhou by s sebou nesly i omezení vysoce tyto výhody převyšující.“

Tento oddíl je třeba uzavřít s tím, že zmíněná rozhodnutí mohou být inspirací kdekoliv na světě při posuzování souladu organizačních struktur sportovních organizací, a s tím spojených otázek, s právem na ochranu hospodářské soutěže.

Důležitým tématem týkajícím se mezinárodních sportovních organizací jsou vztahy panující mezi federacemi a případná konkurence mezi nimi. Od začátku organizovaného sportu postupně vykrystalizovaly stabilní organizační struktury. Dá se pozorovat, a to hlavně u kolektivních sportů organizovaných na pyramidovém principu, že pozice mezinárodních sportovních federací (ale to platí i pro národní sportovní organizace) je často dominantní, protože se nenajde nikdo, kdo by jim mohl efektivně konkurovat.

Těžko si lze představit, že by se objevila např. konkurence FIFA, která by začala budovat paralelní fotbalovou soutěž a která by dokázala přesvědčit sportovce, aby dali přednost právě jí. Jiná situace panuje u individuálních sportů, kde je konkurence federací více častá. Je možné rozlišovat vztahy mezi federacemi na různých úrovních.

Konkurenci paralelních mezinárodních sportovních federací řešil MOV, když rozhodoval o tom, kterou federaci uzná za účastníka olympijského hnutí. Jednalo se o vznik nové mezinárodní bruslařské federace, která vznikla na

¹⁰⁹ Rozhodnutí Los Angeles Memorial Coliseum Commission v. National Football League (Raiders I), 726 F.2d 1381 (9th Cir. 1984) (QL).

protest proti poměrům panujícím v tehdejší etablované federaci. MOV nicméně vyjádřil podporu zavedené federaci.¹¹⁰

Vztahem pravidel MOV a hokejové mezinárodní federace IIHF se zabýval Sportovní arbitrážní soud (CAS) v případě Nabokov.¹¹¹ Nabokov byl profesionální hráč ledního hokeje, který se chtěl zúčastnit světového šampionátu a rovněž Olympijských her v Salt Lake City v roce 2002. Překážkou však byla jeho státní příslušnost. Nabokov se narodil v bývalém Sovětském svazu, na území dnešního Kazachstánu. V roce 1994 byl členem kazachstánského seniorského reprezentačního týmu, s nímž absolvoval tři zápasy na světovém šampionátu. V roce 2002 se však chtěl zúčastnit reprezentačních utkání již jako člen ruské reprezentace s tím, že v té době byl ruským státním příslušníkem.

Podle pravidel IIHF však nesplňoval podmínky týkající se účasti na soutěži a s tím spojené státní příslušnosti sportovce. Pravidla IIHF byla v tomto ohledu striktnější, nežli ustanovení Olympijské charty, která byla na danou situaci rovněž aplikovatelná. IIHF je členem olympijského hnutí, a proto je vázána Olympijskou chartou. V arbitrážním nálezu je řečeno, že „Olympijská charta stanoví minimální standardy, které federace musí respektovat. To ale nevylučuje právo federací zavést přísnější pravidla, což má za následek, že sportovci musejí dodržovat jak ustanovení Olympijské charty, tak i přísnější pravidla přijatá federací, pod níž spadají“. Z tohoto důvodu se Nabokov nemohl zúčastnit světového šampionátu ani Olympijských her jako člen ruské hokejové reprezentace.

Zajímavým případem rozhodovaným Sportovním arbitrážním soudem (CAS), který řešil vztah mezi mezinárodní sportovní federací a národní sportovní organizací a zároveň i vliv národního soudu na rozhodovací činnost

¹¹⁰ Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 116.

¹¹¹ <http://jurisprudence.tas-cas.org/sites/CaseLaw/Shared%20Documents/357.pdf>.

sportovních federací, byl spor mezi vzpěračem Ofisou a vzpěračskými sportovními organizacemi.¹¹²

Ofisa se zúčastnil v roce 2000 mezinárodní soutěže, na které byl natolik úspěšný, že ho jeho národní olympijský výbor nominoval na následující Olympijské hry v Sydney. Objevilo se však podezření, že během soutěže se dopustil sexuálního trestného činu. To se však neprokázalo, přičemž proti němu nebyly ani zahájeny žádné úkony. Národní vzpěračská organizace, jejíž byl Ofisa členem, mu ale pozastavila činnost z důvodu údajného prohřešku, kterého se měl dopustit během mezinárodní soutěže.

Mezinárodní vzpěračská federace měla ve svých pravidlech zakotveno, že přejímá suspendační rozhodnutí členských národních organizací a rozšiřuje jeho účinky na všechny soutěže, které náleží do její kompetence. Za této situace by se Ofisa nemohl účastnit Olympijských her. Napadl proto rozhodnutí národní vzpěračské organizace o pozastavení činnosti u soudu. Ten jeho žádosti vyhověl z důvodu zjevné neopodstatněnosti suspendace. Vydal zároveň prozatímní příkaz, kterým zakázal národní vzpěračské organizaci pokračovat v suspendaci sportovce.

Poté se Národní olympijský výbor, stojící na straně Ofisy, odvolal k CAS proti suspendačnímu rozhodnutí Mezinárodní vzpěračské federace, které zůstalo prozatímním příkazem nedotčeno. CAS ve věci rozhodl ve prospěch Ofisy tak, že za situace, kdy mezinárodní sportovní federace přejímá rozhodnutí národní sportovní organizace a kdy rozhodnutí národní sportovní organizace je anulováno národním soudem, ztrácí rozhodnutí mezinárodní sportovní federace svůj podklad a nemůže být dále respektováno.

CAS řešil ještě další spor v němž hrála roli Mezinárodní vzpěračská federace. Šlo o případ Tsagaev.¹¹³ Tento vzpěrač byl přímo dotčen rozhodnutím výše zmíněné federace, aniž by se dopustil čehokoliv

¹¹² <http://jurisprudence.tas-cas.org/sites/CaseLaw/Shared%20Documents/OG%2000-002.pdf>.

¹¹³ <http://jurisprudence.tas-cas.org/sites/CaseLaw/Shared%20Documents/OG%2000-010.pdf>.

protiprávního. V průběhu Olympijských her v Sydney Mezinárodní vzpěračská federace rozhodla, že potrestá členskou Bulharskou vzpěračskou federaci za to, že tři bulharští vzpěrači byli usvědčeni z dopingu. Trestem mělo být okamžité vyřazení Bulharské vzpěračské federace a jejich sportovců ze všech soutěží.

Tímto byla Tsagaevovi znemožněna účast na nadcházející vzpěračské soutěži pořádané v rámci Olympijských her. Proto se obrátil na CAS, aby uvedené rozhodnutí zrušil. CAS tak učinil, a to proto, že vyloučení celé národní sportovní organizace z Olympijských her včetně sportovců, kteří se neprovinili, by bylo možné pouze za předpokladu výslovného oprávnění v pravidlech, které v daném případě neexistovalo.

Národní sportovní organizace a sportovní kluby

Národní sportovní organizace mají obdobnou povahu jako mezinárodní sportovní federace. Jedná se o řídicí subjekt příslušného sportu na daném území, který má obvykle právní formu neziskového sdružení. Spory může vyvolávat otázka, co se rozumí pojmy „národní“, „státní“, „země“ nebo „území“. Její vyřešení je důležité pro dosažení uznání ze strany mezinárodní sportovní federace, které je podmínkou členství ve federaci. Federace uznávají pouze jednu národní organizaci na každém území.

Danou problematikou se zabíral Sportovní arbitrážní soud (CAS), v souvislosti s mezinárodními přestupy ve fotbale, ve věci Celtic Plc v. UEFA.¹¹⁴ Arbitrážní soud se vyjádřil tak, že „pojmy „stát“ nebo „země“, uvedené v pravidlech sportovních organizací, mají odlišný význam než v běžném jazyce a nelze je striktně ztotožňovat se státními hranicemi příslušných území“.

Nejnižší organizační jednotkou, pomineme-li fyzické osoby, jsou kluby. Pokud jde o jejich právní formu, pak současným trendem souvisejícím s rostoucí komercializací sportu je zakládání klubů jako kapitálových společností.¹¹⁵ Kluby jsou členy národních sportovních organizací. Seskupením klubů podobné úrovně dochází k vytváření odpovídajících lig v rámci národní sportovní organizace. Liga není samostatným právním subjektem, ale jen organizační jednotkou.

¹¹⁴ <http://jurisprudence.tas-cas.org/sites/CaseLaw/Shared%20Documents/201.pdf>.

¹¹⁵ Zajímavostí jsou kluby, které mají formu akciové společnosti s limitovaným počtem akcií na osobu. Tento systém umožňuje, aby kluby byly vlastněny svými fanoušky. Jako příklad je možné uvést klub amerického fotbalu Green bay packers, účastníci se NFL. Evropským fotbalovým klubem vlastněným fanoušky je F.C. Barcelona. Viz <http://www.portfolio.com/culture-lifestyle/culture-inc/sports/2007/10/15/Sports-Teams-Owned-by-Fans>.

KAPITOLA 6 - ŘEŠENÍ SPORŮ

Úvod do řešení sporů

Ve sportu a činnostech s ním spojených může docházet ke sporům stejně často jako v jiných oblastech. Žádný sport na organizované úrovni nemůže fungovat bez stanovených pravidel. Pravidla jsou přijímána sportovními organizacemi a účastnické subjekty se zavazují v hráčských smlouvách a registračních přihláškách k jejich dodržování. Z hlediska řešení sporů můžeme pravidla rozdělit na ta, která regulují samotnou hru a na všechna ostatní. Na dodržování herních pravidel přímo na hřišti dohlíží rozhodčí. Řádná aplikace ostatních pravidel je zajišťována prostřednictvím vnitřního disciplinárního řízení, které je produktem sdružovací a smluvní svobody a nejedná se tedy o řízení veřejnoprávní povahy.

Rozhodčí, stejně jako sportovci, jsou účastníky sportovních organizací. V rámci vztahů uvnitř sportovních organizací jsou rozhodčí v nadřazeném postavení vůči sportovcům, kteří musí respektovat jejich rozhodnutí, i kdyby byla zřejmě nesprávná. Plyne to z povahy sportovního soutěžení, při kterém je nutné okamžité posouzení situace a zpochybňování rozhodnutí brání nezbytné plynulosti hry. Po skončení soutěžního klání je už sice pozdě na nápravu, která by odčinila negativní ovlivnění soutěže, přesto je ale možné chybná rozhodnutí revidovat za účelem spravedlivého rozhodování do budoucna. Rovněž je možné dodatečně sankcionovat sportovce za porušování pravidel v průběhu hry.

Obojí postup, týkající se rozhodčích i sportovců, spadá pod disciplinární řízení a má sankční charakter. Disciplinární řízení je vedeno ze strany sportovní organizace. Proti jeho výsledkům bývá možné se stále ještě uvnitř sportovní organizace odvolat. Výsledkem uvedených nápravných mechanismů může být v krajním případě i vyloučení z účasti na sportovní organizaci. Tak se může

stát, že kolektivní sportovec zůstane vázán profesionální smlouvou se svým klubem i když už se nemůže účastnit soutěží. K tomu ale většinou nedochází, protože v profesionálních smlouvách je klubu dána pro tento případ možnost smlouvu vypovědět. Zmíněný nesoulad je důsledkem dvou současně působících právních vztahů, které jsou charakteru jednak sdružovacího a jednak závazkového. U individuálních sportovců s tím nebývá potíží, jelikož uzavírají profesionální smlouvy jen zřídka.

I v případě, kdy jsou vyčerpány možnosti řešení sporů uvnitř sportovní organizace, je vždy možné věc předložit nezávislému vnějšímu orgánu. Takovým orgánem s veřejnoprávní působností je soud. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že soudní řešení sporů je v oblasti sportu nejméně oblíbeným a také málo využívaným. Hlavním důvodem je nepředvídatelnost rozhodnutí a časté průtahy. Samotné soudy také někdy deklarují, že sportovní orgány jsou k řešení sporů lépe přizpůsobeny.¹¹⁶ Jsou to především národní a mezinárodní sportovní organizace, které se zdráhají předkládat spory před soud. Chtějí totiž, aby si sport zachoval své autonomní postavení a zásahy zvenčí by tomu bránily.

V okamžiku, kdy se sportovci chtějí vydat cestou soudního řešení sporu, sportovní organizace často raději ustoupí a vyhoví jim, jen aby nemusely „prát špinavé prádlo na veřejnosti“. I když na druhou stranu může takové jednání sportovců zároveň znamenat konec jejich profesionální kariéry, protože kluby a sportovní organizace nebudou mít zájem o takovéto narušitele systému.

Vzhledem k neochotě sportovních organizací řešit spory soudní cestou, hraje hlavní roli v tomto procesu rozhodčí řízení. To přesně splňuje požadavky sportovních organizací, neboť jde o efektivní, neveřejné řízení vedené odborníky specializujícími se na oblast sportu, ve kterém nedochází k tomu, že by rozhodci šli při svém rozhodování nad nejnutnější rámec sporné věci. Rozhodčí nálezy jsou vykonatelné ve všech smluvních státech Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958.

¹¹⁶ Blackshaw, I.: The professional athlete-employee or entrepreneur? The International Sports Law Journal, 2006, 3-4.

Rozhodčí řízení, jako nástroj řešení sporů, je zakotveno už na samotném vrcholu sportovní organizace, a to v pravidlech mezinárodních sportovních federací. Vše začíná v Olympijské chartě, i když jen v souvislosti s účastí na Olympijských hrách. „Každý účastník her musí podepsat prohlášení, že souhlasí, aby všechny spory, vzniklé v souvislosti s účastí na Olympijských hrách, byly předloženy výlučně Sportovnímu arbitrážnímu soudu (CAS) v souladu s jeho statutem“.¹¹⁷ I ostatní mezinárodní sportovní federace mají ve svých pravidlech odkaz na rozhodčí řízení. Nejčastěji bývá určen k rozhodování sporů Sportovní arbitrážní soud (CAS).

Pravidla mezinárodních federací stanoví spory, které nutně musejí být předloženy příslušnému rozhodčímu orgánu a spory, u kterých je na národní sportovní organizaci, jaké řešení zvolí. Proti sobě mohou stát sportovci, kluby, národní organizace a mezinárodní federace. Někdy dávají pravidla možnost zahájit rozhodčí řízení ohledně záležitosti spadající pod organizační strukturu daného sportu i třetím osobám. Jde např. o článek 63 Stanov FIFA,¹¹⁸ který umožňuje Světové antidopingové agentuře iniciovat rozhodčí řízení ohledně vnitřních, závazných, konečných rozhodnutí všech stupňů fotbalové hierarchie.

Je ale třeba dávat pozor na to, jestli se skutečně jedná o rozhodčí řízení v právním slova smyslu. Často se totiž ve sportovních pravidlech používá pojmů „arbitráž“ a „rozhodce“ pro označení čistě interních rozhodovacích procedur. Otázkou je, do jaké míry je takto matoucí užívání pojmů záměrem ze strany sportovních organizací. Při určování povahy předmětné procedury je nezbytné vycházet ze základního rysu rozhodčího řízení, kterým je nezávislé a nestranné rozhodování. Z této jednoduché premisy vyplývá, že veškeré rozhodovací procedury, které jsou stanoveny vnitřními sportovními pravidly, není možné považovat za rozhodčí řízení i přesto, že se za něj samy vydávají.

¹¹⁷ Prováděcí ustanovení k článku 45 Olympijské charty, viz http://www.olympic.org/Documents/Olympic%20Charter/Charter_en_2010.pdf.

¹¹⁸

http://www.fifa.com/mm/document/affederation/administration/01/09/75/14/fifa_statutes_072008_en.pdf.

Ukázkovým příkladem je Statut a jednací řád arbitrážní komise ČMFS¹¹⁹, ve kterém je řečeno, že „rozhodnutí arbitrážní komise jsou nezávislá na výkonném výboru ČMFS a ostatních orgánech ČMFS a jsou pro orgány ČMFS, členy a účastníky soutěží závazná. Arbitrážní komise je zřízena za účelem vyhovění pravidlům FIFA“. Dále jsou zde vyjmenovány spory ve kterých je příslušná rozhodovat. Podstatná je věta, podle níž „i v případech, kdy je dána pravomoc řádných soudů České republiky při řešení vzájemných sporů, jsou členské kluby ČMFS, účastníci soutěží, činovníci a další osoby činné v ČMFS, povinny předložit návrh na projednání svého sporu či uplatnění svého práva nejprve arbitrážní komisi a vyčkat jejího rozhodnutí. Porušení této povinnosti bude postiženo disciplinárně“. Z této formulace plyne, že se nemůže jednat o rozhodčí řízení, protože je zde připuštěna alternativa, že by spor byl předložen soudu, což je s rozhodčí smlouvou neslučitelné. Druhým důvodem je, že arbitrážní komisi ČMFS nelze považovat za nestrannou. To samé platí pro rozhodovací procedury na všech stupních sportovně organizační pyramidy.

¹¹⁹ http://nv.fotbal.cz/ftp/cmfs/legislativa/stanovy/10_Statut_Arbit_komise_2.doc.

Sportovní arbitrážní soud v Lausanne

Bezesporu nejvýznamnější institucí zabývající se řešením sporů v oblasti mezinárodního sportovního práva je z celosvětového hlediska Sportovní arbitrážní soud (CAS) v Lausanne.¹²⁰ Jde o rozhodčí soud zřízený na základě švýcarského Zákona o mezinárodním právu soukromém,¹²¹ resp. podle jeho části věnované úpravě mezinárodního rozhodčího řízení. Není náhodou, že Sportovní arbitrážní soud byl založen právě v Lausanne. Důvodem bylo to, že za jeho zřízením stál Mezinárodní olympijský výbor, rovněž sídlící v Lausanne. Kromě toho má CAS i dvě zahraniční pobočky v New Yorku a Sydney.

Jak známo, podmínkou řádného rozhodčího řízení je jeho nestrannost a nezávislost. Byla to otázka nestrannosti a nezávislosti procesu, která stála za sporem mimořádně důležitým z hlediska další existence Sportovního arbitrážního soudu. Šlo o případ Gundel v. FEI/CAS¹²² projednávaný švýcarským federálním soudem v roce 1993, tedy deset let po založení CAS. Během konání mezinárodní jezdecké soutěže pořádané v rámci Mezinárodní jezdecké federace (FEI) byly odhaleny v těle koně patřícímu žokeji Gundelovi nepovolené látky. Za to byl žokej vyloučen na tři měsíce z účasti na mezinárodních soutěžích. Jelikož žokej s trestem nesouhlasil, obrátil se na CAS, protože ten byl uveden v pravidlech FEI pro případ řešení takového sporu. CAS se věcí zabýval a trest zmírnil. Gundel však byl stále nespokojen a pokusil se rozhodnutí Sportovního arbitrážního soudu napadnout u švýcarského soudu.

Gundelova žaloba byla postavena na zpochybnění nezávislosti Sportovního arbitrážního soudu. Podle článku 190 švýcarského Zákona o mezinárodním právu soukromém je rozhodčí nález možné napadnout před soudem pouze v některém z následujících případů. A to pokud byl rozhodce

¹²⁰ Oficiálním pojmenováním je Court of arbitration for sport, resp. Tribunal arbitral du sport. Z toho plynou i alternativní zkratky CAS, resp. TAS.

¹²¹ Loi fédérale du 18 décembre 1987 sur le droit international privé (LDIP).

¹²² Viz Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 104.

nebo rozhodčí tribunál ustanoven protiprávně, pokud rozhodčí tribunál nesprávně posoudil svou příslušnost, pokud rozhodčí tribunál rozhodl o něčem, co nebylo namítáno, nebo naopak o nějakém nároku nerozhodl vůbec, dále pokud byla porušena rovnost stran nebo nebylo respektováno jejich právo být slyšen a nakonec pokud je nález v rozporu se švýcarským veřejným pořádkem.

CAS byl zřízen a jeho fungování bylo zajišťováno Mezinárodním olympijským výborem, jehož členy jsou mezinárodní sportovní federace a mezi nimi i FEI. Gundel tak zpochybňoval vztah CAS a FEI, který podle jeho názoru byl v rozporu s nestranností a nezávislostí rozhodčího řízení, jakožto jeho imanentními podmínkami. Švýcarský soud však jeho názor nesdílel a rozhodl, že Sportovní arbitrážní soud (CAS) je řádným mezinárodním rozhodčím soudem podle švýcarského práva a jeho nálezy jsou vykonatelné podle Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958.

Švýcarský soud se však vyslovil i k jiné otázce, což mělo nakonec za následek velký dopad na organizaci a fungování CAS. Soud sice neshledal nic závadného na vztahu mezi CAS a FEI, ale jinak již posuzoval spojitost CAS a Mezinárodního olympijského výboru. V rozhodnutí bylo uvedeno, že pokud by jednou ze stran sporu probíhajícího před Sportovním arbitrážním soudem byl Mezinárodní olympijský výbor, pak by již nestrannost a nezávislost rozhodčího řízení ohrožena byla. Argumentem bylo to, že Mezinárodní olympijský výbor stojí téměř výhradně za financováním CAS, že může měnit řády CAS a že může ovlivňovat personální složení CAS.¹²³

Z uvedených příčin došlo v roce 1994 k velké reorganizaci Sportovního arbitrážního soudu do podoby, jakou známe dnes. Největší změnou bylo zřízení Mezinárodní rady pro sportovní arbitráž (ICAS).¹²⁴ Úlohou ICAS bylo a je převzít na sebe zajištění řádného fungování CAS a vystupovat tak jako mezičlánek, který by měl zabránit pochybnostem o nestrannosti a nezávislosti CAS.

¹²³ <http://www.tas-cas.org/en/infogenerales.asp/4-3-236-1011-4-1-1/5-0-1011-3-0-0/>.

¹²⁴ International Council of Arbitration for Sport.

ICAS byl založen dohodou uzavřenou v Paříži mezi Mezinárodním olympijským výborem a třemi dalšími důležitými mezinárodními sportovními federacemi, spoluvytvářejícími olympijské hnutí. ICAS má právní formu nadace. V preambuli dohody je uvedeno, že „za účelem usnadnění řešení sporů na poli sportu byl vytvořen CAS a že s cílem zajistit ochranu práv stran vystupujících před CAS a zajistit absolutní nezávislost této instituce se smluvní strany jednomyslně rozhodly vytvořit nadaci ICAS, pod jejíž záštitou se bude CAS od nynějška nacházet.“¹²⁵

Bylo pouze otázkou času, kdy bude nové organizační uspořádání a nestrannost a nezávislost CAS napadena u soudu. Tak se tomu stalo nakonec až v roce 2003, kdy se švýcarský soud zabýval napadeným rozhodčím nálezem ve věci dopingů. Jednalo se o případ dvou běžkyň na lyžích, Larisy Lazutinové a Olgy Danilovové, které byly na Olympijských hrách v Salt Lake City obviněny z dopingů. Ani jedna z běžkyň nebyla spokojena s výsledkem řízení před CAS a proto se obrátily na švýcarský soud, aby opět posoudil nestrannost a nezávislost CAS.

Švýcarský soud se touto otázkou podrobně zabýval a došel k závěru, že CAS není podřízen Mezinárodnímu olympijskému výboru a je na něm dostatečně nezávislý, stejně jako na jiných entitách spojených s jeho chodem. Pokud jde o rozhodování v případech, v nichž vystupuje Mezinárodní olympijský výbor, pak výsledné nálezy je třeba považovat za plně jsoucí v souladu s právem a srovnatelné s rozsudky státních soudů.¹²⁶

Sportovní arbitrážní soud poskytuje několik možností, jak řešit spory v mezinárodním sportovním právu. Nejdůležitějším prostředkem jejich řešení je rozhodčí řízení. Dále je možné spory před CAS urovnávat prostřednictvím mediace. Nakonec CAS vydává odborná stanoviska, která mohou působit preventivně z hlediska možného budoucího vzniku sporu.

¹²⁵ <http://www.tas-cas.org/en/arbitrage.asp/4-3-294-1023-4-1-1/5-0-1023-3-0-0/>.

¹²⁶ <http://www.tas-cas.org/en/infogenerales.asp/4-3-236-1011-4-1-1/5-0-1011-3-0-0/>.

Na prvním místě je třeba se věnovat Sportovnímu arbitrážnímu soudu jakožto rozhodčí instituci. CAS je mezinárodním rozhodčím soudem podle hlavy 12 švýcarského Zákona o mezinárodním právu soukromém (dále jen LDIP). Významná je otázka arbitrability CAS, čili vymezení těch sporů, kterými se může zabývat. Čl. 177 LDIP stanoví, že předmětem mezinárodního rozhodčího řízení mohou být všechny nároky vyjádřitelné v penězích. Řád sportovní arbitráže¹²⁷ uvádí v bodě R27, že spory mohou být ve své podstatě sportovního charakteru, mohou být peněžité povahy, nebo konečně může jít o dotčení jiných zájmů souvisejících s výkonem a rozvojem sportu a obecně řečeno o jakoukoli činnost se sportem spojenou.

V praxi se rozhodovací činnost CAS vztahuje na řešení následujících otázek. CAS se zabývá zejména spory týkajícími se smluv mezi sportovci a kluby. Řeší také tresty sportovců, které jim jsou ukládány ze strany sportovních organizací za porušování pravidel, a to především pokud jde o zneužívání zakázaných látek. Dále se zabývá přípustností účasti sportovců na soutěži. Uvedené spory plynou přímo z povahy sportovní činnosti. CAS ovšem rozhoduje i v případech se sportem souvisejících. Jedná se např. o záležitosti spojené s reklamou a vysílacími právy. Dají se tedy vypořádat tři hlavní kategorie sporů. Jsou jimi spory disciplinární, poté ty, jež souvisí se soutěžními přístupovými podmínkami a nakonec spory komerční.¹²⁸ Naopak do kompetence CAS nespádají spory ohledně pravidel hry.

Řád sportovní arbitráže upravuje dva druhy rozhodčího řízení. Nejprve jde o takřkajíc prvostupňové rozhodčí řízení, neboli řízení řádné, tedy řízení v klasickém slova smyslu. Toto řízení se týká sporů ze smluv. Oproti tomu jsou v Řádu obsažena speciální ustanovení aplikovatelná na tzv. odvolací rozhodčí řízení.

¹²⁷ Řád obsahuje část věnovanou organizaci ICAS a CAS a část věnovanou samotnému řízení. Viz http://www.tas-cas.org/d2wfiles/document/3921/5048/0/Code%202010%20_en_%20final%20version.pdf.

¹²⁸ Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004, str. 41.

Rozumí se jím zaprvé řízení před CAS, které následuje po „odvolání“ proti rozhodnutí sportovní organizace nebo jiné sportovní entity, přičemž došlo k vyčerpání nápravných prostředků, výše uvedenými subjekty poskytnutých.

Je proto nepřesné označovat tuto proceduru jako odvolání, protože napadené rozhodnutí bylo vydáno subjektem naprosto odlišné povahy než je subjekt (rozhodčí soud), který o odvolání rozhoduje. Z tohoto pohledu jsou případy řešené CAS, bez ohledu na to, zda v nich již došlo k nějakému rozhodnutí, prvostupňové.

Výjimkou je druhý typ odvolání, které následuje po prvostupňovém rozhodnutí samotného CAS. Za takového stavu je pak použití pojmu odvolání pochopitelnější, i když v oblasti rozhodčího řízení a rozhodčích nálezů by bylo vhodnější používat termín „přezkum“.

CAS se stává příslušným na základě rozhodčí smlouvy v podobě rozhodčí doložky,¹²⁹ vztahující se na spory vzniklé v budoucnu, nebo v podobě smlouvy uzavřené teprve po vzniku sporu. CAS rozhoduje prostřednictvím tzv. panelů složených na základě volby stran řízení z jednoho nebo tří rozhodců. Pokud není počet rozhodců zvolen, pak ho stanoví prezident příslušné divize¹³⁰ se zřetelem na význam a komplexnost sporu. Rozhodcem může být osoba uvedená v seznamu rozhodců. Výběr rozhodců do seznamu je úkolem ICAS. Rozhodci jsou ustavováni na dobu čtyř let s možností obnovení svého postu.

Rozhodci musejí splňovat předpoklady uvedené v Řádu sportovní arbitráže. Je třeba, aby měli právní vzdělání, byli uznávanými odborníky na

¹²⁹ Doporučené znění arbitrážní doložky CAS pro prvostupňové řízení: „Jakýkoliv spor vyplývající z této smlouvy nebo s ní spojený bude předložen výhradně Sportovnímu arbitrážnímu soudu v Lausanne, ve Švýcarsku, a bude řešen s konečnou platností v souladu s jeho Řádem.“ Viz <http://www.tas-cas.org/clause-templates>. Doporučené znění arbitrážní doložky CAS pro odvolací řízení prvního typu: „Jakékoliv rozhodnutí nejvyššího stupně v rámci příslušné entity může být napadeno výhradně cestou odvolání ke Sportovnímu arbitrážnímu soudu v Lausanne, ve Švýcarsku, který spor vyřeší s konečnou platností v souladu s jeho Řádem. Odvolání může být podáno ve lhůtě jednadvaceti dní po obdržení rozhodnutí.“ Viz <http://www.tas-cas.org/en/arbitrage.asp/4-3-285-1021-4-1-1/5-0-1021-3-0-0/>.

¹³⁰ CAS ve své organizační struktuře odráží existenci prvostupňového a odvolacího řízení tím, že zřizuje dvě tomu odpovídající divize. To ale neznamená, že rozhodci CAS jsou tímto způsobem rozděleni také. Naopak každý z nich může rozhodovat jak v řízení prvostupňovém, tak i odvolacím.

sportovní právo nebo mezinárodní arbitráž, vyznali se v oblasti sportu a ovládali na dobré úrovni alespoň jeden pracovní jazyk CAS.¹³¹ V současné době má CAS okolo tří set rozhodců.¹³²

Řád sportovní arbitráže obsahuje pravidla, na základě kterých je určeno právo rozhodné pro věcné řešení sporu. Rozlišuje se mezi řízením prvostupňovým a odvolacím.

Bod R45 Řádu, vztahující se na prvostupňové řízení, říká, že „panel rozhodne spor podle práva zvoleného stranami, nebo v případě absence volby podle práva švýcarského. Strany mohou panel rovněž pověřit tím, aby rozhodl *ex aequo et bono*“.

Určení rozhodného práva v odvolacím řízení je upraveno v bodě R58 Řádu. „Panel rozhodne spor podle aplikovatelných pravidel a podle práva zvoleného stranami, nebo v případě absence volby podle práva státu, v němž má federace, asociace nebo jiná sportovní entita, která vydala napadené rozhodnutí, svůj domicil, nebo může panel rozhodnout podle práva, jehož použití považuje za vhodné. V posledním případě musí panel své rozhodnutí odůvodnit.“ Jak plyne z první věty bodu R58 Řádu, pokud CAS rozhoduje v odvolacím řízení, musí se řídit předně pravidly sportovní entity.

Zabýváme-li se procesní stránkou sporu, ustanovení Řádu věnovaná samotnému řízení se použijí vždy, když strany souhlasily s předložením sporu Sportovnímu arbitrážnímu soudu.

Rozhodčí nálezy CAS jsou konečné a pro strany závazné. Jsou vykonatelné podle Newyorské úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958. Je možné je přezkoumat před CAS, pakliže tak bylo předem dohodnuto. Soudně mohou být nálezy napadeny jen za podmínek uvedených v čl. 190 LDIP, jak bylo uvedeno výše.

¹³¹ Pracovními jazyky CAS jsou angličtina a francouzština.

¹³² <http://www.tas-cas.org/en/infogenerales.asp/4-3-238-1011-4-1-1/5-0-1011-3-0-0/>.

Zvláštním druhem rozhodčího řízení CAS odlišného od řízení prvostupňového i odvolacího je ad hoc rozhodčí řízení. Toto řízení se vyvinulo za účelem promptního řešení sporů vznikajících na olympijských hrách. První ad hoc řízení probíhalo na Olympijských hrách v Atlantě v roce 1996. Postupem času začalo být využíváno i na jiných významných sportovních akcích, jako jsou např. fotbalové šampionáty.¹³³

Ad hoc rozhodčí řízení CAS je upraveno samostatnými pravidly, mimo Řád sportovní arbitráže.¹³⁴ Pravidla upravují obdobné otázky jako Řád. Pro zajištění řádného fungování ad hoc řízení je zřizována ad hoc divize, jejíž časová působnost je omezena na dobu konání sportovní akce, resp. i na určitou dobu předcházející jejímu zahájení. Stejně jako u běžného rozhodčího řízení CAS v ad hoc řízení rozhodují panely složené ze tří, popřípadě jednoho rozhodce.

Právo rozhodné pro věcné řešení sporu je vymezeno následujícím způsobem. „Panel rozhodne spor na základě pravidel sportovní organizace, která sportovní akci pořádá, obecných právních principů a práva, jehož použití uzná za vhodné.“

Vlastní procesní postup ad hoc rozhodčího řízení si určí samy rozhodčí panely. Organizují řízení patřičným způsobem s ohledem na specifika případu, na zájem stran, zejména pokud jde o právo být slyšen, a především musí brát v potaz nutnost efektivního rychlého rozhodnutí. Lhůta pro vydání rozhodčího nálezu je čtyřicet hodin. Jsou-li zde závažné důvody, může být lhůta prodloužena. Je rovněž možné, aby ad hoc panel přenechal věc k rozhodnutí v běžném rozhodčím řízení CAS podle Řádu sportovní arbitráže. Rozhodčí nález ad hoc řízení je konečný a není možné se proti němu odvolat.

¹³³ <http://www.tas-cas.org/statistics>.

¹³⁴ Viz Pravidla ad hoc řízení pro Olympijské hry, <http://www.tas-cas.org/adhoc-rules>.

Kromě rozhodčího řízení poskytuje CAS i další způsob řešení sporů. Je jím mediace vedená podle zvláštních pravidel mediace.¹³⁵ Nevýhodou mediace oproti rozhodčímu řízení je její nezávazný charakter. Výsledek mediačního řízení není možné vykonat. Na druhou stranu je pozitivem mediace před CAS to, že pokud nedopadne úspěšně, může se pokračovat v rozhodčím řízení před CAS (bylo-li to ujednáno), čímž odpadnou některé formality spojené se zahájením rozhodčího řízení.

Prostřednictvím mediace mohou být řešeny stejné spory, jaké mohou být předmětem rozhodčího řízení před CAS. Výjimkou jsou spory ohledně dopingů a disciplinárních opatření, jež jsou výslovně vyloučeny. Má se za to, že řešení těchto záležitostí dohodou by bylo ze strany sportovců přinejmenším nevhodné.

ICAS poskytuje seznam možných mediátorů. Úkolem mediátorů je „příspěk k urovnání sporných otázek jakýmkoliv způsobem, který uzná za vhodný. Proto, aby toho dosáhl, identifikuje sporné body, umožní vést diskusi mezi stranami na toto téma a navrhne řešení. Není však oprávněn vnucovat řešení žádné ze stran“.

Ideálním výsledkem mediace je písemná dohoda o urovnání sporu. Jestliže dojde k jejímu porušení, mohou se na ni strany odvolat v soudním nebo rozhodčím řízení. Jinak může mediace před CAS skončit i písemným oznámením mediátora o tom, že další pokračování v mediaci nemá smysl, nebo písemným oznámením strany, či stran, že mediaci ukončují.

Nakonec je třeba uvést, že vedle rozhodčího a mediačního řízení je v kompetenci CAS vydávat nezávazná odborná stanoviska ohledně všech právních otázek spojených se sportem. Úpravu tohoto mechanismu nalezneme v Řádu sportovní arbitráže. Otázky mohou Sportovnímu arbitrážnímu soudu klást v Řádu vyjmenované subjekty účastníci se olympijského hnutí. Jsou jimi Mezinárodní olympijský výbor, mezinárodní sportovní federace, národní

¹³⁵ <http://www.tas-cas.org/mediation-rules>.

olympijské výbory, Světová antidopingová agentura a organizace uznané Mezinárodním olympijským výborem.

ZÁVĚR

Závěrem této práce se hodí obecně shrnout poznatky nabyté při jejím zpracování a dodat, že se podařilo vymezit a zodpovědět nejpodstatnější otázky mezinárodního sportovního práva.

Bylo třeba vyřešit samotnou otázku existence mezinárodního sportovního práva. Je možné uvádět argumenty pro i proti, nicméně osobně jsem spíše toho názoru, že není chybou hovořit, v souvislosti s mezinárodně sportovními aktivitami a právem, o mezinárodním sportovním právu. Dokonce je možné spatřovat mezinárodní aspekt i ve vztazích na první pohled vnitrostátních.

Hovoříme-li o sportovcích a sportovních organizacích, pak se pohybujeme v oblasti subjektů soukromého práva. Přesto se ukázalo, že i zde existuje nezanedbatelná spojitost a vzájemné ovlivňování se subjekty práva veřejného.

Proto, aby bylo možné se věcně zabývat zvolenou problematikou, je nutné mít právní základ, na kterém se dá stavět. K tomu slouží pasáž věnovaná právním pramenům dotýkajících se sportu. Jak se ukázalo, prameny mezinárodního sportovního práva tvoří poměrně pestrou směsici. Pokud jde ale o rozsah v praxi použitelné speciální sportovní úpravy, tak ten není příliš široký.

Jelikož sport je činností jednotlivců, muselo být ozřejmáno jejich postavení. Práce je zaměřena na profesionální sportovce, jejich vymezení a na nejdůležitější aspekty právních vztahů do kterých vstupují s ostatními subjekty sportovní činnosti. Profesionální sportovci jsou, na základě sdružovacího principu, členy sportovních organizací a zároveň využívají smluvní svobody při uzavírání profesionálních smluv.

Profesionální sportovci potřebují ke své činnosti organizační strukturu. Tou je propojený systém organizovaný shora, který se tradičně skládá

z mezinárodních sportovních federací, národních sportovních organizací a klubů. Výsadní postavení mezi všemi sportovními organizacemi má Mezinárodní olympijský výbor, který také určuje směr sportovního hnutí.

Celou práci uzavírá pojednání na téma řešení sporů zaměřující se zejména na Sportovní arbitrážní soud (CAS), jakožto nejdůležitější instituci svého druhu.

ABSTRAKT

Předmětem předkládané rigorózní práce je mezinárodní sportovní právo a jeho nejdůležitější otázky. Sportovní aktivity sice vznikaly na místních úrovních, ale s rostoucí lidskou mobilitou a zmenšováním vzdáleností na celém světě se stávají čím dál častěji záležitostmi mezinárodní, a to zejména pokud jde o sportovce profesionální. Ve prospěch mezinárodního sportovního práva hovoří i celosvětové sjednocování sportovních pravidel plynoucí ze specifické organizační struktury sportu.

Práce je členěna do šesti kapitol, z nichž každá, kromě první, obsahuje i podkapitoly. První kapitola je obecným pohledem na sport. Druhá se zabývá existencí mezinárodního sportovního práva. Třetí obsahuje prameny práva se vztahem ke sportu. Čtvrtá kapitola řeší praktickou otázku postavení profesionálních sportovců. Následující pátá kapitola je komplementární k té předcházející, jelikož pojednává o organizační struktuře sportu. Závěrečná šestá kapitola osvětluje možnosti řešení sporů v mezinárodním sportovním právu.

ABSTRACT

The theme of the rigorous thesis is selected questions of the international sports law. Sports activity indeed starts at the level of particular states, but in connection with professional sportsmen's easy cross-border movement and with regard to unifying sports rules it is necessary to emphasize its international nature. Even it may be questionable to talk about international sports law it is not important to this paper, because the main purpose of the thesis is to deal with basic relations which are setting in sport with international element and to legally subsume them. As international sports law is newly aborning subject it is quite difficult to give it rational sort.

This thesis is split into six chapters which are subdivided into subchapters, except for the first one. First chapter is generally about sport. The second concerns with the grounds of international sports law. Chapter three comprises sources of law that are associated with sport. Chapter four is focused on the professional athletes, their status and their activity. Fifth chapter deals with the organization of sporting activities. The last one is aimed at the settlement of disputes in sports area.

The main conclusions of the thesis are following. Because of the system of sports organization we can say that it is possible to see the international element even in the relations which seem to be at first sight clearly national matter. Further the definition of international sports law could be that it is complex of sources of law, international sports customs and decision-making practice which deals with legal relations of international element that are emerging in context of professional sports activity. We can find sources of law engaged in international sport at the level of international law, European union law and also national laws. Individual athletes are usually considered to be entrepreneurs and the collective ones to be employees. Their activity is based on the freedom of association and simultaneously freedom of contract. Sports organization operates either on the pyramidal principle or on the principle of closed professional competitions. In the end it has to be said that disputes in the area of sport are ordinarily settled by arbitrations instead of courts.

SEZNAM ZKRATEK

ATP - Association of tennis professionals
CAS - Court of arbitration for sport
ČMFS - Českomoravský fotbalový svaz
ČSH - Český svaz házené
ESD - Evropský soudní dvůr
FEI - Fédération Equestre Internationale
FIBA - Fédération internationale de basketball
FIFA - The Fédération internationale de football association
FINA - Fédération Internationale de Natation
ICAS - International Council of Arbitration for Sport
IHF - International handball federation
IIHF - International ice hockey federation
IOC - International olympic committee
KHL - Kontinentální hokejová liga
LDIP - Le droit international privé
MLB - Major league baseball
MOV - Mezinárodní olympijský výbor
NBA - National basketball association
NFL - National football league
NHL - National hockey league
NHLPA - National hockey league players association
ObchZ - Obchodní zákoník
OSN - Organizace spojených národů
SbSD - Sbírka rozhodnutí Evropského soudního dvora
SES - Smlouva o založení Evropského společenství
U.S.C. - United states code
UEFA - Union of european football associations
UNESCO - United nations educational, scientific and cultural organization
UNICEF - The United nations international children's fund

WIPO - World intellectual property organization

SEZNAM PRAMENŮ

Vybíral Petr, Diplomová práce “Mezinárodní sportovní právo”, 2010

Knižní publikace:

Kučera, Z., Pauknerová, M., Růžička, K. a kolektiv: Právo mezinárodního obchodu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008

Kučera, Z.: Mezinárodní právo soukromé. Brno: Doplněk, 2009

Nafziger, J.: International sports law. Ardsley, NY: Transnational Publishers, 2004

Pauknerová, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. Praha: C. H. Beck, 2008

Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005

Sluka, T.: Profesionální sportovec. Havlíček Brain Team, 2007

Časopisecké články:

Blackshaw, I.: The Professional athlete-employee or entrepreneur? The International Sports Law Journal, 2006, 3-4

Boucher, G.: Baseball, antitrust and the rise of the players association. The University of Denver Sports and entertainment law journal, 2008

Kolev, B.: Lex Sportiva and Lex Mercatoria. The International Sports Law Journal, 2008, 1-2

Nafziger, J.: A comparison of the european and north american models of sports organisation. The International Sports Law Journal, 2008, 3-4

Internetové zdroje:

http://www.cslh.cz/index.php?lng=CZ&webid=358&view=clanek_static&id=70&opened=70

http://ec.europa.eu/sport/white-paper/doc/doc163_en.pdf

<http://eur-lex.europa.eu/>

<http://jurisprudence.tas-cas.org/sites/Search/advanced.aspx>

<http://nv.fotbal.cz/cmfs/Legislativa/index.php>

<http://olympic.cz/>

http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=12025&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=-471.html

<http://www.atpworldtour.com/>

<http://www.cbf.cz/administrativa/rady-2009.html>

http://www.coe.int/T/DG4/Sport/Resources/dopingtexts_en.asp

<http://www.czech-ski.com/dokumenty-klubu.php>

<http://www.cztenis.cz/download>

<http://www.fiba.com/pages/eng/fc/FIBA/ruleRegu/p/openNodeIDs/916/selectNodeID/916/fibaRegu.html>

<http://www.fifa.com/aboutfifa/documentlibrary/doclists/laws.html#laws>

http://www.ihf.info/front_content.php?idcat=85

<http://www.justia.com/>

<http://www.nhl.com/cba/2005-CBA.pdf>

<http://www.olympic.org/en/content/The-IOC/>

http://www.svaz.chf.cz/download_dated.aspx?catid=60

<http://www.tas-cas.org/statutes>

České právní předpisy:

Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 60/2000 Sb., o ochraně olympijských symbolik

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu

Zákon č. 116/1985 Sb., o podmínkách činnosti organizací s mezinárodním prvkem v Československé socialistické republice

Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Mezinárodní smlouvy:

Evropská antidopingová úmluva, 1990

Evropská charta sportu, 1992

Evropská úmluva k diváckému násilí, 1985

Mezinárodní charta tělesné výchovy a sportu, 1978

Mezinárodní úmluva proti dopingů ve sportu, 2007

Smlouva o fungování Evropské unie, 2009

Smlouva o založení Evropského společenství

Smlouva ohledně uznávání právní subjektivity mezinárodních nevládních organizací,
1986

Smlouva z Nairobi na ochranu olympijských symbolů, 1981

Zahraniční právní předpisy:

Ústava Brazílské federativní republiky

Ústava Čínské lidové republiky

Ústava Ekvádorské republiky

Ústava Portugalské republiky

Ústava Řecké republiky

Amateur sports act, 36 U.S.C. 2205, USA

Clayton antitrust act, 15 U.S.C., USA

Legge sul professionismo sportivo, No. 91/81, Itálie

Loi fédérale du 18 décembre 1987 sur le droit international privé (LDIP), Švýcarsko

Sherman antitrust act, 15 U.S.C, USA

Soudní rozhodnutí ESD:

Rozsudek ESD čj. C-36/74, SbSD, 1974

Rozsudek ESD čj. C-13/76, SbSD, 1976

Rozsudek ESD čj. C-415/93, SbSD, 1995

Rozsudek ESD čj. C-51/96 a C-191/97, SbSD, 2000

Rozsudek ESD čj. C-176/96, SbSD, 2000

Rozsudek ESD čj. C-438/00, SbSD, 2003

Rozsudek ESD čj. C-265/03, SbSD, 2005

Rozsudek ESD čj. C-519/04, SbSD, 2006

Rozsudek čj. C-325/08, SbSD, 2010

Jiná soudní rozhodnutí a rozhodčí nálezy:

Vzhledem k množství, rozdílné povaze a z toho plynoucího obtížného systematického seřazení těchto pramenů zůstanou uvedeny pouze ve vlastním textu práce.

KLÍČOVÉ POJMY

- mezinárodní
- sportovní
- právo
- sport
- sportovec
- sportovní organizace

KEY WORDS

- international
- sports
- law
- sport
- athlete
- sports organization